

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ**
UNIVERSITY *of the* PELOPONNESE

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Διακυβέρνηση και Δημόσιες
Πολιτικές»**

**«Ευρωπαϊκή Λαϊκιστική Ριζοσπαστική Δεξιά: η περίπτωση των
«Αδελφών της Ιταλίας» (FdI) και του «Γαλλικού Εθνικού
Μετώπου/Εθνικού Συναγερμού» (FN/RN)»**

Φοιτητής: Ριζόγιαννης Γεώργιος

Επιβλέπων: Επίκουρος Καθηγητής Βανδώρος Σωτήριος

Κόρινθος, Ιανουάριος 2024

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ**
UNIVERSITY *of the* PELOPONNESE

University of the Peloponnese

Faculty of Social and International Sciences

Department of Political Science and International Relations

Master Program in “Governance and Public Policies”

**“European Populist Radical Right: the case of “Brothers of Italy” (Fdi)
and the “French National Front/National Rally” (FN/RN)”**

Student: Rizogiannis Georgios

Supervisor: Assistant Professor Mr. Vandoros Sotirios

Corinth, Greece, January 2024

Υπεύθυνη Δήλωση

Με την παρούσα δήλωση:

- 1) Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλακτα ότι η διπλωματική εργασία που σας καταθέτω αποτελεί προϊόν δικής μου πνευματικής προσπάθειας , δεν παραβιάζει τα δικαιώματα τρίτων μερών και ακολουθεί τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα επιστημονικής συγγραφής, τηρώντας πιστά την ακαδημαϊκή δεοντολογία.
- 2) Οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν αποκλειστικά ευθύνη του συγγραφέα και ο επιβλέπων, οι εξεταστές , το Τμήμα και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δεν υιοθετούν κατ' ανάγκη τις εκφραζόμενες απόψεις ούτε φέρουν οποιαδήποτε ευθύνη για τυχόν λάθη και παραλείψεις.

Ο δηλών

Ριζόγιαννης Γεώργιος

Περιεχόμενα

Περίληψη σελ. 1
Abstract σελ. 2
Εισαγωγή σελ. 3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Συστήνοντας την Λαϊκιστική Ριζοσπαστική Ακροδεξιά (ΛΡΔ) στο «ακροδεξιό όλον»	... σελ. 5
1.1 Μια πρώτη «δειλή» απόπειρα οριοθέτησης της ευρείας ακροδεξιάς σελ. 5
- 1.1.1 Νατιβισμός σελ. 7
- 1.1.2 Αυταρχισμός σελ. 8
- 1.1.3 Λαϊκισμός σελ. 8
1.2 Λαϊκή Ριζοσπαστική Δεξιά (ΛΡΔ) σελ. 9
1.3 Είναι η ΛΡΔ μια συνεκτική κομματική οικογένεια; σελ. 11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: «Αδέλφια της Ιταλίας» (Fdi) σελ. 14
2.1 Η γέννηση των «Αδελφών της Ιταλίας» (Fratelli d'Italia) σελ. 15
2.2 Κρίση και αστάθεια στο Ιταλικό πολιτικό σύστημα: περίοδος 2018-2022 σελ. 15
2.3 Στο δρόμο του θριάμβου: η δεκαετής αλληλουχία εσωτερικών διεργασιών σελ. 19
2.4 Μανιφέστο 2013: mainstream σημαίνει Ευρώ-φίλος ή Ευρώ-κριτικός; σελ. 20
2.5 Προγραμματική περίοδος 2014-2019: ριζοσπαστική έξαρση σελ. 21
2.6 Μανιφέστο 2022: παράσταση νίκης σελ. 23
2.7 Τελικά τι κόμμα είναι οι Fdi ; σελ. 24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: «Εθνικό Μέτωπο/Εθνικός Συναγερμός» (FN/RN) σελ. 26
3.1 Η γέννηση του Γαλλικού Εθνικού Μετώπου (FN) σελ. 27
3.2 Το FN στη δεκαετία του 1980 σελ. 27
3.3 Το FN στη δεκαετία του 1990 σελ. 28
3.4 Ο αναπάντεχος εκλογικός σεισμός του 2002 σελ. 30
3.5 Εκλογικό μανιφέστο 2007 σελ. 31
3.6 Αλλαγή σελίδας στο FN: εποχή Μαρίν Λεπέν και «Μαρινισμός» σελ. 32
3.7 Εκλογικό μανιφέστο 2012 σελ. 33
3.8 Περίοδος 2014-2019: τα κομματικά έγγραφα και οι επιδόσεις του FN σελ. 34
3.9 Ποιοι παράγοντες συμβάλλουν στην εδραίωση του FN; σελ. 35

3.10 Το FN/RN σήμερα σελ. 39
3.11 Συμπερασματικά σελ. 40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Συγκριτική σύντομη επισκόπηση “Fdi - FN/RN” σελ. 41
4.1 Ομοιότητες σελ. 41
4.2 Διαφορές σελ. 43
III. Συμπεράσματα σελ. 45
Βιβλιογραφία – Παραπομπές σελ. 47

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 2.1: Κυβερνητικοί σχηματισμοί στην Ιταλία (περίοδος 2008-2022) σελ. 16
Πίνακας 2.2: Απεικόνιση επιδόσεων των κύριων Ιταλικών κομμάτων σε συγκριτικό πλαίσιο μεταξύ των εκλογικών αναμετρήσεων του 2018 και του 2022 σελ. 18
Πίνακας 2.3: Ποσοστά συμμετοχής του εκλογικού σώματος στις ανά περιόδους εκλογικές αναμετρήσεις απ’το 1948 μέχρι και σήμερα σελ. 19

Κατάλογος Συντομογραφιών

ΛΡΔ: Λαϊκιστική Ριζοσπαστική Δεξιά

ΣΕΕ: Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΣΣΑ: Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης

PRR: Populist Radical Right

FdI: Fratelli d'Italia

PdL: Popolo della Liberta

IV: Italia Viva

M5S: Movimento 5 Stelle

PD: Partito Democratico

AN: Alleanza Nazionale

MSI: Movimento Sociale Italiano

RSI: Repubblica Sociale Italiana

FN: Front National

RN: Rassemblement National

MNR: Mouvement National Republicain

ECR: European Conservatives and Reformists Group

ID: Identity and Democracy Group

I. Περίληψη

Η εργασία θα ασχοληθεί με το πολυσυζητημένο και επίκαιρο ζήτημα της ακροδεξιάς. Σε πρώτο στάδιο θα επιχειρήσει να διακρίνει ορισμένες εκφάνσεις του ιδιαίτερα ευρύ αυτού όρου. Μέσα από αυτή τη διαδικασία θα ανακαλύψουμε την Λαϊκιστική Ριζοσπαστική Δεξιά (ΛΡΔ) την οποία και η εργασία θα αναπτύξει. Θα επιχειρηθεί συνεπώς, μέσα απ'την οριοθέτηση της ευρύτερης ακροδεξιάς, να «φωτιστούν» και να αναλυθούν εκείνα τα χαρακτηριστικά που διακρίνουν την ΛΡΔ μέσα στο όλον. Αφού ξεκαθαρίσουν τα ζητήματα διαλογής και ανάλυσης της, θα περάσουμε στο δεύτερο στάδιο το οποίο θα αφορά τα κόμματα της έρευνάς μας: τα «Αδέλφια της Ιταλίας» (Fdl) και το «Γαλλικό Εθνικό Μέτωπο/Εθνικός Συναγερμός» (FN/RN). Μέσα από μια χρονική καταγραφή του βίου τους θα προσπαθήσουμε να διαπιστώσουμε αν πράγματι πρόκειται για δυο κόμματα της Ευρωπαϊκής ΛΡΔ. Αν δηλαδή πληρούν τα βασικά γνωρίσματά της. Συνδυαστικά θα δούμε και ορισμένα ενδιαφέροντα εμπειρικά γεγονότα τα οποία θα συμβάλλουν στην κατανόηση των εκλογικών τους επιτυχιών. Σκοπός της εργασίας λοιπόν είναι αφενός να διακρίνει την ΛΡΔ μέσα στην ευρύτερη ακροδεξιά, και αφετέρου να διαπιστώσει αν η διακριτή φύση της μπορεί να εξηγήσει τις εκλογικές επιτυχίες των κομμάτων της έρευνάς μας.

Λέξεις Κλειδιά: ακροδεξιά, Ευρωπαϊκή ΛΡΔ, νατιβισμός, αυταρχισμός, λαϊκισμός, κυριαρχικότητα, Ευρώπη, ΕΕ, Fdl, FN/RN, Μερόνι, Λεπέν, Γκωλιζμός, αποδαιμονοποίηση, εκλογές, συνασπισμός.

I. Abstract

This dissertation will deal with the much discussed and timely issue of the far right. In a first stage, it will attempt to distinguish certain manifestations of this very broad term. Through this process we will discover the Populist Radical Right (PRR) which the dissertation will develop. It will therefore be attempted, through the delineation of the broader far right, to 'illuminate' and analyse those features that distinguish the PRR within the whole. After having clarified the issues of its screening and analysis, we will move on to the second stage, which will concern the parties of our research: the 'Brothers of Italy' (Fdi) and the 'French National Front/National Rally' (FN/RN). Through a chronological account of their life, we will try to establish whether they are indeed two parties of the European PRR. In other words, whether they fulfil its basic characteristics. In combination we will also look at some interesting empirical facts which will contribute to our understanding of their electoral successes. The aim of the dissertation is therefore to both distinguish the PRR within the broader far-right, and to determine whether its distinctive nature can explain the electoral successes of the parties in our study.

Keywords: radical right, European PRR, nativism, authoritarianism, populism, sovereigntism, Europe, EU, Fdi, FN/RN, Meloni, Le Pen, Gaullism, dediabolisation, elections, coalition.

II Εισαγωγή

Η διατριβή μας θα ασχοληθεί με ένα ζήτημα που εδώ και πάνω από μια δεκαετία είναι μια πραγματικότητα που ενώ για πολλούς φαντάζει ζοφερή και επίφοβη, για κάποιους άλλους μοιάζει με ποθητή προσμονή. Η εργασία αυτή θα ασχοληθεί με το ζήτημα της ακροδεξιάς. Επειδή όμως σαν όρος, παρότι συνεχώς επικαλούμενος, στερείται ακριβούς νοήματος, μια από τις αποστολές της εργασίας μας θα είναι να κάνει μια εξέταση στην ευρύτατη έννοια του. Μέσα από αυτή την ενδοσκόπηση θα συνειδητοποιήσουμε πως η ακροδεξιά δεν είναι ένας χώρος ακριβής και ενιαίος. Στην πραγματικότητα πρόκειται για ένα «όλον» στο οποίο υφίστανται διάφορες εκφάνσεις. Σε αρκετούς που ασχολούνται με τα κοινά, αυτή είναι μια άγνωστη πτυχή καθώς η κάλυψη που τυγχάνει απ' τα ΜΜΕ μάλλον συσκοτίζει παρά φωτίζει την κατάσταση. Για να το κάνουμε πιο χειροπιαστό, ας μου επιτραπεί να κάνω μια αναγωγή στην ελληνική πραγματικότητα. Πόσες φορές δεν έχουμε έρθει αντιμέτωποι με τον συλλήβδην ακροδεξιό χαρακτηρισμό διάφορων αμφιλεγόμενων κομμάτων; Τα τελευταία χρόνια για παράδειγμα έχουμε ακούσει κόμματα όπως το Εθνικό Μέτωπο, το ΛΑΟΣ, η Χρυσή Αυγή, οι Ανεξάρτητοι Έλληνες, η Ελληνική Λύση κλπ., να χαρακτηρίζονται ανεξαιρέτως ακροδεξιά κόμματα. Είναι πράγματι έτσι; Είναι όλα αυτά τα κόμματα ίδια; Μπορούν να υπαχθούν σε μια κοινή ιδεολογική κατηγορία; Τρέφουν όλα μια συμπάθεια για το ναζιστικό μοντέλο ή εξαπολύουν ακτιβιστικές εκστρατείες κατατρομοκράτησης μειονοτήτων και πολιτικών αντιπάλων;

Στην έρευνα που ακολουθεί, θα επιχειρήσουμε να ξεκαθαρίσουμε πως αυτός ο συλλήβδην χαρακτηρισμός δεν είναι ακριβής. Μέσα από την εξέταση θα επιχειρηθεί να μπουν ορισμένα «καλούπια» στην ακροδεξιά και να γίνουν διακριτές κάποιες εκφάνσεις της. Αυτό κρίνεται σκόπιμο στην προσπάθεια που καταβάλλεται στο να γίνει κατανοητό τι θεωρείται ακραίο, τι λιγότερο ακραίο και τι μετριοπαθές ή φιλελεύθερο, ώστε σε κατοπινό στάδιο οι όποιες ταξινομήσεις να γίνονται από ένα πιο έγκυρο υπόβαθρο. Μέσα στην ανάλυση θα έρθουμε σε επαφή με έναν υποτύπο της ακροδεξιάς, την Λαϊκιστική Ριζοσπαστική Δεξιά (ΛΡΔ). Με αυτή θα καταπιαστεί η εργασία μας με έναν ορίζοντα διπλό. Αφενός να διακρίνει εκείνα τα χαρακτηριστικά που την ξεχωρίζουν απ' την υπόλοιπη δεξιά ή ακροδεξιά, και αφετέρου να αποδείξει αν τα δυο κόμματα με τα οποία θα ασχοληθούμε, τα «Αδέλφια της Ιταλίας» (Fdl) και ο «Εθνικός Συναγερμός» (RN) (πρώην «Εθνικό Μέτωπο» ή FN) στη Γαλλία, μπορούν να δικαιολογήσουν τον χαρακτηρισμό τους ως πρότυπα της Ευρωπαϊκής Λαϊκιστικής Ριζοσπαστικής Δεξιάς (ΛΡΔ).

Προοικονομούμε τον νατιβισμό, τον αυταρχισμό και τον λαϊκισμό ως τα βασικά γνωρίσματα που διακρίνουν την ΛΡΔ. Αναλύοντας, σε πρώτο στάδιο, και έχοντας ως δεδομένα αυτά τα χαρακτηριστικά, θα γίνει κατόπιν μια χρονική καταγραφή της δραστηριότητας αυτών των κομμάτων ώστε να διαπιστωθεί αν η εννοιολόγησή τους ως ΛΡΔ έχει βάση καθώς και αν τυχόν υπέστησαν ιδεολογικές αναπροσαρμογές μέσα στο χρόνο. Παρόλο που τα δυο πρώτα (σ.σ. νατιβισμός, αυταρχισμός) ήταν λίγο πολύ ταυτισμένα με τις διάφορες εκφάνσεις της δεξιάς, ο λαϊκισμός θεωρείται σχετικά καινούριος στην φαρέτρα της, δεδομένου του αριστερού ιδρυτικού του status. Γι' αυτό, όπως θα δούμε και στη συνέχεια, ο Cash Mudde φαίνεται να του δίνει (σ.σ. του λαϊκισμού) μια μεγαλύτερη έμφαση. Θα ερευνήσουμε δηλαδή αν και κατά πόσο ο ρόλος του και η εμπλοκή του συμβάλουν καθοριστικά στην εκλογική απήχηση τέτοιων κομμάτων σε μια όλο και πιο διευρυμένη εκλογική δεξαμενή.

Στην εργασία αυτή θα γίνει ως επί το πλείστον ανάλυση περιεχομένου με μεγάλο μέρος των πηγών μας να εμπεριέχουν επίσημα κομματικά έγγραφα. Οι πηγές μας ωστόσο εμπεριέχουν σε μεγάλο βαθμό και πρωτογενή ανάλυση λόγου μέσα από ομιλίες και άλλες δημόσιες εμφανίσεις των κομματικών μας ηγετών¹. Αυτός ο συνδυασμός θα μπορούσε να συμβάλει στην αποκρυπτογράφηση της εκλογικής απήχησης των δυο αυτών κομμάτων. Στο πως δηλαδή οι ηγέτες τους, εκμεταλλευόμενοι και τις διεθνείς και εγχώριες συγκυρίες, συνδύασαν επιδέξια τα «πυρηνικά» ιδεολογικά χαρακτηριστικά της παράταξής τους με μια επιτυχημένη επικοινωνιακή στρατηγική και δημόσια εικόνα, ώστε να κατευθύνουν το εκλογικό σώμα στην κάλπη τους. Αφού γίνει η ανάλυση των βασικών χαρακτηριστικών και της δραστηριοποίησής τους, θα γίνει μια τελική σύντομη απευθείας σύγκριση μεταξύ τους στο τελευταίο κεφάλαιο ώστε να επισημανθούν οι βασικές ομοιότητες που παρατηρούνται μεταξύ τους καθώς και ορισμένες διαφορές. Αυτή η σύντομη απευθείας σύγκριση θα συνάγει το συμπέρασμα πως όντως δικαιολογείται ο χαρακτηρισμός τους ως κόμματα της Ευρωπαϊκής ΛΡΔ καθώς πληρούν όλα τα βασικά γνωρίσματά της.

¹ Υπονοούνται σαφώς οι ηγέτες των κομμάτων που πραγματεύεται η συγκεκριμένη έρευνα, δηλαδή του Fdl στην Ιταλία και του FN/RN στη Γαλλία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Συστήνοντας την Λαϊκιστική Ριζοσπαστική Ακροδεξιά (ΛΡΔ) στο «ακροδεξιό όλον»

Στο εισαγωγικό αυτό πρώτο κεφάλαιο θα επιχειρηθεί να γίνει μια προκαταρκτική, δειλή απόπειρα να τοποθετηθούν κάποια «καλούπια» στον αχανή ορολογιακό κυκεώνα της ευρύτατης και καθόλου ακριβούς έννοια της ακροδεξιάς. Μία έννοια που την ακούμε συνεχώς στις μέρες μας να την επικαλούνται συνεχώς διάφορα ΜΜΕ, «ειδικευμένοι» δημοσιολόγοι-«παντολόγοι», «παντογνώστες» πολιτικοί και λοιποί «κήρυκες του φωτός» χωρίς την ακριβή ή έγκυρη επίγνωση της σημασίας του όρου απ'τους ίδιους και τα διάφορα ακροατήριά τους. Τι είναι ακροδεξιά; Πως ορίζεται; Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της; Ποια κόμματα προσδιορίζονται ακροδεξιά και γιατί; Και γιατί κάποια άλλα δεν προσδιορίζονται ως τέτοια; Υπάρχουν κόμματα πρότυπα της ακροδεξιάς; Εν πάση περιπτώσει υπάρχει αλόγιστη χρήση του όρου χωρίς τεκμηρίωση και δυστυχώς, πολλές φορές, χωρίς επιστημονική εγκυρότητα στον δημόσιο διάλογο. Η εξής έρευνα θα μελετήσει δυο κόμματα που ευρέως στον δημόσιο διάλογο προσδιορίζονται ως ακροδεξιά. Πρόκειται για τους «Αδελφούς της Ιταλίας» (Fdl) και το Γαλλικό «Εθνικό Μέτωπο» (FN και νύν RN). Μέσα από την ανάλυση θα προσπαθήσουμε να καταστήσουμε σαφή την ανακρίβεια της ευρείας χρήσης του όρου της ακροδεξιάς και να κάνουμε μια επισκόπηση στις διάφορες εκδοχές της ώστε μετά, να προσπαθήσουμε να καταστήσουμε εμφανή, άλλοτε νοερά και άλλοτε πιο βάσιμα, τα σύνορα των διαφόρων εκδοχών της. Στα επόμενα κεφάλαια θα γίνει η ανάλυση των δύο αυτών κομμάτων, αν και το πόσο ακροδεξιά είναι. Ωστόσο κρίνεται σκόπιμο πρώτα να διερευνηθούν και να διευθετηθούν ορισμένα ζητήματα ορισμών. Κάτι το οποίο πραγματεύεται το εξής κεφάλαιο.

1.1 Μια πρώτη «δειλή» απόπειρα οριοθέτησης της ευρείας ακροδεξιάς

Ο Cash Mudde, απ'τους δημοφιλέστερους θεωρητικούς της ακροδεξιάς, ήταν απ'τους πρώτους που προσπάθησε να συμβάλει στην ταξινόμηση διαφόρων κομμάτων που χαρακτηρίζονταν από διάφορα ΜΜΕ αλλά και από πολλούς θεωρητικούς ως ακροδεξιά. Οι θεωρητικοί αυτοί έχουν εισαγάγει στην βιβλιογραφία για την ακροδεξιά διάφορους όρους (π.χ ακροδεξιά [Jungerstam-Mulders 2003, Roxburgh 2002], ριζοσπαστική δεξιά [Ramet 1999, Minkenberg 1998], ριζοσπαστικός δεξιός λαϊκισμός [Zaslone 2004], δεξιός λαϊκισμός [Eismann 2002, Decker 2000], εθνικός λαϊκισμός [Taguieff 1984], ξενοφοβικός λαϊκισμός [DeAngelis 2003], λαϊκιστικός εθνικισμός [Blokker 2005], εθνο-εθνικισμός [Rydgren 2004], κατά των μεταναστών λαϊκισμός [Gibson 2002], νατιβισμός [Fetzer 2000, Fennema 1997], ρατσισμός [MacMaster 2001, Elbers & Fennema 1993], ρατσιστικός εξτρεμισμός [Mudde 2005], φασισμός [Ford 1992, Laqueur 1996], νεοφασισμός [Fenner & Weitz 2004, Karapin 1998; Cheles et al 1991], ολοκληρωτισμός [Holmes 2000], κλπ) χωρίς να τους έχουν εννοιολογήσει επισταμένως. Στην πραγματικότητα συχνά επιστρατεύουν περισσότερους τους ενός όρους για να περιγράψουν θεωρητικά πιο ανάγλυφα και κατανοητά την διατριβή τους σε βάρος όμως της ακρίβειας.

Ο Mudde είναι απ'τους πρώτους θεωρητικούς που έδωσε έμφαση στην προσπάθεια αποσαφήνισης αυτού του ορολογιακού κυκεώνα προκρίνοντας δυο διαφορετικές μεταξύ τους μεθόδους: α) την εννοιολόγηση βάση ενός **ελάχιστου** ορισμού, και β) ενός **μέγιστου**.

Δηλαδή την αναζήτηση ενός ελάχιστου κοινού παρονομαστή ομοιοτήτων των μελών μιάς κομματικής οικογένειας (ελάχιστος ορισμός), και την αναζήτηση των περισσότερο δυνατό κοινών χαρακτηριστικών μεταξύ τους (μέγιστος ορισμός). Προφανώς και η προτιμώμενη μέθοδος θα έχει θεμελιώδεις διαφορές ως προς την διαλογή και την ένταξη επιμέρους κομμάτων εντός μιας κομματικής οικογένειας. Αυτό σημαίνει πως η επιστράτευση της μεθόδου του ελάχιστου ορισμού για παράδειγμα, θα αναφέρεται σε μια ευρύτερη κομματική οικογένεια με κάποια βασικά κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ των μελών της. Αντίθετα η χρήση της μεθόδου του μέγιστου ορισμού αναζητά μια σειρά από ομοιότητες στα μέλη της οικογένειας θεμελιώνοντας στην ουσία μια υποομάδα μέσα σε μια ευρύτερη ομάδα.

Σχετικά με την πρώτη μέθοδο, δηλαδή αυτή του ελάχιστου ορισμού, ο Mudde θέτει στο επίκεντρο δύο έννοιες: τον **εθνικισμό** και τον **νατιβισμό**. Ξεκινώντας με τον εθνικισμό ο Mudde, υπό την επιρροή εγνωσμένου κύρους θεωρητικών όπως ο Hobsbawm, τον προσδιορίζει ως πολιτικό δόγμα και όχι πολιτική στάση. Ένα πολιτικό δόγμα που στοχεύει στην πολιτισμική συνάφεια του έθνους και του κράτους (μονοπολιτισμικό κράτος). Το μονοπολιτισμικό κράτος μπορεί να επιτευχθεί μέσω της εσωτερικής ομογενοποίησης² (Koen Koch, 1991 στο Mudde, 2007 : 16). Ο εθνικισμός μπορεί να είναι εθνοτικός³ ή κρατικός⁴ ή και τα δύο μαζί.

Περνώντας στον νατιβισμό ο Mudde παραπέμπει στην ανάλυση του John Higham στην οποία τον ορίζει (σ.σ. τον νατιβισμό) ως μια ιδεολογία, η οποία υποστηρίζει ότι τα κράτη πρέπει να κατοικούνται αποκλειστικά από μέλη της γηγενούς ομάδας⁵ («το έθνος») και ότι τα μη γηγενή στοιχεία (πρόσωπα και ιδέες) είναι θεμελιωδώς απειλητικά για το ομοιογενές έθνος-κράτος. Αυτή η θεώρηση του νατιβισμού δε μοιάζει να διαφέρει ιδιαίτερα με αυτή του εθνικισμού. Και πράγματι ο Higham τον τοποθετεί εντός του εθνικισμού, δηλαδή ότι ο νατιβισμός είναι ένα ορισμένο είδος εθνικισμού (Higham, 1955: 3, στο Mudde, 2007: 18) με τη διαφορά ότι σαν όρος συναντάται στην αμερικανική βιβλιογραφία και ότι οι Ευρωπαίοι θεωρητικοί, αντί του νατιβισμού, χρησιμοποιούν τον όρο αντιμετανάστευση (Fennema, 1997, στο Mudde, 2007: 18). Επιπλέον ο νατιβισμός συνυποδηλώνει τον ζήλο να καταστραφούν «οι εχθροί» ή «οι αλλότριτοι» του εντόπιου πολιτισμού και τρόπου ζωής εννοώντας σαφώς τους αλλοδαπούς (Higham, 1955: 4, στο Mudde, 2007: 18) απορρίπτοντας ουσιαστικά το στιδήποτε φιλελεύθερο, κατά συνέπεια τις φιλελεύθερες μορφές του εθνικισμού. Τέλος, ο νατιβισμός μπορεί να μη συναντάται μόνο στον πλειοψηφικό ιθαγενή πληθυσμό αλλά η απέχθεια να είναι αμοιβαία. Δηλαδή και οι πλειοψηφικοί πληθυσμοί έναντι των μειονοτικών, και το αντίστροφο καθώς και μεταξύ των μειονοτήτων. Εδώ κάθε πλευρά παρουσιάζεται να κατέχει την ιθαγένεια μιας περιοχής (π.χ. λευκοί αμερικάνοι στις ΗΠΑ εναντίον των ινδιάνων, άραβες παλαιστίνιοι εναντίον των εβραίων ισραηλινών στο Ισραήλ κλπ.).

Η χρήση της μεθόδου του μέγιστου ορισμού μοιάζει αποφασιστικής σημασίας για τον Mudde στην θεμελίωση μιας υποομάδας εντός της ευρύτερης ακροδεξιάς κομματικής οικογένειας.

² Η εσωτερική ομογενοποίηση προβλέπει ότι το κράτος περιλαμβάνει μόνο άτομα από το «δικό» του έθνος. Η εσωτερική ομογενοποίηση μπορεί να επιτευχθεί μέσω διαφόρων στρατηγικών όπως ο αυτονομισμός, η αφομοίωση, η απέλαση ακόμα και η γενοκτονία.

³ Ο εθνοτικός εθνικισμός αφορά το συμφέρον του εθνοτικού πληθυσμού είτε πρόκειται για την πλειοψηφία εντός των συνόρων είτε αφορά μειονότητες που διαμένουν στο εξωτερικό.

⁴ Ο κρατικός εθνικισμός αφορά την εδαφική ακεραιότητα των συνόρων του κράτους.

⁵ Η ιθαγένεια νοούμενη στη βάση πολιτισμικών κριτηρίων.

Για την επίτευξη αυτού του εγχειρήματος ο ίδιος προτείνει τον συνδυασμό 3 επιμέρους βασικών ιδεολογικών χαρακτηριστικών: **α) νατιβισμός, β) αυταρχισμός, και γ) λαϊκισμός.**

1.1.1 Α) Νατιβισμός

Όπως προαναφέρθηκε ο νατιβισμός θέτει την καθαρότητα ενός αγνού, πολιτισμικά γηγενούς έθνους-κράτους ως απαραίτητη προϋπόθεση για την δημοκρατική λειτουργία του. Για τους νατιβιστές το κράτος θα πρέπει να εποικίζεται αποκλειστικά από γηγενείς. Οι μειονότητες (εθνοτικές, θρησκευτικές, γλωσσικές κλπ.) συνιστούν απειλή για την συνέχειά του και την ευημερία του συνεπώς κάποια θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα θα πρέπει να τους αποστερούνται (σ.σ. στις μειονότητες). Αυτή την περιστολή των δικαιωμάτων των μειονοτήτων ο Mudde την αποκαλεί εθνοκρατία και την εντάσσει ως ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα του νατιβισμού. Ένα τέτοιο παράδειγμα συνιστά η υποστήριξη των εσθονικών ριζοσπαστικών δεξιών κομμάτων στην παρεμπόδιση απόκτησης εσθονικής ιθαγένειας για τους ρώσους-εσθονούς το πρώτο διάστημα της διάλυσης της ΕΣΣΔ, συμπεριλαμβανομένου συνεπώς και της αποστέρησης των εκλογικών τους δικαιωμάτων⁶ (Melvin, 2000, στο Mudde, 2007: 142-143). Άλλο ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα εθνοκρατίας συνιστά το καθεστώς του apartheid στην Νότια Αφρική όπου προέβλεπε την κυριαρχία της μειοψηφούσας λευκής φυλής έναντι του πλειοψηφικού έγχρωμου πληθυσμού.

Τέτοιες θέσεις έρχονται σε πλήρη αντίθεση με τις αξίες και τα ιδανικά των φιλελεύθερων δυτικών δημοκρατικών κοινωνιών καθιστώντας την θέση των νατιβιστών μη συμβατή με την πραγματικότητα και δύσκολα εφαρμόσιμη. Στην περίπτωση της Εσθονίας αυτό μαρτυράται απ' την χορήγηση τελικά της εσθονικής υπηκοότητας σε περίπου 80.000 ρώσους-εσθονούς το 1992, όταν ακροδεξιά κομματίδια ζητούσαν την πλήρη απέλαση του ρωσόφωνου πληθυσμού (Mudde, 2007: 143). Η πραγματικότητα αναγκάζει πολλές φορές τα κόμματα της ευρύτερης ακροδεξιάς να αναθεωρούν το μανιφέστο τους ειδικά όταν συμμετέχουν σε κυβερνητικούς σχηματισμούς και να αρθρώνουν μια πιο ανεκτική ρητορική, σύμφωνα με την οποία όμως οι μειονότητες θα πρέπει να υπόκεινται στους κανόνες και στα κυρίαρχα πολιτισμικά χαρακτηριστικά του έθνους-κράτους. Γενικά για τους νατιβιστές ο πολιτισμός είναι κεντρικής σημασίας, στοιχείο του οποίου είναι και η θρησκεία. Στην Ευρώπη συγκεκριμένα οι νατιβιστές στρέφονται κατά του ισλάμ ως φονταμενταλιστικού δόγματος, αντίθετου με τις ευρωπαϊκές αξίες και ευρωπαϊκού τρόπου ζωής προτείνοντας μέτρα όπως ο περιορισμός της πίστης τους και το κλείσιμο τζαμιών (π.χ. το βέλγικο VB και το βουλγάρικο BNRP) (Mudde, 2007: 145).

Τέλος αξίζει να αναφερθούν και τα συμπεράσματα του Koen Koch για τον νατιβισμό. Κατά τον ίδιο (ο νατιβισμός) περιλαμβάνει δύο στοιχεία: την εσωτερική ομογενοποίηση και την εξωτερική αποκλειστικότητα. Η πρώτη μορφή είναι η συνηθέστερη καθώς προβλέπει την απέλαση των μη ιθαγενών απ' το έθνος-κράτος το οποίο θα κυβερνάται αποκλειστικά από γηγενείς. Η εξωτερική αποκλειστικότητα δεν συναντάται τόσο συχνά λόγω του ουτοπικού χαρακτήρα της. Οραματίζεται την προσάρτηση νέων εδαφών όπου διαμένουν μειονότητες του έθνους και που στο παρελθόν υπάγονταν στην επικράτεια του κράτους (αλυτρωτισμός). Τέτοια κόμματα πάντως υπήρξαν και στη Δυτική Ευρώπη (π.χ. το CP'86 στην Ολλανδία και το

⁶ Η μη χορήγηση εσθονικής ιθαγένειας στους ρώσους-εσθονούς θα τους στερούσε το εκλογικό τους δικαίωμα. Κατά συνέπεια θα ήταν πρακτικώς αδύνατη η ύπαρξη και η δραστηριοποίηση φιλορωσικών κομμάτων στη χώρα. Αξίζει να αναφερθεί πως το 1991 το 40% περίπου του συνολικού πληθυσμού ήταν ρώσοι-εσθονοί.

VB στο Βέλγιο) και στα Βαλκάνια (το σέρβικο SRS, το κροατικό HSP-1821, το BNRP στη Βουλγαρία κλπ.) (Koen Koch, 1991 στο Mudde, 2007: 139).

1.1.2 Β) Αυταρχισμός

Σύμφωνα με τον Smith ο αυταρχισμός ορίζεται ως πίστη σε μια αυστηρά οργανωμένη κοινωνία, στην οποία οι παραβιάσεις της εξουσίας πρέπει να τιμωρούνται αυστηρά. Κεντρικής σημασίας για τον αυταρχισμό είναι η προσήλωση στο δόγμα του νόμου και της τάξης, η υπεράσπιση του οποίου δεν μεταφράζεται αυτόματα στην καταπάτηση θεμελιωδών δημοκρατικών διατάξεων, ούτε όμως και αποκλείεται (Smith, 1967: vi, στο Mudde, 2007: 23). Σύμφωνα με αυτό τον ορισμό, ο αυταρχισμός φαίνεται αποστασιοποιημένος από ουμανιστικές αξίες στεκούμενος στην οριογραμμή μεταξύ δημοκρατίας και δικτατορίας. Αυταρχικά κόμματα και πολιτικοί ηγέτες επικοινωνούν συχνά θέσεις όπως μηδενική ανοχή απέναντι στην εγκληματικότητα, αυστηροποίηση των ποινών, δυσμενέστερες συνθήκες κράτησης των φυλακισμένων ως εικόνα παραδειγματισμού κλπ.⁷ Τέτοια κόμματα τάσσονται υπέρ της ενισχυμένης «νόμιμης» κρατικής βίας μέσα απ'την ενίσχυση του ρόλου και του κύρους των αστυνομικών (π.χ. περισσότεροι αστυνομικοί καλύτερα αμειβόμενοι), ενώ τάσσονται επίσης υπέρ της οπλοκατοχής των πολιτών ως νόμιμη μορφή άμυνας⁸.

1.1.3 Γ) Λαϊκισμός

Ένα ευρύ φάσμα ακροδεξιών κομμάτων δίδει πολύ μεγάλη έμφαση στη γενική βούληση του λαού (*volonte generale*) και τη δυνατότητά του να αποφασίζει σε κρίσιμα ζητήματα τα οποία μπορεί να αφορούν την εξωτερική πολιτική έως και γενικότερα ζητήματα που αφορούν μεγάλη μερίδα του πληθυσμού. Τα δημοψηφίσματα προκρίνονται από τέτοια κόμματα ως πεμπτοσύια της λαϊκής βούλησης και συμμετοχής του λαού στα κοινά, το αποτέλεσμα των οποίων θα λειτουργεί ως ηθική δέσμευση για τις πολιτικές ελίτ (BNP⁹, 2005 στο Mudde, 2007: 152). Ορισμένα άλλα κόμματα (π.χ. το αυστριακό FPO) προτείνουν την συλλογή υπογραφών των εκλογέων ως μορφή δημοψηφίσματος για την απομάκρυνση διεφθαρμένων πολιτικών στελεχών που βρίθουν αυθαιρεσιών και καταχρήσεων.

Οι λαϊκιστές ακροδεξιοί συχνά παρουσιάζονται ως υπερασπιστές του λαού και αντισυστημικοί (Ignazi, 2003, στο Mudde, 2007: 156). Ενόστε κατηγορούν τους ίδιους τους νόμους, το Σύνταγμα και τη δικαστική εξουσία ότι διαμορφώνονται βάσει των συμφερόντων των πολιτικών ελίτ διατρανώνοντας ως λύση την αποδέσμευση της δικαστικής εξουσίας απ' τις πιέσεις και τις πελατείες της εκτελεστικής. Η πραγματικότητα βέβαια κάποιες φορές διαψεύδει το μανιφέστο τους «κουρελιάζοντας» την έγνοια τους για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης, κυρίως όταν αυτού του τύπου κόμματα βρίσκονται στην εξουσία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα συνιστά το σλοβακικό λαϊκιστικό ακροδεξιό κόμμα SNS το οποίο εισήγαγε στο κοινοβούλιο το 1995 το «δρακόνειο νομοσχέδιο». Ένα νομοσχέδιο καταστρατήγησης και εργαλειοποίησης της δικαιοσύνης το οποίο ερμήνευε την κριτική της αντιπολίτευσης στην κυβέρνηση ως επικίνδυνη για την ασφάλεια του κράτους, καθιστώντας συνεπώς την αντιπολιτευόμενη κριτική ποινικά κολάσιμη (Cibulka 1999: 119, στο Mudde, 2007: 148). Η πολιτική αυτή αυθαιρεσία δίνει το έναυσμα στον Mudde να ορίσει τον λαϊκισμό

⁷ Παραδείγματα τέτοιων κομμάτων είναι το σέχικο SPR-RSC, το βελγικό VB, το βρετανικό BNP κλπ.

⁸ Η υποστήριξη αυταρχικών κομμάτων στην οπλοκατοχή των πολιτών έρχεται ταυτόχρονα σε αντίφαση με την θέση τους σχετικά με το κρατικό μονοπώλιο βίας (Mudde, 2007: 146).

⁹ British National Party (BNP)

ως μια ιδεολογία που θεωρεί ότι η κοινωνία τελικά χωρίζεται σε δύο ομοιογενείς και ανταγωνιστικές ομάδες, «τον αγνό λαό» έναντι «της διεφθαρμένης ελίτ» και η οποία (σ.σ. ιδεολογία) υποστηρίζει ότι η πολιτική πρέπει να είναι μια έκφραση της γενικής βούλησης (volonte generale) του λαού (Mudde, 2004: 543, επίσης Mudde, 2007: 23).

1.2 Λαϊκή Ριζοσπαστική Δεξιά (ΛΡΔ)

Ο συνδυασμός και η περιγραφή των 3 ανωτέρω ιδεολογικών χαρακτηριστικών (νατιβισμός, αυταρχισμός, λαϊκισμός) είναι η καταλυτική συνθήκη ώστε ο Mudde να θεμελιώσει μια νέα υποομάδα εντός της ευρύτερης ακροδεξιάς οικογένειας. Ο ίδιος λοιπόν θα εισαγάγει τον όρο της **λαϊκίστικης ριζοσπαστικής δεξιάς**. Δίνει έμφαση στον λαϊκισμό καθώς επισημαίνει πως σε προγενέστερες σχετικές μελέτες έχει υποτιμηθεί δεδομένου ότι υπήρχε επιφύλαξη με τη χρήση του ως προς την ιδρυτική του έννοια από τη Γαλλική επανάσταση (δηλαδή ότι αναφερόταν σε αριστερά κινήματα και ιδέες). Ωστόσο ο Mudde τον ενσωματώνει στην ριζοσπαστική δεξιά όχι υπό το πρίσμα της ελεύθερης οικονομίας της αγοράς (δεξιά) , αλλά υπό το πρίσμα των ανισοτήτων ως φυσική ανθρώπινη κατάσταση (δεξιά)¹⁰. Η αριστερά από την άλλη θεωρεί τις ανθρώπινες ανισότητες τεχνητά κατασκευασμένες οι οποίες θα πρέπει να καταλύονται απ'την παρέμβαση του κράτους (Noberto Bobbio, 1994, στο Mudde, 2007: 26 και Pirro, 2021). Το ριζοσπαστικό στοιχείο εδράζεται στον περιορισμό των ελευθεριών της φιλελεύθερης δημοκρατίας στους μη γηγενείς (εν προκειμένω), την τυφλή υπακοή στην εξουσία και την σκληρή τιμωρία στην αμφισβήτησή της. Ο λαϊκισμός τέλος εδράζεται στην αλληλεπίδραση και την επικοινωνία με τους γηγενείς, των στοιχείων του νατιβισμού και του αυταρχισμού.

Με βάση όμως αυτόν τον ορισμό η ΛΡΔ δεν μοιάζει ούτε φιλελεύθερη (διότι επικοινωνεί περιοριστικά και αντιφιλελεύθερα μέτρα εναντίον των μη γηγενών και των πολιτικών της αντιπάλων ` μέτρα που αντιτίθενται στα ατομικά θεμελιώδη δικαιώματα), ούτε όμως και αντιδημοκρατική (διότι εξυμνεί τον λαό και τον θεωρεί ως μοχλό εξουσιοδότησης της για τις δραστηριότητές της). Σε ποιο φάσμα της δεξιάς τελικά τοποθετείται η Λαϊκίστικη Ριζοσπαστική Δεξιά (ΛΡΔ); Είναι μετριοπαθής ή εξτρεμιστική δεξιά; Ποιες είναι οι διαφορές της σε σχέση με άλλες δεξιές κομματικές οικογένειες; Στις παρακάτω γραμμές θα γίνει ενδεικτικά μια προσπάθεια να ξεδιαλύνουν αδρά ορισμένες διαφορές της ΛΡΔ με ορισμένες άλλες κομματικές οικογένειες που υπάγονται στο φάσμα της δεξιάς.

Ξεκινάμε με τις διαφορές της ΛΡΔ με τη φιλελεύθερη δημοκρατία. Η ΛΡΔ υποστηρίζει μια μορφή πλειοψηφικής δημοκρατίας, δηλαδή την εφαρμογή της λαϊκής βούλησης στην οποία θα υπόκεινται υποχρεωτικά οι νόμοι και το Σύνταγμα. Εάν στη λαϊκή αυτή βούληση εντοπίζεται μια εναντίωση απέναντι σε αρχές και αξίες της φιλελεύθερης δημοκρατίας (π.χ. ατομικά δικαιώματα, προστασία των μειονοτήτων, κράτος δικαίου κλπ.) αυτό είναι ένα σημείο που διακρίνει τις δύο κομματικές οικογένειες με την ΛΡΔ να θεωρεί την φιλελεύθερη δημοκρατία καταπιεστική με αποτέλεσμα όταν είναι η πρώτη στην εξουσία, να προσπαθεί να επιφέρει αμφιλεγόμενες συνταγματικές αλλαγές (Mudde, 2007: 155-156) Τέλος ο Mudde τις θέτει σε συγκρουσιακή τροχιά καθώς θεωρεί τη ΛΡΔ μονιστική¹¹ ενώ τη φιλελεύθερη δημοκρατία πλουραλιστική¹²(Mudde, 2007: 157).

¹⁰ Τα κόμματα της ριζοσπαστικής δεξιάς οικογένειας δεν δίνουν έμφαση στην οικονομία. Αρκούνται δευτερευόντως με τον σοβινισμό των προνομίων στους γηγενείς.

¹¹ Ο μονισμός εκλαμβάνει τον λαό ως ένα συλλογικό σώμα ενιαίων συμφερόντων.

¹² Ο πλουραλισμός εστιάζει στον κατακερματισμό των συμφερόντων εντός του κοινωνικού σώματος.

Ο Andrea Pirro αποφεύγει να χρησιμοποιεί τον όρο φιλελεύθερη δημοκρατία και, από τη στιγμή που η συγκριτική ανάλυση αφορά την ευρύτερη δεξιά, προτιμά στη θέση της (σ.σ. φιλελεύθερης δημοκρατίας) να χρησιμοποιεί τον όρο της μετριοπαθούς ή δημοκρατικής δεξιάς. Και αυτός θέτει ως σημείο διάκρισης ακροδεξιάς¹³ και δημοκρατικής δεξιάς τις θέσεις τους στον φιλελεύθερο συνταγματισμό (π.χ. κράτος δικαίου, ατομικά δικαιώματα και ελευθερίες, σεβασμός της διάκρισης των εξουσιών κλπ.). Ενώ αμφότερες (σ.σ. η μετριοπαθής δεξιά και η ακροδεξιά) μοιράζονται μια έγνοια για το έθνος, η πρώτη τάσσεται υπέρ του φιλελεύθερου συνταγματισμού και των αξιών του, εν αντιθέσει με την ακροδεξιά όπου στην καλύτερη περίπτωση μπορεί να χαρακτηριστεί ως ανελεύθερη. Ανελεύθερη απέναντι στον φιλελευθερισμό (π.χ. ατομικισμός, ανθρωπισμός, κοσμοπολιτισμός, ίσα ατομικά δικαιώματα και ευκαιρίες γηγενών και μειονοτήτων) προς χάρη της πριμοδότησης της εθνο-εθνικής κοινότητας. Ο σοβινισμός αυτός υπέρ της εθνο-εθνικής κοινότητας απορρίπτει αρχές όπως ο ατομικισμός¹⁴ και ο πλουραλισμός¹⁵ (Pirro, 2021).

Στο φάσμα της δημοκρατικής δεξιάς του Pirro, ο Mudde θα εντάξει την νεοφιλελεύθερη λαϊκιστική οικογένεια και αυτή των συντηρητικών. Σύμφωνα με τον ίδιο, το ιδεολογικό χαρακτηριστικό του νατιβισμού δεν είναι παρόν στην οικογένεια των νεοφιλελεύθερων, ενώ η έμφαση του νεοφιλελευθερισμού στην ελεύθερη οικονομία της αγοράς (*laissez-faire*) δεν συναντάται στην ΛΡΔ. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την αντί-ατομικιστική προσέγγιση της τελευταίας (ΛΡΔ) συνιστούν τα βασικά σημεία διάκρισής της με τους νεοφιλελεύθερους (Mudde, 2007: 30). Όσον αφορά τις διαφορές της ΛΡΔ με τον συντηρητισμό ο Mudde επισημαίνει πως ενώ και οι δύο μοιράζονται τον αυταρχισμό και ανησυχούν για το εθνικό συμφέρον, ο νατιβισμός και ο λαϊκισμός δεν είναι βασικά χαρακτηριστικά του συντηρητισμού, ενώ η νεοφιλελεύθερη οικονομία δεν είναι βασικό χαρακτηριστικό της λαϊκιστικής ριζοσπαστικής δεξιάς. Παρόλο που από τη δεκαετία του 1980 άρχισε να γίνεται συστηματική η χρήση νατιβιστικών και λαϊκιστικών στοιχείων στις ομιλίες των ηγετών των πρότυπων συντηρητικών κομμάτων στις Η.Π.Α. και τη Βρετανία¹⁶, αυτό δε συνιστά τίποτα άλλο παρά μια προεκλογική στρατηγική προσέλκυσης ψηφοφόρων· δεν περιγράφει δηλαδή τον ιδεολογικό πυρήνα των συντηρητικών κομμάτων (Mudde, 2007: 50).

Περνάμε στο σημείο του κεφαλαίου το οποίο ίσως συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ενδιαφέρον και αφορά τη δύσκολη αλλά ενδιαφέρουσα διάκριση εντός του ακροδεξιού φάσματος και συγκεκριμένα τη διάκριση της ΛΡΔ με την εξτρεμιστική δεξιά. Ενώ ο νατιβισμός και ο αυταρχισμός συνιστούν συστατικά στοιχεία και των δύο, ο Pirro θα σταθεί στη διαφορετική στάση τους απέναντι στη δημοκρατία και το λαϊκισμό. Αναφορικά με τη δημοκρατία ο ίδιος επισημαίνει πως για τους ριζοσπάστες δεξιούς ο περιορισμός των μη γηγενών ή των πολιτικών αντιπάλων συντελείται σε πολιτικό πλαίσιο και στα όρια του δημοκρατικού τόξου. Οι ριζοσπάστες δεξιοί δεν συμμετέχουν στην κατάλυση της δημοκρατίας και πιστεύουν σε ορισμένα απομεινάρια της όπως οι εκλογές περιοδικά. Τον περιορισμό των πολιτικών αντιπάλων και των μη γηγενών τον επιδιώκουν «νομοθετικά» μέσω της περιστολής των δικαιωμάτων τους και της κρατικής «νόμιμης» βίας. Δηλαδή η αντίθεσή τους (σ.σ. των

¹³ Ο Pirro αποφεύγει την χρήση του υποτύπου του Mudde της ΛΡΔ και προτιμά την χρήση του ευρύτερου αλλά ακούνητος, κατά τον ίδιο, κατατοπιστικού όρου-ομπρέλα της ακροδεξιάς καθώς επισημαίνει πως, παρόλο που στη θεωρία είναι ξεκάθαρες οι διακρίσεις της ΛΡΔ με την εξτρεμιστική δεξιά, στην πράξη οι σύγχρονες εξελίξεις στον ευρύτερο ακροδεξιό χώρο έχουν καταστήσει τα μεταξύ τους σύνορα δυσδιάκριτα (Pirro, 2021).

¹⁴ Υπό την έννοια της ατομικής ελευθερίας έναντι του έθνους. Δηλαδή η ακροδεξιά απορρίπτει την προτεραιοποίηση των ατομικών συμφερόντων έναντι της ευημερίας του έθνους.

¹⁵ Υπό την έννοια των πολυπολιτισμικών κοινωνιών.

¹⁶ Αυτό το φαινόμενο ορίστηκε νεοσυντηρητισμός (Ignazi, 1992, επίσης Kitschelt και McGann, 1995, στο Mudde, 2007: 50).

ριζοσπαστών δεξιών) απέναντι στους αντιπάλους τους είναι περισσότερο πολιτική, γι' αυτό και η ΛΡΔ χαρακτηρίζεται ως ανελεύθερη δημοκρατική. Η εξτρεμιστική δεξιά αντιθέτως, επιθυμεί τη διάλυση του Συντάγματος και της δημοκρατίας (δικτατορία). Αναγάγει την ανωτέρω σύγκρουση πολύ πιο πέρα απ' την πολιτική, σε καθαρά πολεμική. Δηλαδή ο «αντίπαλος» της ρητορικής της ΛΡΔ μετατρέπεται σε «εχθρό» στην εξτρεμιστική δεξιά και πρέπει να καταστραφεί (ακόμη και βιολογικά) (Pirro, 2021).

Σχετικά με τον λαϊκισμό ο Pirro εστιάζει στο γεγονός πως η ΛΡΔ επικαλείται το συμφέρον του λαού τον οποίο εξυμνεί και «εξουσιοδοτείται» απ' αυτόν προκειμένου να πετύχει τους στόχους της. Συνεπώς ο λαϊκισμός είναι (ονομαστικά τουλάχιστον) δημοκρατικός και όχι δικτατορικός, απλά αντιτίθεται στον φιλελευθερισμό. Η εξτρεμιστική δεξιά αντιθέτως δεν μπορεί να χαρακτηριστεί λαϊκιστική καθώς είναι ελιτίστικη, δεν «δεσμεύεται» δηλαδή από τον λαό, συνεπώς είναι και αντιδημοκρατική (Mudde, 2007: 49). Η αντίθεσή της άλλωστε στις εκλογές το μαρτυρά¹⁷. Γι' αυτό και όλοι οι ακροδεξιοί δεν μπορούν να χαρακτηριστούν συλλήβδην και αντιδημοκράτες (Pirro, 2021).

1.3 Είναι η ΛΡΔ μια συνεκτική κομματική οικογένεια;

Αφού έγινε μια προσπάθεια εννοιολόγησης και οριοθέτησης της ΛΡΔ στο «πολιτικό-ιδεολογικό ζύγι» αριστεράς-δεξιάς, ας δούμε κατά πόσο η θεωρητική αυτή ανάλυση επιβεβαιώνεται επί του πρακτέου. Σύμφωνα με τον Mudde η συνοχή ανάμεσα στα επιμέρους Ευρωπαϊκά κόμματα της ΛΡΔ δεν υπήρξε. Ενώ σχεδόν όλα τήρησαν μια άσπονδη στάση απέναντι στη Συνθήκη του Μάαστριχτ του 1993 καθώς δεν διαπραγματεύονταν την εθνική τους κυριαρχία¹⁸, μια σειρά από λόγους δεν κατέστησαν δυνατή τη συγκρότηση μιας μεγάλης, ενιαίας και στέρεης ευρωομάδας. Ορισμένοι απ' αυτούς τους λόγους αφορούν ατομικές ατζέντες¹⁹, ετερόκλητους ομορποτιστικούς σχηματισμούς ΛΡΔ κομμάτων με φιλελεύθερα ριζοσπαστικά, καταδικασμένων να αποτύχουν²⁰, ιδεολογικές μετατοπίσεις παραδοσιακών ΛΡΔ κομμάτων²¹, αποφυγή στιγματισμών με θεωρούμενα περιθωριακά κόμματα-παρίες²², την πολυδιάσπαση του χώρου της ΛΡΔ σε διάφορες ευρωομάδες²³, τις εσωκομματικές έριδες που οδήγησαν σε διασπάσεις αποδυναμώνοντας τα παραδοσιακά

¹⁷ Για την εξτρεμιστική δεξιά η υπακοή στην απόλυτη ανώτατη αρχή, δηλαδή τον ηγέτη, είναι αδιαμφισβήτητη. Η αξίωση για εκλογές είναι μια μορφή αμφισβήτησης.

¹⁸ Τα Ευρωπαϊκά κόμματα της ΛΡΔ απέρριπταν σύσσωμα την προοπτική μιας Ευρωπαϊκής ομοσπονδίας στα πρότυπα των Η.Π.Α. Έβλεπαν στη Συνθήκη της Ε.Ε. την αναβίωση ενός υπερσυγκεντρωτικού, υπερεκτεταμένου, ετερόκλητου Σοβιετικού μοντέλου που θα καταπατούσε την εθνική τους κυριαρχία. Τάσσονταν υπέρ μιάς συνομοσπονδίας μελών που θα συνεργάζονταν σε συγκεκριμένους τομείς (π.χ. κοινή Ευρωπαϊκή άμυνα, κοινή αναλογία των εθνικών νομισμάτων, κοινή ενεργειακή στρατηγική κλπ.), χωρίς αυτό να συνεπάγεται όμως με εκχώρηση της κυριαρχίας τους (Mudde, 2007: 163-165).

¹⁹ Προσωπικοί εγωισμοί των ηγετών του FN και του αυστριακού FPÖ, Λεπέν και Χάιντερ για το ποιος θα έχει τα ηνία μιας ΛΡΔ ευρωομάδας (Mudde, 2007: 175).

²⁰ Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η συγκρότηση της τεχνικής ομάδας των αδεσμεύτων-μεικτή ομάδα ή TDI. Συστάθηκε το 1999 και διαλύθηκε οριστικά το 2001. Η βραχύβια αυτή ευρωομάδα περιελάμβανε ριζοσπαστικά δεξιά κόμματα όπως το FN και το βέλγικο VB, με φιλελεύθερα ριζοσπαστικά όπως το ιταλικό Partito Radicale (Mudde, 2007: 179).

²¹ Το ιταλικό AN, άμεσος διάδοχος του ιταλικού φασιστικού κινήματος MSI, υιοθέτησε μια πιο μετριοπαθή συντηρητική στάση ενόψει των ευρωεκλογών του 1999 (Mudde, 2007: 179).

²² Το ιταλικό AN, έπειτα απ' τη διάσπαση του ιταλικού φασιστικού κινήματος MSI, με αφορμή και τη συμμετοχή του στην τότε ιταλική κυβέρνηση επεδίωξε την αποφυγή του στίγματος με τον προσεταιρισμό του σε κοινή ευρωομάδα με θεωρούμενα κόμματα παρίες (όπως π.χ. το FN και το VB) ενόψει των ευρωεκλογών του 1994 (Mudde, 2007: 178).

²³ Ορισμένα παραδείγματα αποτελούν η Union for Europe of the Nations (UEN), το Rainbow Group, η Euroreject Independence/Democracy Group κλπ. .

κόμματα μέσω της αποχώρησης μελών, καθιστώντας τα μη δυνάμενα να φτάσουν το κατώφλι συγκρότησης ευρωομάδας²⁴ κλπ.

Άλλωστε τα κόμματα σε πολλές περιπτώσεις δεν είναι απλώς κοινότητες αλλά ένα κράμα διαφορετικών φατριών (Maurice Duverger, 1954: 17 στο Mudde, 2007: 39) που χαρακτηρίζονται από εσωτερική ετερογένεια. Συνήθως τους ενώνει μια κοινή ιδεολογία απέναντι στους πολιτικούς τους αντιπάλους²⁵ (DeClair, 1999), υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπου η ετερογένεια παρουσιάζεται αγεφύρωτη με αναπόφευκτο αποτέλεσμα τη διάσπαση, όπως αυτή που υπέστη το FN το 1999. Ο Mudde φαίνεται να καταλήγει σε 2 κυριότερους λόγους για τη μη συγκρότηση μιας ενιαίας συνεκτικής ευρωομάδας. Αφενός οι εγωισμοί και οι μαξιμαλιστικές βλέψεις του Λεπέν να είναι το FN το κυρίαρχο κόμμα σε μια ευρωομάδα της ΛΡΔ²⁶, αφετέρου οι θεμελιώδεις διαφορές που είχε με το έτερο σημαίνον κόμμα της ευρωπαϊκής λαϊκιστικής ριζοσπαστικής δεξιάς, το βελγικό Vlaams Block (VB)²⁷.

Ο Pirro απ'την άλλη δίνει μια ενδιαφέρουσα διαφορετική εκδοχή για το απραγματοποίητο της συνοχής των κομμάτων της ΛΡΔ. Ο ίδιος στέκεται στους ενισχυμένους δεσμούς της ΛΡΔ με την εξτρεμιστική δεξιά τα τελευταία χρόνια, καθιστώντας την ανωτέρω θεωρητική διάκριση μεταξύ των δυο υποτύπων της ακροδεξιάς πρακτικά ασύμβατη. Προκειμένου να ενισχύσει τον ισχυρισμό του αναφέρει ορισμένα, αρκούντως δηλωτικά, πρόσφατα παραδείγματα. Με αφορμή λοιπόν πρόσφατα παραδείγματα από την Ιταλία²⁸, τη Μ. Βρετανία²⁹, το Βέλγιο³⁰, την Εσθονία³¹ κλπ., επισημαίνει πειστικά πως οι συνασπισμοί, οι κοινές εκστρατείες και δράσεις της ΛΡΔ με εξτρεμιστικά κινήματα καθιστούν αφενός την εξτρεμιστική δεξιά συστατικό στοιχείο του ακροδεξιού κινήματος³², αφετέρου την βγάζουν απ'το περιθώριο της απομόνωσης, καθιστώντας την μέλος μεγάλων διεθνών δικτύων. Αυτός είναι και ο λόγος που εγείρει επιφυλάξεις με την θεωρητική διάκρισή τους και προτιμά την χρήση του, φαινομενικά γενικού και ευρύτερου αλλά αρκούντως κατατοπιστικού κατά τον ίδιο, όρου της ακροδεξιάς (Pirro, 2021).

Είναι εμφανής η ιδεολογική μετατόπιση θεωρούμενων ΛΡΔ κομμάτων ακόμα δεξιότερα, ωστόσο αυτό πιθανόν δεν αφορά όλα αυτά τα κόμματα ούτε όλα τα μέλη ή τις φατρίες τους. Αναφέρθηκε πιο πριν πως ένα απ'τα σημεία διάκρισης της ΛΡΔ με την εξτρεμιστική δεξιά αφορά τη θέση τους απέναντι στη δημοκρατία. Ωστόσο φαντάζει υπερβολικό όλα τα μέλη

²⁴ Χαρακτηριστικά παραδείγματα συνιστούν το γερμανικό DLVH ως διάσπαση απ'το παραδοσιακό REP και το γαλλικό MNR του Bruno Megret ως διάσπαση απ'το πρωτόλειο FN (Mudde, 2007: 178-179).

²⁵ Χαρακτηριστικό παράδειγμα συνιστά το πρότυπο κόμμα της ΛΡΔ, το FN όπου εντοπίζονται η ειδωλολατρική παράταξη nouvelle droite (νέα δεξιά) και η ορθόδοξη καθολική φατρία Chretiente Solidarite (Χριστιανική Αλληλεγγύη). Όλες όμως μοιράζονται μια λαϊκιστική ριζοσπαστική δεξιά βασική ιδεολογία (π.χ. DeClair, 1999 στο Mudde, 2007: 41).

²⁶ Η ευρωομάδα αυτή θα είχε το όνομα Euronat ή ENU.

²⁷ Το FN πρέσβευε έναν κρατικό εθνικισμό, περιχαρακωνόταν γύρω απ'την εδαφική ακεραιότητα και ξιφουλκούσε έναντι σε οποιαδήποτε εξωτερική αξίωση για αναθεώρηση των γαλλικών συνόρων. Το VB αντιθέτως πρέσβευε έναν εθνοτικό εθνικισμό. Εδραζόμενο στην ολλανδόφωνη επαρχία του Βελγίου, τη Φλάνδρα, υπερασπιζόταν τα συμφέροντα των ολλανδόφωνων μειονοτήτων στο Βέλγιο και τη Β.Δ. Γαλλία. Επικοινωνούσε το επιχείρημα πως στα εδάφη αυτά που κατοικούν οι ολλανδόφωνες μειονότητες θα πρέπει, είτε να προσαρτηθούν στο ολλανδικό κράτος είτε να αποτελέσουν μέρος ενός ανεξάρτητου φλαμανδικού κράτους (εξωτερική αποκλειστικότητα ή αλυτρωτισμός). Μια τέτοια αξίωση αυτονομία το έφερνε σε ευθεία αντίθεση με τον κρατικό εθνικισμό του FN (Mudde, 2007: 168).

²⁸ Ο Pirro αναφέρεται στη συνεργασία του ΛΡΔ κόμματος Lega με το εξτρεμιστικό δεξιό κίνημα Forza Nuova.

²⁹ Αναφορά στις ακροδεξιές ωσμώσεις στο ευρώ-απορριπτικό κόμμα UKIP μετά το δημοψήφισμα του 2016.

³⁰ Ο βουλευτής του Vlaams Belang (πρώην Vlaams Block) Dries Von Langehoven έχει ιδρύσει κίνημα νεολαίας που είναι μέλος διεθνούς ακροδεξιού δικτύου.

³¹ Αναφορά στη συνεργασία της νεολαίας του ΛΡΔ κόμματος EKRE με του σουηδικό ακροδεξιό κίνημα Nordisk Ungdom.

³² Με δεδομένο ότι ο ακτιβισμός και η πρακτική διαμαρτυρία από τη βάση συνιστούν ταυτοτικό γνώρισμα της εξτρεμιστικής δεξιάς.

των ακροδεξιών διεθνών δικτύων συλλήβδην να είναι αντιδημοκράτες. Συνεπώς, ίσως η θέση αυτή να διαγράφει έναν απ'τους λόγους απουσίας μιας ξεχωριστής, ενιαίας και συνεκτικής ΛΡΔ ευρωομάδας. Δηλαδή στο ότι όλοι οι ακροδεξιοί δεν μπορούν να χαρακτηριστούν και αντιδημοκράτες³³.

³³ Ένα τέτοιο παράδειγμα θα μπορούσε να απαντάται στην διαφορετική στάση τους απέναντι στο ζήτημα της επαναφοράς της θανατικής ποινής. Ενώ κατά καιρούς υπήρχαν ορισμένα κόμματα της ΛΡΔ που τάσσονταν αναφανδόν υπέρ (π.χ. το τσέχικο SPR-RSC και το ουγγρικό MIEP), υπήρχαν κάποια άλλα που αντιστέκονταν σθεναρά αρκούμενα στην ισόβια κάθειρξη (π.χ. το γερμανικό REP και το αυστριακό FPÖ) (Mudde, 2007: 147).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: «Αδέλφια της Ιταλίας» (Fdi)

Το ξημέρωμα της 26^{ης} Σεπτεμβρίου 2022 αναμφίβολα αιφνιδίασε πολλούς. Η υφήλιος πληροφορείται την πρωτιά των «Αδελφών της Ιταλίας» στην εκλογική αναμέτρηση της προηγούμενης ημέρας. Την εξέλιξη αυτή υποδέχτηκε σασιτισμένη μια μεγάλη μερίδα ενώ μια άλλη την υποδέχτηκε με ενθουσιασμό. Η Τζώρτζια Μελόνι γίνεται η πρώτη γυναίκα πρωθυπουργός της Ιταλίας και ήδη τα διεθνή ΜΜΕ έχουν πιάσει δουλειά. Ποια είναι η νεαρή, νέα πρωθυπουργός και τι κόμμα είναι το Fdi; Ακούμε αναλύσεις επί αναλύσεων για μια αυταρχική λύκαινα, για το φασιστικό της παρελθόν στο «μουσολινικό» MSI, για την αναβίωση του 27 χρόνια αργότερα, για το περιθωριακό και νεοφασιστικό Fdi, για μια αυταρχική φασιστική οπισθοδρόμηση της Ιταλίας στην ταραγμένη και αμφιλεγόμενη περίοδο του 1940 και πολλά άλλα. Είναι όντως έτσι; Είναι η Μελόνι και το κόμμα της νεοφασιστικά μορφώματα; Είναι το Fdi περιθωριακό και απομονωμένο στο Ιταλικό πολιτικό σύστημα; Είναι η πλειοψηφία των Ιταλών νοσταλγοί του Μουσολίνι; Κινδυνεύει να διολισθήσει η χώρα στο φασισμό και τη δικτατορία; Έχει η Ευρώπη ευθύνες για αυτό το εκλογικό αποτέλεσμα; Αυξάνονται και πληθύνονται οι ακροδεξιές κυβερνήσεις στην Ευρώπη; Εν τέλει quo vadis Europa, quo vadis Italia; Στην ανάλυση που ακολουθεί θα διαπιστώσουμε πως η πραγματικότητα είναι διαφορετική καθώς ούτε η Μελόνι και το κόμμα της προέκυψαν ξαφνικά και «ουρανοκατέβητα», ούτε ήταν ποτέ απομονωμένοι στο πολιτικό περιθώριο ενώ δύσκολα μπορούν να χαρακτηριστούν ως γκροτέσκο νεοφασιστική αναβίωση μιας ενδεχομένως RSI (Ιταλική Κοινωνική Δημοκρατία).

2.1 Η γέννηση των «Αδελφών της Ιταλίας» (Fratelli d'Italia)

Η Τζώρτζια Μελόνι, η οποία προερχόταν από τα «φυτώρια» του AN (Allenza Nazionale), το κόμμα δηλαδή του πολιτικού της μέντορα Τζιανφράνκο Φίνι³⁴ (και ιστορικού στελέχους του MSI, του κόμματος-κληρονόμου δηλαδή της μεταφασιστικής ιταλικής δεξιάς), αποχώρησε τον Δεκέμβριο του 2012 απ'το PdL³⁵ και άμεσα μαζί με μια μικρή ομάδα στελεχών, πρώην μελών του AN επί το πλείστον³⁶, συγκρότησαν τα «Αδέλφια της Ιταλίας» (Fratelli d'Italia ή FdI). Η εξέλιξη αυτή ήταν η κορύφωση μιας κρίσης που είχε ξεκινήσει το 2011 με την πτώση της κυβέρνησης Μπερλουσκόνι και την μετέπειτα υποστήριξη του PdL στην τεχνοκρατική κυβέρνηση του Μάριο Μόντι. Ήταν μια κίνηση που δεν συγκέντρωσε ομόφωνη συμφωνία καθώς ορισμένα στελέχη αντιτίθεντο στην μνημονιακή αυτή κυβέρνηση σε συνδυασμό με την εξίσου διαφωνία τους στο έλλειμμα συλλογικών διαδικασιών στις αποφάσεις του κόμματος. Είναι γεγονός πως ο Μπερλουσκόνι το αντιμετώπιζε σαν μια προσωπική του επιχείρηση (Horikin και Paolucci, 1999, στο Vampa, 2023: 7) χωρίς να αφήνει περιθώρια για διαδοχές και αμφισβητήσεις. Η Μελόνι εκείνη την περίοδο χρημάτιζε Υπουργός Νεολαίας όμως οι ενδεχόμενες βλέψεις της για διεκδίκηση ρόλου «δελφίνου» στο κόμμα προσέκρουαν πάνω στο μονιστικό δόγμα του Μπερλουσκόνι "l'etat c'est moi". Όταν πλέον, έπειτα απ'την πτώση της τεχνοκρατικής κυβέρνησης Μόντι τον Νέμβριο του 2012, ο Μπερλουσκόνι αρνήθηκε τις προκριματικές διαδικασίες στο PdL ενόψει των επικείμενων εκλογών του 2013, αυτό συνέστησε την θρυαλλίδα των κατοπινών εξελίξεων. Δηλαδή της διάσπασης του PdL και της συγκρότησης του FdI (Puleo & Piccolino, 2022: 361).

Ουσιαστικά η πτώση του Μπερλουσκόνι το 2011, βάσει των μετέπειτα γεγονότων, σηματοδότησε το τέλος μιας εποχής στην ιταλική πολιτική σκηνή και την είσοδο σε μια άλλη. Δηλαδή το τέλος της σχετικής σταθερότητας διπολικών κυβερνήσεων και την είσοδο σε μια περίοδο παρατεταμένης αστάθειας βραχύβιων πολυμερών κυβερνητικών συνασπισμών (Chiaramonte 2015, στο Chiaramonte et al., 2023, :331). Αυτή η αστάθεια θα συμβάλει και στην κρίση εμπιστοσύνης του πολιτικού συστήματος καθώς η Ιταλία παραδοσιακά απολάμβανε υψηλά επίπεδα εκλογικής συμμετοχής. Η περίοδος μέχρι το 2018 χαρακτηρίστηκε απ'την ετερογένεια μεγάλων κυβερνητικών συνασπισμών των οποίων συνήθως προέδρευε το κεντροαριστερό κόμμα PD (Partido Democratico). Ωστόσο θα εστιάσουμε στην ακολουθία των γεγονότων του 2018 και ένθεν ώστε, σε αδρές γραμμές, να προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε την σημερινή δεξιά υπεροχή στην γειτονική χώρα καθώς και την πρωτοφανή, για τα δεδομένα της, αποχή της κοινής γνώμης.

2.2 Κρίση και αστάθεια στο Ιταλικό πολιτικό σύστημα: περίοδος 2018-2022

³⁴ Ο Τζιανφράνκο Φίνι ήταν ιστορικό στέλεχος του Ιταλικού Κοινωνικού Κινήματος ή κοινώς MSI (Movimento Sociale Italiano). Πρόκειται για το κόμμα που εθεωρείτο κληρονόμος της «γκροτέσκο» μεταφασιστικής ιταλικής δεξιάς. Το MSI για 4 και πλέον δεκαετίες, μέχρι τις αρχές αυτής του 1990, τοποθετούταν στα «υπόγεια» του ιταλικού πολιτικού συστήματος και οποιαδήποτε σύλληψη συνεργασίας των κομμάτων του δημοκρατικού τόξου μαζί του λογιζόταν ως αδιανόητη για τα πρότυπα του ιταλικού πολιτικού συστήματος. Η επώδυνη κληρονομιά του είχε ενεργοποιήσει τα δημοκρατικά αντανάκλαστικά της ιταλικής κοινωνίας ώστε πρακτικά να μην μπορεί να ενσωματωθεί στο πολιτικό σύστημα (Pinelli 2010, στο Vampa, 2023: 4). Οι έντονες διαφωνίες μεταξύ των διαφόρων φατριών του MSI για την διαχείριση της κληρονομιάς του μοιραία έφερε και τη διάλυση το 1995. Ο Φίνι, εκ των πιο μετριοπαθών στελεχών, συγκρότησε την AN δεσμευόμενος να ακολουθήσει μια δεξιά δημοκρατική και φιλελεύθερη κατεύθυνση στο νέο του εγχείρημα, αποστασιοποιημένη απ'τη φασιστική κληρονομιά του προκατόχου του (AN, 1995α στο Puleo & Piccolino, 2022: 360).

³⁵ Το PdL (Popolo della Liberta) ήταν ένα κόμμα προϊόν συνένωσης του κόμματος του Σίλβιο Μπερλουσκόνι FI (Forza Italia) με το AN (Allenza Nazionale) του Τζιανφράνκο Φίνι τον Φεβρουάριο του 2008. Επικεφαλής του τέθηκε ο Μπερλουσκόνι. Το PdL, το οποίο ήταν αρκετά προσωποπαγές και ηγετοκεντρικό, διαλύθηκε τελικά τον Νοέμβριο του 2013 με την αναβίωση του FI να σηματοδοτεί την άμεση διαδοχή του (σ.σ. του PdL).

³⁶ Η μοναδική εξαίρεση ήταν ο Guido Crosetto ο οποίος προερχόταν απ'τις τάξεις του FI.

Table 1. Italian cabinets and governmental majorities, 2008–2022.

Cabinet	(Major) supporting parties	In office, since – to	Duration, days (of which after resignation)
Berlusconi IV	PDL, Lega	8 May 2008–16 November 2011	1287 (4)
Monti	PDL, PD, UDC, FLI	16 November 2011–28 April 2013	529 (128)
Letta	PD, PDL*, SC, UDC	28 April 2013–22 February 2014	300 (8)
Renzi	PD, UDC, NCD, SC	22 February 2014–12 December 2016	1024 (5)
Gentiloni	PD, AP	12 December 2016–1 June 2018	536 (69)
Conte I	M5S, Lega	1 June 2018–5 September 2019	461 (16)
Conte II	M5S, PD, LEU, IV**	5 September 2019–13 February 2021	527 (18)
Draghi	M5S, Lega, PD, FI, IV, MDP, +EU	13 February 2021–22 October 2022	616 (93)
Meloni	FDI, Lega, FI	22 October 2022 – still in office	

*Πίνακας 2.1: Κυβερνητικοί σχηματισμοί στην Ιταλία (περίοδος 2008-2022). Πηγή: Chiamonte et al., 2023, :331

Οι ιταλικές γενικές εκλογές του 2018 χαρακτηρίστηκαν από το εξής παράδοξο· ήταν η πρώτη φορά απ'την ίδρυση της 2^{ης} ιταλικής δημοκρατίας του 1994 όπου κανένας εκλογικός συνασπισμός δεν είχε πλειοψηφία εδρών στη Βουλή και τη Γερουσία. Σε αυτή την εξέλιξη συνέβαλλε καίρια και η τροποποίηση του εκλογικού νόμου³⁷ που θεσπίστηκε λίγους μήνες νωρίτερα, τον Οκτώβριο του 2017. Το Rosatellum, όπως ονομάστηκε ο νέος τότε εκλογικός νόμος, ενθάρρυνε τη συγκρότηση κομματικών συνασπισμών ελέω της συγκράτησης και του ελέγχου ατομικών κομματικών λιστών. Ουσιαστικά δηλαδή απέβλεπε στην τοποθέτηση ασφαλιστικών δικλείδων από την δυνητική αποχαλίνωση πολιτικά ισχυρών και ανεξέλεγκτων κομμάτων και πολιτικών ηγετών.

Επιστρέφοντας στην εκλογική αναμέτρηση του 2018, αναδείχθηκαν δύο επικρατέστερα κόμματα. Το αριστερό Κίνημα 5 Αστέρων (Movimento 5 Stelle ή M5S) και το ριζοσπαστικό δεξιό κόμμα Lega. Δυο θεωρούμενα λαϊκιστικά κόμματα, τοποθετούμενα όμως στους αντίθετους πόλους του πολιτικού εκκρεμούς. Έπειτα από μακρές διαπραγματεύσεις τα δυο κόμματα συμφώνησαν να συγκροτήσουν κυβέρνηση συνεργασίας M5S-Lega. Πρωθυπουργός τοποθετήθηκε ο Τζιουζέπε Κόντε απ'το M5S όμως η τοποθέτηση του προέδρου του, Luigi di Maio στο Υπουργείο Οικονομικής Ανάπτυξης όξυνε τις εντάσεις στον ενδοκυβερνητικό συνασπισμό. Αφορμή στάθηκε η εισήγησή του υπέρ του βασικού εισοδήματος υπηκοότητας για αλλοδαπούς, θέση που ερχόταν σε ευθεία σύγκρουση με τη αντιμεταναστευτική ρητορική του κυβερνητικού του εταίρου Ματέο Σαλβίνι, ηγέτη της Lega. Η θέση αυτή του Di Maio αγανάκτησε μια μεγάλη μερίδα των ιταλών ψηφοφόρων κάτι που φάνηκε στην εκλογική επίδοση του κόμματος ενόψει των ευρωεκλογών του 2019. Ο Σαλβίνι εδραζόμενος στον εκλογικό καταποντισμό του M5S σε συνδυασμό με την ενίσχυση της Lega, διέβλεψε τη χρονική συγκυρία ευνοϊκή για τον ίδιο ώστε να αποτολμήσει το βήμα της απόσυρσης απ'το σχηματισμό με σκοπό τη διάλυση της κυβέρνησης (Landini & Paparo 2019 στο Chiamonte et al., 2023, :332). Το σενάριο της κυβερνητικής διάλυσης, ώστε να επωφεληθεί από τη διεξαγωγή νέων εκλογών ο ίδιος ο Σαλβίνι, ματαιώθηκε καθώς τη θέση της Lega κάλυψε, έστω και με επιφυλάξεις, το κεντροαριστερό PD προκειμένου να μην γίνουν

³⁷ Ο νέος εκλογικός νόμος του 2017 ονόματι Rosatellum, ένεκα του εισηγητή του και τότε ηγετικού στελέχους του PD Ettore Rosato, ήταν ένα μεικτό εκλογικό σύστημα όπου τα 2/3 (63%) των εδρών της Βουλής των Αντιπροσώπων και της Γερουσίας θα κατανέμονταν βάσει του συστήματος της απλής αναλογικής, ενώ το υπολειπόμενο 1/3 (37%) βάσει του πλειοψηφικού συστήματος. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στο: 1) https://www.corriere.it/politica/cards/come-funziona-rosatellum/iter_principale.shtml
2) https://www.huffingtonpost.gr/2017/10/12/diethnes-eklogikos-nomos-italia-egkrithike_n_18250904.html

νέες εκλογές. Έτσι τον Σεπτέμβριο του 2019 ο Κόντε ανανέωσε την εμπιστοσύνη του Κοινοβουλίου.

Λίγους μήνες αργότερα, τον Μάρτιο του 2020, η χώρα βρίσκεται σε συμπληγάδες πέτρες. Από τη μία έχει να αντιμετωπίσει το πλήγμα του covid 19 που της άφησε βαθιές πληγές καθώς ήρθε αντιμέτωπη με έναν οδυνηρό φόρο απωλειών ανθρώπινων ζωών, ίσως τον πιο μακάβριο στην Ευρώπη. Από την άλλη κλυδωνιζόταν έντονα από τη νέα δυσοίωνα δημοσιονομική πραγματικότητα. Η διαχείριση όμως των Ευρωπαϊκών κονδυλίων του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και ανθεκτικότητας ύψους 191 δις. € θα σημάνει και την κορύφωση της πολιτικής κρίσης. Το κόμμα του Matteo Renzi IV³⁸ απέσυρε την υποστήριξή του στην κυβέρνηση Κόντε τον Γενάρη του 2021, ενώ όταν αυτή δεν εξασφάλισε οριακά ψήφο εμπιστοσύνης στη Γερουσία ο ίδιος (σ.σ. Κόντε) παραιτήθηκε. Ο πρόεδρος της χώρας Σέρτζιο Ματαρέλα πρότεινε στα κόμματα να παρέχουν την υποστήριξή τους σε μια τεχνοκρατική κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον πρώην επικεφαλής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) Μάριο Ντράγκι. Και πράγματι τα περισσότερα κόμματα ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα του προέδρου, πλήν ενός. Αυτό ήταν το FdI της Τζώρτζια Μελόνι, κίνηση που θα το καθιστούσε τον κύριο αντιπολιτευόμενο πόλο στην Ιταλία (Puleo & Piccolino, 2022: 363).

Ένα χρόνο αργότερα, τον Γενάρη του 2022, η συνεδρίαση των κομμάτων της κυβέρνησης συνεργασίας στη συζήτησή τους για τον νέο πρόεδρο της χώρας (έπειτα απ'τη λήξη της επταετούς θητείας του Σέρτζιο Ματαρέλα) κατέληξε σε φιάσκο. Τα κόμματα δεν μπορούσαν να καταλήξουν σε ένα πρόσωπο κοινής αποδοχής, ούτε καν σε αυτό του, αρκετά πεπειραμένου και με αρκετές Ευρωπαϊκές παραστάσεις τότε πρωθυπουργού, Μάριο Ντράγκι. Τελικά η εν λόγω ασυμφωνία έληξε με την πρόσκληση του Κοινοβουλίου στον Ματαρέλα για μια δεύτερη θητεία. Όμως η διάσταση των κυβερνητικών εταίρων σε μια σειρά από ζητήματα³⁹ αποδείχθηκε αγεφύρωτη με αναπόδραστο αποτέλεσμα την εκ νέου κυβερνητική διάλυση. Τον Ιούλιο του 2022 τα δεξιά κόμματα FI και Lega αποχώρησαν απ'τον κυβερνητικό συνασπισμό, κίνηση που εξώθησε τον Ντράγκι σε παραίτηση απ'τον πρωθυπουργικό θώκο. Ο Ματαρέλα, μόλις στην έναρξη της δεύτερης προεδρικής του θητείας, έδωσε εντολή για διεξαγωγή γενικών εκλογών λίγες εβδομάδες αργότερα, τον Σεπτέμβριο. Και ενώ τα δεξιά κόμματα FdI, FI και Lega, όπως και ενόψει των εκλογών του 2018, συνασπίστηκαν αμέσως για την προεκλογική εκστρατεία (De Lucia & Parago 2019, στο Chiaramonte et al., 2023, :334), η αριστερά αντιθέτως φαινόταν ιδιαίτερα κατακερματισμένη κυρίως λόγω εντάσεων μεταξύ του PD με το M5S⁴⁰. Και όλα αυτά σε μια συγκυρία όπου οι δημοσκοπήσεις παρουσίαζαν τη Μελόνι ως την επικρατέστερη για την πρωθυπουργική διαδοχή (Chiaramonte et al., 2023, :334-335).

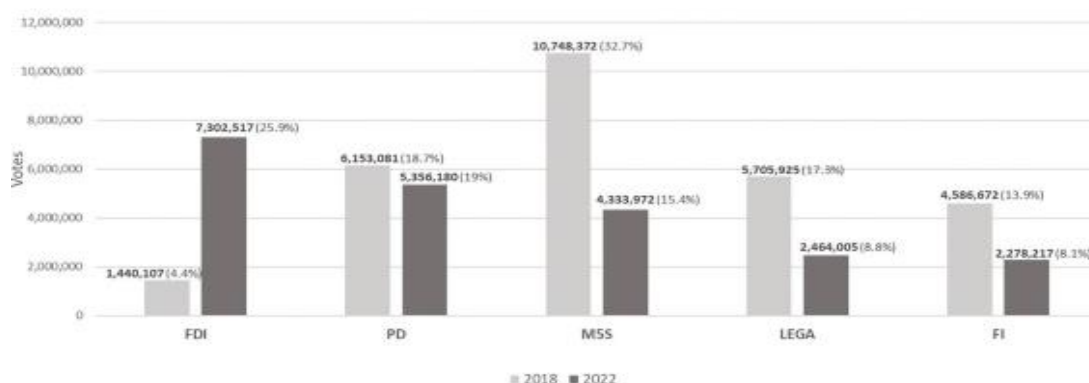
Οι εκλογές του Σεπτεμβρίου του 2022 κατέδειξαν 2 πράγματα:

³⁸ Ο Matteo Renzi, λίγες ημέρες αργότερα απ'την εξασφάλιση εμπιστοσύνης της δεύτερης κυβέρνησης Conte αποχώρησε απ'το PD και συγκρότησε δικό του κόμμα, το IV (Italia Viva), το οποίο και παρείχε την υποστήριξη του στον τότε κυβερνητικό συνασπισμό (Chiaramonte et al., 2023, :333).

³⁹ Παράδειγμα αποτελεί η διάστασή τους στο ζήτημα του βασικού εισοδήματος ιθαγένειας, σε αυτό της διαχείρισης των Ευρωπαϊκών κονδυλίων, της αποστολής οπλισμού στην Ουκρανία κλπ. (Chiaramonte et al., 2023, :334).

⁴⁰ Ο πρόεδρος του PD Ενρίκο Λέττα δεν μπορούσε να ανεχθεί τη σύμπλευση στον ίδιο προεκλογικό συνασπισμό με τον ομοιόβαθμό του στο M5S, Τζιουζέπε Κόντε. Την ώρα που ο πρώτος πάσχιζε να διατηρήσει ζωντανή την κυβέρνηση Ντράγκι απέναντι στην επαπειλούμενη διεκδίκηση των ηνίων του αντιπολιτευόμενου ριζοσπαστικού δεξιού κόμματος της Μελόνι, ο δεύτερος στασίασε αποσύροντας την υποστήριξή του κάτι που οδήγησε στην διάλυση της τεχνοκρατικής κυβέρνησης, συνεπώς και στη διεξαγωγή εκλογών (Chiaramonte et al., 2023, :335).

Α) την ολοκληρωτική κυριαρχία της δεξιάς. Ο κεντροδεξιός συνασπισμός (Fdi, Fi, Lega) αναδείχθηκε απόλυτος κυρίαρχος και στα δύο κύρια όργανα του ιταλικού πολιτικού συστήματος (Κοινοβούλιο και Γερουσία) προεξάρχοντας του κόμματος της Τζώρτζια Μελόνι. Συγκεκριμένα ο κεντροδεξιός συνασπισμός κέρδισε 237 έδρες στο Κοινοβούλιο (59,3%) και 115 στη Γερουσία (57,5%)⁴¹. Από αυτή την επίδοση την μερίδα του λέοντος επωμίζεται το Fdi με 29,5% στη Βουλή (118 έδρες) και 33.3% στη Γερουσία. Πρόκειται για το μεγαλύτερο ποσοστό που έχει κατακτήσει κόμμα της ριζοσπαστικής δεξιάς απ'το τέλος του Β' Π.Π. και ένθεν (Emanuele & Improta 2022, στο Chiaramonte et al., 2023, :340). Αντίθετα ο κεντροαριστερός συνασπισμός κατέλαβε 85 έδρες στο Κοινοβούλιο (21,3%) και 44 στη Γερουσία (22%) με το PD να είναι και το μοναδικό κόμμα που ξεχώρισε στις επιδόσεις του με 69 έδρες στη Βουλή (17,3%) και 38 στη Γερουσία (19%) (Chiaramonte et al., 2023, :341). Η συντριβή της αριστεράς μπορεί να εξηγηθεί στον έντονο κατακερματισμό της⁴² σε συνδυασμό με τις πολύ φτωχές επιδόσεις των άλλων κομμάτων του συνασπισμού. Ενδεικτικά, σε σχέση με το 2018, το 2022 το Fdi κέρδισε 5.900.000 περισσότερες ψήφους (+ 21,5 Ποσοστιαίες Μονάδες ή Π. Μ.) ενώ το M5S ήταν αυτό που κατέρρευσε καθώς στις τελευταίες εκλογές έχασε 6.400.000 ψήφους (- 17,3 Π. Μ.) υποβιβάζοντάς το απ'την πρώτη στην τρίτη θέση (Chiaramonte et al., 2023, :341-342).

*Πίνακας 2.2: Απεικόνιση επιδόσεων των κύριων Ιταλικών κομμάτων σε συγκριτικό πλαίσιο μεταξύ των εκλογικών αναμετρήσεων του 2018 και του 2022. Πηγή: Chiaramonte et al., 2023, :341

Β) το ιστορικά χαμηλό ποσοστό εκλογικής αποχής. Για πολλά χρόνια η Ιταλία κατέγραφε απ'τα μεγαλύτερα ποσοστά εκλογικής συμμετοχής άνω του 90%. Ποσοστά εντυπωσιακά που καταδεικνύουν την πολιτική συνείδηση και κινητοποίηση του εκλογικού σώματος δεδομένου ότι η άσκηση των εκλογικών δικαιωμάτων στην Ιταλία δεν είναι προϊόν θεσμικής υποχρέωσης (όπως π.χ. στο Βέλγιο ή το Λουξεμβούργο). Ωστόσο απ'το 1976 αρχίζει να διαγράφεται μια προοδευτική ύφεση της συμμετοχής ή οποία το 2006 φτάνει στο 10% (σε σύγκριση με το 1976), τουτέστιν ετήσιος μέσος όρος ύφεσης 0,3%. Ωστόσο αυτή η τάση κατέγραψε ραγδαία πτώση στο διάστημα 2018-2022, ώσπου στις τελευταίες εκλογές η συμμετοχή καταγράφηκε στο 63,9%. Αυτό σημαίνει μείωση της εκλογικής συμμετοχής κατά 9% σε σχέση με τις εκλογές του 2018, δηλαδή ετήσιος μέσος όρος ύφεσης στην τετραετία που φτάνει στο 2,25%. Από εκεί δηλαδή που η γειτονική χώρα διαχρονικά υπερηφανευόταν για τα υψηλότερα ποσοστά εκλογικής συμμετοχής, το 63,9% του Σεπτεμβρίου του 2022 την τοποθέτησε σημαντικά

⁴¹ Οι συνολικές έδρες στο Κοινοβούλιο είναι 245 της απλής αναλογικής (2/3) + 147 του πλειοψηφικού συστήματος (1/3) = 392 έδρες. Στη Γερουσία οι συνολικές έδρες είναι 122 της απλής αναλογικής (2/3) + 74 του πλειοψηφικού μοντέλου (1/3) = 196 έδρες (Chiaramonte et al., 2023, :338).

⁴² Το M5S δεν συμμετείχε στον κεντροαριστερό συνασπισμό και συμμετείχε ως ατομική λίστα στις τελευταίες εκλογές του Σεπτεμβρίου του 2022. (Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στην υποσημείωση #40).

χαμηλότερα απ'το70,7% του περιφερειακού Μέσου Όρου (Μ. Ο.) της εκλογικής συμμετοχής στη Δυτική Ευρώπη (Chiaramonte et al., 2023, :336-337).

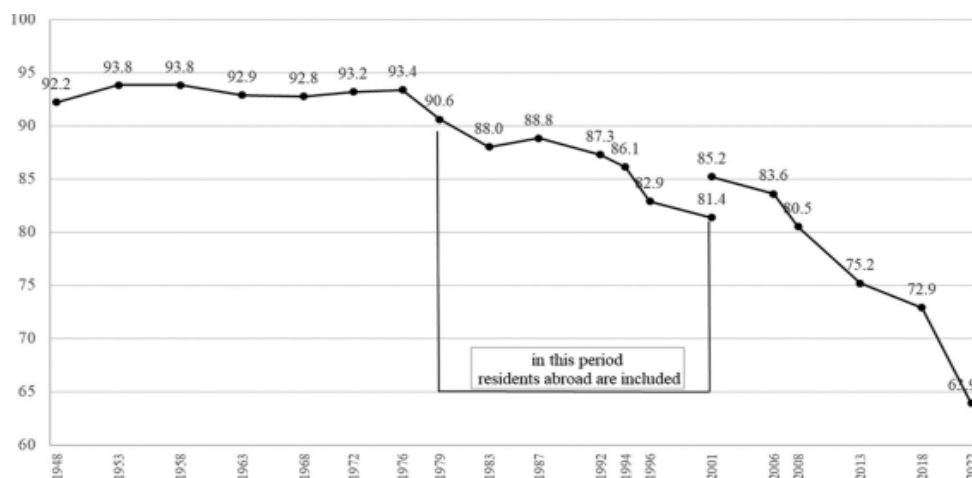

Figure 1. Turnout in Italian general elections since 1948.

*Πίνακας 2.3: Ποσοστά συμμετοχής του εκλογικού σώματος στις ανά περιόδους εκλογικές αναμετρήσεις απ'το 1948 μέχρι και σήμερα. Εμφανής είναι η ύφεση που καταγράφεται απ'το 1976 ωστόσο η αστάθεια και η μεταβλητότητα στο ιταλικό πολιτικό σύστημα την τελευταία δεκαετία μοιραία δημιουργούν συνθήκες κρίσης εμπιστοσύνης σ'αυτό. Πηγή: Chiaramonte et al., 2023, :337)

2.3 Στο δρόμο του θριάμβου: η δεκαετής αλληλουχία εσωτερικών διεργασιών

Η 25^η Σεπτεμβρίου του 2022 ήταν μια μέρα που προκάλεσε διεθνή αίσθηση. Η παγκόσμια κοινή γνώμη πληροφορείται απ'τους δέκτες για ένα πιθανό αυταρχικό πσιωγύρισμα της Ιταλίας σε εκείνες τις σκοτεινές εποχές της δεκαετίας του 1940. Εποχές που προκαλούν σε μια μεγάλη μερίδα συνειρμούς και αισθήματα δέους και απέχθειας. Ξαφνικά ο κόσμος μαθαίνει την Τζώρτζια Μελόνι και πληροφορείται από εγχώρια και διεθνή ΜΜΕ για το «αμαρτωλό» παρελθόν της. Ένα παρελθόν εμποτισμένο με μπόλικο φασισμό μέσα απ'τη νεανική σταδιοδρομία της στους κόλπους του νεοφασιστικού Ιταλικού Κοινωνικού Κινήματος (MSI). Ένα κίνημα που δημιουργήθηκε το 1946 από Ιταλούς θιασώτες και νοσταλγούς της Ιταλικής Κοινωνικής Δημοκρατίας (RSI)⁴³ του Ιταλού δικτάτορα Μπενίτο Μουσολίνι. Οι εμπρηστικές θέσεις και το σκληρό ύφος της στο μεσοδιάστημα απ'την ίδρυση των FdI μέχρι τις εκλογές, κομίζουν (σ.σ. κυρίως απ'τα ΜΜΕ) το προφίλ μιας «λύκαινας» και θεριεύουν τη διεθνή αμηχανία.

Η πραγματικότητα βέβαια είναι αρκετά διαφορετική. Η Μελόνι δεν προέκυψε ξαφνικά «πεσούσα εκ των ουραμών». Εκτός από την θητεία της στα φυτώρια του MSI και του άμεσου διαδόχου του AN, η ίδια παρά το νεαρό της ηλικίας της μετρούσε ήδη μια πολιτική σταδιοδρομία μεγαλύτερη των 10 ετών όπου σχεδόν τα τελευταία 10 ηγείται ενός κόμματος

⁴³ Η Ιταλική Κοινωνική Δημοκρατία (Repubblica Sociale Italiana ή RSI) ήταν το ναζιστικό γερμανικό κράτος-μαριονέτα που εγκαταστάθηκε στη Β. Ιταλία τη διετία 1943-1945, με διοικητή τον, διορισμένο απ'τις χιτλερικές κατοχικές δυνάμεις, Μπενίτο Μουσολίνι. Ονομάστηκε εναλλακτικά «Δημοκρατία του Salo» λόγω της de facto έδρας της στη μικρή πόλη Salo του Ιταλικού Βορρά. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στο: <https://collections.reading.ac.uk/special-collections/collections/salo-republic-collection/>

με σταθερή παρουσία στο ιταλικό Κοινοβούλιο και, ίσως το σημαντικότερο, που δεν υπήρξε ποτέ απομονωμένο. Αντιθέτως διαδραμάτιζε ενίοτε ρυθμιστικό και άλλοτε καίριο ρόλο στα δρώμενα του ιταλικού πολιτικού συστήματος. Στην προεκλογική εκστρατεία του 2022 τα κόμματα της δεξιάς (Fdi, FI, Lega), παρά τις διαφορές τους, συνασπίστηκαν σε κοινή κομματική ομάδα η οποία επικράτησε και ανέδειξε το Fdi ως κυρίαρχο κόμμα. Ο ίδιος συνασπισμός είχε προκύψει και ενόψει των γενικών εκλογών του 2018 ενώ παλαιότερα, την περίοδο 2008-2011, ο θεωρούμενος πολιτικός πρόγονος του σημερινού κυβερνώντος κόμματος, το AN απ'το οποίο και ενηλικιώθηκε πολιτικά η Μελόνι, συμμετείχε στον τότε κυβερνητικό συνασπισμό με το FI του Μπερλουσκόνι υπό τη μορφή του PdL. Μάλιστα σ'εκείνο τον συνασπισμό η Μελόνι κατείχε και υπουργική θέση (σ.σ. Υπουργός νεολαίας) (Vampra 2023, :64-65 και 74). Αυτή η ανάλυση καταδεικνύει τα εξής: **α)** αφενός τα θεωρούμενα περιθωριακά ακροδεξιά κόμματα, έπειτα απ'το 1995 και τις απαρχές της 2^{ης} Ιταλικής δημοκρατίας, δεν ήταν ποτέ στο περιθώριο· αντιθέτως επιτελούσαν πρωταγωνιστικό ρόλο (Puleo & Piccolino, 2022: 369). **β)** Η Μελόνι δεν προέκυψε «ουρανοκατέβατα», αντιθέτως έχει μια σταθερά σημαίνουσα δραστηριότητα και ρόλο στο Ιταλικό πολιτικό σύστημα με διάρκεια που ξεπερνά τα 10 χρόνια.

Ας περάσουμε σε μια αδρή ανάλυση της εξέλιξης του Fdi τη δεκαετία μεταξύ της ίδρυσης και του εκλογικού του θριάμβου. Όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή του κεφαλαίου, τα «Αδέλφια της Ιταλίας» ιδρύθηκαν τον Δεκέμβριο του 2012 έπειτα απ'την κατάρρευση της τεχνοκρατικής κυβέρνησης Μόντι και την άρνηση του Μπερλουσκόνι για διεξαγωγή προκριματικών διαδικασιών για την διαδοχή στην ηγεσία του PdL. Η στάση του πυροδότησε το ήδη ηλεκτρισμένο εσωκομματικό κλίμα με αποτέλεσμα τρία βασικά στελέχη του συνασπισμού να κάνουν πρώτοι το βήμα που θα σημάνει την απαρχή της αναπόφευκτης διάλυσής του. Οι Georgia Meloni, πρώην Υπουργός νεολαίας προερχόμενη απ'τις τάξεις του AN, Ignazio La Russa, πρώην Υπουργός Άμυνας προερχόμενος επίσης απ'το AN, και Guido Crosetto, πρώην υφυπουργός Άμυνας και ο μοναδικός πρώην εκπρόσωπος του FI ήταν τα μέλη εκείνα που αποσκήρτησαν απ'τον συνασπισμό και συγκρότησαν την νέα δεξιά παράταξη. Παράταξη η οποία στα αρχικά της στάδια εξέπεμπε με περισσή εμμονή τους δεσμούς της με την νεοφασιστική κληρονομιά. Τους ακολούθησαν μια μικρή ομάδα μελών πρώην στελεχών του AN στο νέο αυτό πολιτικό εγχείρημα (Sondel-Cedarmas 2022, :60-61).

2.4 Μανιφέστο 2013: mainstream σημαίνει Ευρώ-φίλος ή Ευρώ-κριτικός;

Το πρώτο μανιφέστο του Fdi στις αρχές του 2013 χαρακτηρίζεται από μια γενικότητα, κάτι που φαντάζει λογικό αν αναλογιστούμε το πολύ στενό χρονικό διάστημα απ'τη δημιουργία του κόμματος μέχρι τις έκτακτες γενικές εκλογές του Φλεβάρη (σ.σ. του 2013). Το μανιφέστο αυτό δεν διακρίνεται από μια ιδιαίτερα ριζοσπαστικοποιημένη χροιά. Θα έλεγε κανείς ότι αποτυπώνονται περισσότερο συντηρητικές θέσεις. Στα ζητήματα που αφορούν τη μετανάστευση για παράδειγμα εκφράζονται θέσεις όπως ρύθμιση των μεταναστευτικών ροών, τιμωρία της εμπορίας ανθρώπων, προώθηση κινήτρων για την εκμάθηση ιταλικών και ορισμένους περιορισμούς στη χορήγηση ιθαγένειας σε μετανάστες δεύτερης γενιάς (Vampra 2023, :27). Συνεπώς φαίνεται να εκλείπει κάποια νατιβιστική τοποθέτηση του κόμματος (Puleo & Piccolino, 2022: 369), ενώ το ίδιο διαφαίνεται σχετικά και με τυχόν αυταρχικές τοποθετήσεις καθώς το κόμμα τοποθετεί την ενίσχυση της ασφάλειας όχι σε αυξημένη νόμιμη κρατική βία αλλά στην πιο αποτελεσματική λειτουργία της δικαστικής εξουσίας η οποία μπορεί να επιτευχθεί μέσα από ταχύτερες διαδικασίες στην απονομή δικαιοσύνης (Puleo & Piccolino, 2022: 371).

Ένεκα της χρηματοπιστωτικής κρίσης χρέους στην Ευρωζώνη, η περίοδος τότε μονοπωλούταν απ'τα οικονομικά ζητήματα. Και εδώ το κόμμα εξέφραζε συντηρητικές δημοσιονομικές πολιτικές όπως περικοπή της «σπατάλης» των δημόσιων δαπανών, φορολογικές περικοπές, επαγρύπνηση για τη ροή των Ευρωπαϊκών κεφαλαίων ώστε αυτά να διοχετεύονται στην πραγματική οικονομία (νοικοκυριά και επιχειρήσεις) και να μην ξεμένουν στα ταμεία των πιστωτικών ιδρυμάτων. Σχετικά με την κοινωνική πολιτική το κόμμα πρότεινε την αντικατάσταση της δημόσιας «σπατάλης» από κοινωνικά κουπόνια πρόνοιας ιδιωτικών κεφαλαίων και εθελοντικών οργανώσεων (Vampra 2023, :28). Επειδή όμως η χρηματοπιστωτική κρίση εκείνη την περίοδο δοκιμάζει την Ευρώπη και όχι μόνο την Ιταλία, αρχίζουν να εμφανίζονται έντονα σημάδια εντεινόμενου ευρωσκεπτικισμού. Η Μελόνι φαίνεται να αφουγκράζεται αυτόν τον παλμό και να αντιλαμβάνεται πως το επίδικο των εκλογών του 2013 είναι η θέση της Ιταλίας ως μέλος της ΕΕ. Σε εκείνη την περίοδο το κόμμα άρχισε να επεξεργάζεται μια έννοια κυριαρχίας που έκτοτε θα διαμόρφωνε την ιδέα του για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Vampra 2023, :27). Έτσι λοιπόν σκλήρυνε την στάση του απέναντι στην ΕΕ κάτι που πιθανά προκύπτει και απ'τη δημοφιλία λαϊκιστικών ευρωσκεπτικιστικών κομμάτων (π.χ. η Lega του Σαλβίνι) καθώς και απ'την λιτότητα και τη μετανάστευση σε μια εποχή που τα κεντροδεξιά κόμματα στην Ευρώπη περνούσαν μια γενική κρίση (π.χ. Γαλλία) (Puleo & Piccolino, 2022: 362).

Αξίζει να διευκρινιστεί πως η Μελόνι δεν αμφισβητούσε το Ευρωπαϊκό οικοδόμημα. Αντιθέτως την υποστήριζε (σ.σ. την ΕΕ) όπως επίσης διακήρυττε την υποστήριξή της και για τη νομισματική ένωση, απλά εισήγαγε το Γκωλικό δόγμα⁴⁴ για μια Ευρώπη των λαών ενάντια στην Ευρώπη της οικονομικής ολιγαρχίας (Puleo & Piccolino, 2022: 373). Για το Fdl η κυριαρχία θα γινόταν η αρχή που πρέπει να καθοδηγεί τη δράση της Ιταλίας στην Ευρώπη. Με αυτό συνδέεται η επίθεση σε ολιγαρχίες και ελίτ, ένα ξεκάθαρα λαϊκιστικό θέμα. Παρόλο που δεν ήταν στοιχείο της Ιταλικής μεταφιστικής κληρονομιάς, η Μελόνι αντιλαμβανόταν τη δυναμική του λαϊκιστικού ρεύματος και άρχισε να επιτίθεται στις πολιτικές ελίτ όπου αρχικά τις προσωποποιούσε στην τεχνοκρατική κυβέρνηση Μόντι καθώς τη θεωρούσε προϊόν διορισμού απ'την Προεδρία της Δημοκρατίας ποδηγετώντας τη βούληση του λαού. Και η ίδια σε ομιλίες της αποδεχόταν με υπερηφάνεια τις εγκλήσεις περί λαϊκισμού (Puleo & Piccolino, 2022: 372, και Sondel-Cedarmas 2022, :60). Η ίδια θεωρούσε πως αυτή η βούληση του λαού μπορεί να εκφραστεί πλήρως μόνο με τη μετατροπή της Ιταλίας σε προεδρική δημοκρατία, ένας μακροχρόνιος στόχος της μεταφιστικής δεξιάς που επαναπροτάθηκε σε λαϊκιστικούς όρους (Vampra 2023, :27).

2.5 Προγραμματική περίοδος 2014-2019: ριζοσπαστική έξαρση

Στο πρώτο συνέδριο του Fdl το 2014, τιμής ένεκεν στο Fiuggi⁴⁵, η Μελόνι εγείρει ραγδαία τον νατιβιστικό της λόγο. Επαναφέρει στο επίκεντρο την αγνότητα του έθνους και επιτίθεται στους μετανάστες συνδέοντάς τους με το έλλειμα ασφάλειας στη χώρα. Παράλληλα

⁴⁴ Ο Γκωλισμός είναι ένας ευφημισμός αφιερωμένος στον σπουδαίο Γάλλο στρατηγό και πολιτικό ηγέτη Charles De Gaulle, ιδρυτή της πέμπτης Γαλλικής Δημοκρατίας. Ο όρος αυτός προκύπτει απ'την αδιαπραγμάτευτη θέση του για ανεξάρτητα Ευρωπαϊκά έθνη τα οποία θα συνεργάζονταν σε κρίσιμα κοινά Ευρωπαϊκά ζητήματα (π.χ. κοινή Ευρωπαϊκή άμυνα) χωρίς όμως να παραχωρούν την κυριαρχία τους σε κάποια υπερκείμενη Ευρωπαϊκή ομοσπονδία. Η συνεργασία των κρατών στο όραμα του Ντε Γκώλ θα γινόταν αμιγώς στα πλαίσια μιάς συνομοσπονδίας Ευρωπαϊκών κρατών, κυρίαρχων και αδέσμευτων από οποιαδήποτε εξωτερική επιρροή. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στο: <https://ehne.fr/en/encyclopedia/themes/political-europe/arbiters-and-arbitration-in-europe-beginning-modern-times/de-gaulle-and-europe>

⁴⁵ Το Fiuggi είναι μικρή πόλη στην Κεντρική Ιταλία σε μικρή απόσταση από τη Ρώμη. Πρόκειται για το μέρος όπου ο θεωρούμενος προπάτορας του Fdl, το AN, κήρυξε την ίδρυσή του το 1995.

τοποθετείται υπέρ του σοβινισμού κοινωνικών προνομίων αποκλειστικά σε Ιταλούς. Τρία χρόνια αργότερα, το 2017, στο συνέδριο του κόμματος στην Τεργέστη η Μελόνι αναφέρεται σε συνωμοτικά σχέδια της ΕΕ για αναπλήρωση της δημογραφικής ύφεσης στην Ευρώπη με μετανάστες. Απ' το ίδιο βήμα στοχοποιεί συγκεκριμένα τους μουσουλμάνους μετανάστες ως υβριδική απειλή για τις χριστιανικές ρίζες της ηπείρου. Και στο εκλογικό μανιφέστο του 2018 η ίδια δεν παρεκκλίνει εστιάζοντας στην περιχαράκωση γύρω από το έθνος και στην αντίσταση στον εν εξελίξει εξισλαμισμό⁴⁶ (Puleo & Piccolino, 2022: 370). Διακηρύσσει πως η επίτευξη αυτών των στόχων μπορεί να επιτευχθεί με συγκεκριμένες δραστικές πολιτικές. Αφενός την αντίθεση στην επέκταση των δικαιωμάτων ένταξης και ιθαγένειας υποστηρίζοντας πως «...η απόκτηση της Ιταλικής ιθαγένειας είναι προνόμιο και όχι δικαίωμα» (ius sanguinis) (Sondel-Cedarmas, 2022, :63). Αφετέρου με τον σχεδιασμό ενός εκτεταμένου προγράμματος στήριξης των οικογενειών και αύξησης του ποσοστού γεννήσεων με παράλληλη εναντίωση στο δικαίωμα στην άμβλωση (ναταλισμός) (Vampra 2023, :29).

Ο αυταρχικός τόνος της Μελόνι γίνεται απότομα οξύς το 2017 στο συνέδριο της Τεργέστης. Σε εκείνο το βήμα θέτει ξανά στο στόχαστρο τους μετανάστες. Προπαγανδίζει υπέρ ριζοσπαστικών αυταρχικών θέσεων όπως ο ναυτικός αποκλεισμός μεταναστών που ξεκινούν απ' τις Βορειοαφρικανικές ακτές, ο χαρακτηρισμός τους συλλήβδην ως λαθρομετανάστες και η νομιμοποίηση άσκησης υπέρμετρης βίας απ' τα σώματα ασφαλείας εναντίον τους ... *“Η Ιταλία θα πρέπει να αναθεωρήσει τον νόμο για τα βασανιστήρια που «δένει τα χέρια της αστυνομίας»”* (Fdi 2017, στο Puleo & Piccolino, 2022: 371). Ακριβώς τα ίδια εκφράζονται και στο εκλογικό μανιφέστο του επόμενου έτους όπου το κόμμα της Μελόνι επιμένει πως οι πράξεις βασανιστηρίων των σωμάτων ασφαλείας εναντίον των μεταναστών θα πρέπει να βγούν απ' τον Ιταλικό ποινικό κώδικα και να απολαύουν θεσμικής νομιμοποίησης. Επαναλαμβάνει την ρητορική του ναυτικού αποκλεισμού απ' τα Ιταλικά λιμάνια, έργο αρμοδιότητας του Ιταλικού πολεμικού ναυτικού ενώ προτείνει παράλληλα την αύξηση του αριθμού των αστυνομικών και την ενίσχυση των απολαβών τους. Στην οπτική του Fdi μοιάζουν αυτές οι αυταρχικές και κατασταλτικές «γνωμοδοτήσεις» ως ο ακρογωνιαίος λίθος διατήρησης της τάξης και της ασφάλειας στην Ιταλία, απέναντι στην τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα (Sondel-Cedarmas, 2022, :63).

Στο συνέδριο της Τεργέστης του 2017 και στο νέο εκλογικό μανιφέστο ένα χρόνο αργότερα η Μελόνι επιτίθεται στην ΕΕ ως ολετήρα της βούλησης του λαού και των εθνικών ταυτοτήτων μέσω του χωνευτηρίου (melting pot)⁴⁷ που επιβάλλει. Η Μελόνι δηλαδή συνδυάζει τον λαϊκισμό με το νατιβιστικό στοιχείο, μοτίβο που απεικονίζει ευκρινώς ένα κόμμα της ΛΡΔ (Puleo & Piccolino, 2022: 372). Στο εκλογικό μανιφέστο, επίσης, του 2018 ο λαϊκισμός που διαπερνά πολλά σημεία του προγράμματος αντικατοπτρίζεται σε ένα δημοκρατικό όραμα υποστηρίζοντας, για άλλη μια φορά, την κατάργηση του διμερικού⁴⁸ κοινοβουλευτικού συστήματος και τη μετατροπή της Ιταλίας σε προεδρικό σύστημα (Vampra 2023, :30). Η Μελόνι, παρόλο που αναγνωρίζει την συνταγματική νομιμότητα της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, την θεωρεί πηγή της πολιτικής αστάθειας της τελευταίας δεκαετίας. Κατά την ίδια οι κυβερνητικές πλειοψηφίες εκείνο το διάστημα δεν αντικατόπτριζαν τη λαϊκή

⁴⁶ Τον εν λόγο «εν εξελίξει εξισλαμισμό» η Μελόνι πολλές φορές τον αποκαλούσε εναλλακτικά και «ήπια εισβολή» (Sondel-Cedarmas, 2022, :66).

⁴⁷ Ο όρος melting pot ή χωνευτήρι συνδέεται με τα μεταναστευτικά ρεύματα στις ΗΠΑ τον 19° και 20° αιώνα και αφορά τη σχέση του κράτους των ΗΠΑ με τους μετανάστες του (Nancy L. Green, 2004, :73).

⁴⁸ Το διμερικό κοινοβουλευτικό σύστημα της Ιταλίας αποτελείται από δύο κύρια όργανα: α) άνω βουλή ή γερουσία και, β) κάτω βουλή ή βουλή των αντιπροσώπων.

βούληση. Γι'αυτό και ανήγγειλε σαν στόχο μια συνταγματική μεταρρύθμιση, ήγουν την μετατροπή της διαβουλευτικής κοινοβουλευτικής δημοκρατίας σε προεδρική καθώς τη θεωρούσε τη μοναδική συνθήκη πολιτικής σταθερότητας και σεβασμού της βούλησης του λαού (Vampra 2023, :114).

Το μανιφέστο του 2014 ενόψει των τότε ευρωεκλογών, σε αντίθεση με εκείνο του 2013, χαρακτηρίστηκε από τη συντομία και τη σαφήνεια του πολιτικού μηνύματος ώστε να αναδειχθεί ανάγλυφα η ριζοσπαστικοποίηση του. Το εξής μανιφέστο, το οποίο τιτλοφορείται ως «*Στην Ευρώπη με το κεφάλι ψηλά*», δεσμεύεται να ζητήσει από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή «*να προχωρήσει σε μια συμφωνημένη και ελεγχόμενη διάλυση της Ευρωζώνης*», θέση ακόμα πιο επιθετική σε σχέση με αυτό (σ.σ. το μανιφέστο) του 2013. Το κόμμα επιτίθεται στην ευρωπαϊκή παρέμβαση στις εθνικές πολιτικές επιλογές και προκρίνει έναν κυριαρχισμό στην οικονομική πολιτική αναδύοντας μια αίσθηση οικονομικού προστατευτισμού της Ιταλικής οικονομίας απέναντι στο διεθνές εμπόριο. Ακόμα το Fdi κατηγορεί την Ευρωπαϊκή Ένωση ότι άφησε μόνη της την Ιταλία να διαχειριστεί το φαινόμενο της «*άγριας μετανάστευσης*» (Vampra 2023, :29). Στο συνέδριο του 2017 η Μελόνη φαίνεται να κορυφώνει τον ήδη κλιμακούμενο ευρωσκεπτικιστικό τόνο. Εκφωνεί ένα δριμύ κατηγορώ εναντίον της ΕΕ ως εκείνης που απειλεί την εθνική ταυτότητα των Ιταλών μέσω του χωνευτηρίου που επιβάλλει, και εκείνης που υφαρπάζει και σφετερίζεται τους Ιταλικούς πόρους. Κατηγορεί το κοινό νόμισμα (ευρώ) ως παράγοντα καλλιέργειας ανισοτήτων αίροντας εν μέρη την υποστήριξη της για την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Για την ακρίβεια διατρανώνει την υποστήριξη της στο Γκωλικό μοντέλο ολοκλήρωσης της Ευρωπαϊκής συνομοσπονδίας όπου τα κράτη θα συνεργάζονται σε ορισμένα κοινά Ευρωπαϊκά ζητήματα, πλὴν όμως θα διατηρούν την κυριαρχία τους, την εθνική ταυτότητα και τα ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά τους⁴⁹. Στο μανιφέστο του 2018 το κόμμα ζητά αναθεώρηση ορισμένων Ευρωπαϊκών συνθηκών όπως το ΣΣΑ⁵⁰ (Fdi 2017, στο Puleo & Piccolino, 2022: 373-374).

2.6 Μανιφέστο 2022: παράσταση νίκης

Το κυβερνητικό, όπως έμελλε, μανιφέστο του 2022 χαρακτηρίζεται από μια κάποια εγκράτεια στην ριζοσπαστική πλειοδοσία της περιόδου 2014-2019. Αυτό μπορεί πειστικά να δικαιολογηθεί στο γεγονός ότι, ενώ μέχρι το 2020 το Fdi ήταν αυτσάντερ και έτρεχε ως κόμμα της αντιπολίτευσης με στόχο να κερδίσει όσο το δυνατόν περισσότερες λαϊκιστικές ψήφους, το 2022 στέκεται ως ένας από τους κύριους διεκδικητές για την ηγεσία της ιταλικής κυβέρνησης (Vampra 2023, :29). Η Ευρώπη έχει εντοπίσει αυτή την κυβερνητική «*πρόβα τζενεράλε*» και ήταν προετοιμασμένη, ίσως με κάποια νευρικήτητα, για το διόλου απίθανο σενάριο της έναρξης μιας πιθανής μεταβατικής περιόδου του Ιταλικού πολιτικού συστήματος. Μιας περιόδου όπου θα ηγεμονεύει το κόμμα, η ηγέτηδα του οποίου, το προηγούμενο διάστημα εξαπέλυε διαπρύσιους μύδρους και λίβελλους εναντίον της ΕΕ και της τρέχουσας δομής της. Και η ίδια η Μελόνη φάνηκε να πρυτανεύτηκε από έναν ρεαλισμό, όταν συνειδητοποίησε πως «*το τόπολο*» που με τόση έγνοια και εξύμνηση το επικαλούταν,

⁴⁹ Η Μελόνη ισχυριζόταν πως το Γκωλικό μοντέλο δεν προέκυψε όψιμα αλλά το υποστήριζε η Ιταλική μεταφασιστική δεξιά του MSI ήδη από τη δεκαετία του 1970 (Sondel-Cedarmas, 2022, :68).

⁵⁰ Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ) είναι μια διακυβερνητική συμφωνία που ψηφίστηκε το 1997, πριν τη συγκρότηση της ΟΝΕ. Πρόκειται για συμφωνία που συνιστά μηχανισμό παρακολούθησης και συντονισμού των οικονομικών πολιτικών των κρατών-μελών της ΕΕ. Οι βασικές διατάξεις του αφορούν τα ανώτατα όρια ελλείματος και δημόσιου χρέους κατ' αναλογία του εκάστοτε ΑΕΠ των κρατών μελών. Συγκεκριμένα θέτει ανώτατα όρια ελλείματος στο 3% και δημόσιου χρέους στο 60% των εθνικών ΑΕΠ. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στο: <https://ergopolis.econ.uth.gr/images/bookliibrarydata/%CE%BA%CE%9F%CE%B9%CE%94%CE%91-2018-11.pdf>

θα την εξουσιοδοτούσε να ηγεμονεύσει ανταποδίδοντας αυτή τη φιλοφρόνηση. Πλέον η «αντισυμβατική λύκαινα» θα πρέπει να αναζητεί κώδικες επικοινωνίας και συνεννοήσεων με τον «σφετεριστή» των Ιταλικών πόρων και των συμφερόντων του Ιταλικού λαού. Διαφορετικά η διαιώνιση της στρατηγικής των λαϊκιστικών λεονταρισμών ίσως να μη διακυβεύσει απλώς την πολιτική της καριέρα αλλά και την καθημερινότητα ενός ολόκληρου λαού. Η Ιταλία ταλανίζεται από βαρύνοντα ζητήματα, όπως η επούλωση των πληγών της covid 19, συνεπώς το ζήτημα των ζωτικών Ευρωπαϊκών κονδυλίων απαιτεί συνετή και νηφάλια αντιμετώπιση.

Ήδη στο μανιφέστο του 2019, ενόψει των τότε Ευρωεκλογών, η Μελόνη μετριάζει κάπως την κριτική της αποφεύγοντας τους ευθείς επιθετικούς χαρακτηρισμούς εναντίον της ΕΕ προκρίνοντας μια στάση υποστήριξης των δημόσιων επενδύσεων σε μια χώρα όπου έχει το δικαίωμα να ρυθμίζει η ίδια, χωρίς πάτρωνες, τις εσωτερικές οικονομικές της υποθέσεις. Επιπλέον την ίδια περίοδο το κόμμα επιλέγει την προσχώρησή του στην Ευρωομάδα των Συντηρητικών και Μεταρρυθμιστών (ECR)⁵¹, μιας ομάδας με συντηρητικές περγαμηνές, και όχι στην ανοιχτά ευρωσκεπτικιστική Ταυτότητα και Δημοκρατία (ID). Πρόκειται για μια επιλογή υψηλού συμβολισμού θέλοντας απ'τη μία να δείξει πως αποστασιοποιείται από λαϊκιστικά μοτίβα (Vampa 2023, :71) και απ'την άλλη ότι δεν καταδέχεται να έχει «συμπαίκτες» κόμματα παρίες στις χώρες τους (π.χ. όπως το γερμανικό AfD, το γαλλικό RN και το αυστριακό FPÖ) (Pascale 2022b, στο Vampa 2023, :77)

Σε αντίθεση με την τάση προς μια μετριοπάθεια απέναντι στην ΕΕ, η Μελόνη δεν φαίνεται να μεταβάλει τον νατιβιστικό της τόνο επαναλαμβάνοντας τις θέσεις του μανιφέστου του 2018 σχετικά με την δημογραφική ενίσχυση της Ιταλίας. Και το 2022 ανακοίνωσε φορολογικά κίνητρα ώστε να ενθαρρύνει τις Ιταλίδες να τεκνοποιούν. Ορισμένα απ'αυτά είναι η εξάρτηση του φορολογικού συντελεστή απ'τον αριθμό των τέκνων στην οικογένεια, δωρεάν βρεφονηπιακοί σταθμοί, πληρωμένες γονικές άδειες, μειωμένος φόρος στα βρεφικά προϊόντα στο 4% κλπ. Παράλληλα όμως είναι ξανά εμφανής η αντίθεση της στο δικαίωμα στην άμβλωση αποδεικνύοντας την εστίασή της σε ένα ναταλιστικό πρόγραμμα προκειμένου οι δημογραφικοί δείκτες, το συντομότερο δυνατό, να αρχίσουν να καταγράφουν ανάσχεση αυτής της δημογραφικής ύφεσης (Vampa 2023, :31-32, και Sondel-Cedarnas, 2022, :62).

2.7 Τελικά τι κόμμα είναι οι Fdl ;

Η ανωτέρω ανάλυση μάλλον μπορεί να δικαιολογήσει βάσιμα την ταξινόμηση του Fdl στην ομάδα των κομμάτων της ΛΡΔ. Συγκεντρώνονται πράγματι όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά (λαϊκισμός, νατιβισμός, αυταρχισμός) που μπορούν να αιτιολογήσουν αυτή την ταξινόμηση. Σε αυτά προστίθεται ακόμη ένα, η κυριαρχικότητα που εντοπίζεται στην προτεραιότητα των συμφερόντων του Ιταλικού λαού σε διεθνές επίπεδο. Τη στιγμή μάλιστα που στη ρητορική της Μελόνη, η παγκοσμιοποίηση και οι διαδικασίες της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης απειλούν τα συμφέροντα και τη συνοχή του (Basile & Mazzolleni 2021, στο Vampa 2023, :127). Αυτό

⁵¹ Η Ευρωομάδα των Συντηρητικών και Μεταρρυθμιστών (European Conservatives and Reformists Party ή ECR) ιδρύθηκε τον Οκτώβριο του 2009 απ'τα συντηρητικά κόμματα του Ηνωμένου Βασιλείου, της Τσεχίας και της Πολωνίας. Στον πυρήνα της ιδεολογίας του θεωρείται ότι βρίσκονται ο εθνικός συντηρητισμός και ένας ήπιος ευρωσκεπτικισμός. Ωστόσο το ECR κατηγορείται τα τελευταία χρόνια (έπειτα απ'το Brexit και την αποχώρηση του βρετανικού συντηρητικού κόμματος) για στενή συνάφεια με το ριζοσπαστικό δεξιό Ταυτότητα και Δημοκρατία (Identity and Democracy ή ID). Η προσχώρηση στους κόλπους του πρώτου ριζοσπαστικών δεξιών κομμάτων (όπως το Fdl), σε συνδυασμό με την προσχώρηση στους κόλπους του δεύτερου πρώην μελών του ECR (π.χ. το AfD), φαίνεται να ενισχύουν τους εξής ισχυρισμούς. Παρόλα αυτά οι δύο ευρωομάδες εξακολουθούν να αποτελούν δύο διακριτές οντότητες. Τέλος αξίζει να διευκρινιστεί πως απ'το 2020, ένας μόλις χρόνο ύστερα απ'την ένταξη του, προεδρεύει της Ευρωομάδας των ECR, η ηγέτηδα του Fdl Τζώρτζια Μελόνη (Vampa 2023, :71-72).

είναι και το σημείο όπου κυριαρχισμός και ευρωσκεπτικισμός συνδέονται άμεσα. Ο κυριαρχισμός έχει μια σαφή οικονομική διάσταση που εκφράζεται σε ένα προστατευτικό και μερικές φορές έντονα αντι-παγκοσμιοποιητικό όραμα. Επιπλέον εντοπίζεται (σ.σ. ο κυριαρχισμός) σε όλα τα εκλογικά έγγραφα που υποβλήθηκαν από το 2013 έως το 2022. Ωστόσο, ο ευρωσκεπτικισμός των Fdl ριζοσπαστικοποιήθηκε το 2014-2018 και στη συνέχεια, απ' το 2019 επέστρεψε σε πιο συμφιλιοτικές θέσεις (Vampra 2023, :33).

Ο κυριαρχισμός συνδέεται ευνόητα επίσης άμεσα με τον λαϊκισμό στο σημείο που η Μερόνι επικαλείται την κυριαρχία του λαού στη διεθνή σκηνή. Επιπλέον η υποστήριξη της για ένα προεδρικό θεσμικό σύστημα νομιμοποιείται περαιτέρω κάνοντας έκκληση στη «βούληση του λαού», ενάντια στην αστάθεια και την έλλειψη διαφάνειας και λογοδοσίας του κοινοβουλευτικού συστήματος το οποίο, σύμφωνα με το Fdl, παράγγαγε κυβερνήσεις χωρίς δημοκρατική νομιμότητα από το 2011 έως το 2022 (Vampra 2023, :34). Ο σοβινισμός των κοινωνικών προνομίων σε συνδυασμό με τον σχεδιασμό ενός ναταλιστικού προγράμματος δημογραφικής ενίσχυσης των Ιταλών και την έντονα αντιμεταναστευτική στάση φωτογραφίζουν το Fdl ως ένα έντονα νατιβιστικό κόμμα. Τέλος η υποστηρικτική του στάση στη νομιμοποιημένη άσκηση βίας των σωμάτων ασφαλείας εναντίον των μεταναστών, κυρίως απ' το 2017, μαρτυρούν και τον αυταρχισμό ως χαρακτηριστικό που βρίσκεται στον πυρήνα του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: «Εθνικό Μέτωπο/Εθνικός Συναγερμός» (FN/RN)

Το εξής κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στο Γαλλικό Εθνικό Μέτωπο (FN) το οποίο θεωρείται από πολλούς ως κόμμα πρότυπο της Ευρωπαϊκής ριζοσπαστικής δεξιάς. Η παρατεταμένη εκλογική του πρόοδος τα τελευταία πάνω από 10 χρόνια μοιάζουν με ωινό ενός εν αναμονή θριάμβου. Τα εγχώρια και διεθνή ΜΜΕ το παρουσιάζουν την προσωποποίηση μιας τερατογέννησης όπου μια δύναμη επικράτησή του θα σημάνει μια ιστορική κηλίδα στην περήφανη ιστορία της χώρας και στην ευσπόληπτη διεθνή της φήμη. Πολλοί κάνουν αναφορά στην αναβίωση της ντροπιαστικής περιόδου της Γαλλίας του Vichy, αφορμώμενοι και στην εκτίμηση που της έτρεφε ο ιδρυτής και ιστορικός ηγέτης του FN Jean Marie Le Pen. Και πως να μην υπάρχει αυτή η καχυποψία όταν ο ίδιος, ως ειδικός στις προβοκάτσιες και τις προκλήσεις, δεν καταδικάζει εκείνη την καταστιγματισμένη περίοδο και τους βασικούς πρωταγωνιστές της, προβαίνει σε προκλητικότερες αντισημιτικές δηλώσεις, υποκινεί το ρατσιστικό μίσος και ασκεί ακόμη και σωματική βία σε πολιτικούς αντιπάλους; Τα ΜΜΕ παρουσίαζαν τον Λεπέν ως ένα «δαίμονα από την κόλαση» που αμαυρώνει την Γαλλική υπερηφάνεια και απειλεί ευθέως τα ιδανικά της 5ης Γαλλικής δημοκρατίας. Ωστόσο η απροκάλυπτα περιθωριακή θέση του κόμματος φαίνεται να αλλάζει όταν τα «σκήπτρα» αναλαμβάνει η κόρη του, Marine Le Pen η οποία ήρθε ευθέως σε ρήξη με τον πατέρα της για την εξτρεμιστική του στάση. Αυτή η νέα στροφή στη μετριοπάθεια έχει διχάσει την κοινή γνώμη και τα ΜΜΕ. «Η αποδαιμονοποίηση είναι μία πλάνη, μια επίφαση, Λεπενισμός και ρεπουμπλικανισμός δεν ταυτίζονται» λέει η μια πλευρά. «Η αποδαιμονοποίηση είναι μια ειλικρινής ρήξη με τη φασιστική κληρονομιά του FN» ισχυρίζεται η άλλη. Τελικά ποια είναι η αλήθεια για το κόμμα; Που ταξινομείται; Είναι εξτρεμιστικό ή mainstream; Πόσο ειλικρινείς είναι οι προθέσεις τις Μαρίν Λεπέν; Έχει τελικώς εξαγνιστεί απ'την κληρονομιά του; Έχει συμβιβαστεί με τους ρεπουμπλικανικούς κανόνες; Και εν τέλει έχει ενσωματωθεί στο Γαλλικό

πολιτικό σύστημα; Το κεφάλαιο αυτό θα επιχειρήσει να αναλύσει τη θέση του FN (σήμερα RN) μέσα από την καταγραφή της ιστορικής εξέλιξής του. Πιθανόν θα καταστεί εμφανής η διαφορά των δυο προσώπων στη δημόσια εικόνα του ωστόσο η εξαγωγή ασφαλούς συμπεράσματος για τον ειλικρινή μετασχηματισμό ή όχι του κόμματος μάλλον κρίνεται επισφαλής και επιπόλαιη. Ο ιστορικός του μέλλοντος ίσως θα είναι στη θέση επ'αυτού να εκφέρει μια πιο ασφαλή και αξιόπιστη κρίση η οποία θα βασίζεται στην εμπειρία και όχι σε εικασίες.

3.1 Η γέννηση του Γαλλικού Εθνικού Μετώπου (FN)

Το Γαλλικό Εθνικό Μέτωπο (Front National ή FN) ιδρύθηκε τον Οκτώβρη του 1972 με τον Jean Marie Le pen να ορίζεται πρώτος πρόεδρος του. Η επιλογή αυτή δεν ήταν τυχαία καθώς ήταν ένα χαρισματικό και πολλά υποσχόμενο πρόσωπο ενώ η κοινοβουλευτική του εμπειρία ήδη απ'τη δεκαετία του 1950 (όντας τότε ο νεότερος βουλευτής της εθνοσυνέλευσης) τον καθιστούσαν τον πλέον κατάλληλο γι'αυτή τη θέση. Ο ίδιος θα καλούταν πρωτίστως να υλοποιήσει ένα δύσκολο εγχείρημα, αυτό της ενοποίησης της ιδιαίτερα κατακερματισμένης και περιθωριοποιημένης γαλλικής ριζοσπαστικής δεξιάς σε έναν ενιαίο κομματικό φορέα. Η ριζοσπαστική δεξιά τότε ήταν στην γαλλική κοινή γνώμη ιδιαίτερα περιθωριοποιημένη λόγω των δεσμών της με την περίοδο του Β' Π.Π. και της Γαλλίας του Vichy⁵². Τα πρώτα χρόνια της ζωής του το FN ταλαιπωρείται από εσωτερικές έριδες μεταξύ ακτιβιστών αντικοινοβουλευτικών και πραγματιστών, υπέρ του κοινοβουλευτισμού, μελών με τον Ζαν Λεπέν να υποστηρίζει τη δεύτερη φατρία. Το κόμμα τη δεκαετία του 1970 είναι απομονωμένο και οι εκλογικές του επιδόσεις άνευ σημασίας. Ο πρόεδρος του αναζητά τρόπους που θα άρουν αυτό το status.

3.2 Το FN στη δεκαετία του 1980

Η δεκαετία του '80 έμελλε να είναι σημαδιακή για το κόμμα καθώς σηματοδότησε την άρση της απομόνωσής του και την προοδευτικά διευρυμένη απήγησή στο εκλογικό σώμα. Ενδεικτικά στις Ευρωεκλογές του 1984 κερδίζει ένα 10,95%, στις προεδρικές εκλογές του 1988 διευρύνει τα ποσοστά του καταλαμβάνοντας την τέταρτη θέση με το εντυπωσιακό 14,38%. Ένα χρόνο αργότερα στις Ευρωεκλογές του 1989 το FN υπέστη μια σχετική καθίζηση αλλά και πάλι το 11% των εθνικών ψήφων μόνο αδιάφορο δεν μπορεί να χαρακτηριστεί (DeClair 1999: 91 στο Stockemer 2017 :19). Τι άλλαξε και απ'το 0,18% στις βουλευτικές εκλογές του 1981, υπερπολλαπλασίασε τα ποσοστά του στο 14,38% των προεδρικών του 1988 (Desan 2020 :57);

Ο Stockemer προτείνει 3 κύριες εξηγήσεις: **α)** η απόφαση του τότε σοσιαλιστή προέδρου Francois Mitterand να χρησιμοποιήσει την προεδρική του ιδιότητα για να αμνηστεύσει περίπου 6.200 κρατούμενους (σχεδόν το 14% του συνόλου) σε συνδυασμό με τον περιορισμό των αστυνομικών εξουσιών. **β)** Την απόφασή του (σ.σ. Mitterand) για κατάργηση

⁵² Η Γαλλία του Vichy (Ιούλιος 1940 – Σεπτέμβριος 1944) ήταν το κομμάτι εκείνο στο οποίο η Γαλλία μπορούσε να ασκήσει κυριαρχία έπειτα απ'την εισβολή της ναζιστικής Γερμανίας στη χώρα τον Ιούνιο του 1940. Το κράτος αυτό προέκυψε έπειτα απ'την ανακωχή που υπέγραψαν οι δύο χώρες για την κατάτμηση της Γαλλίας σε δυο ζώνες: α) το Βόρειο κομμάτι που θα βρισκόταν υπό ναζιστική κατοχή, και β) το Νότιο κομμάτι όπου η νέα Γαλλική κυβέρνηση, υπό την προεδρία του ήρωα του Α' Π.Π. στρατάρχη Philippe Pétain, θα μπορούσε ελεύθερη να ασκεί κυριαρχία. Η νέα αυτή κυβέρνηση πήρε αυτό το όνομα (σ.σ. Γαλλία του Vichy) λόγω της εγκατάστασης της έδρας της στην μικρή πόλη του Vichy, στην Κεντρική Γαλλία. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στο: α) <https://www.offlinepost.gr/2022/07/06/to-galliko-kratos-ypo-germanikh-katoxh-h-gallia-toy-visy/>

β) <https://www.britannica.com/event/Vichy-France>

μεταναστευτικών περιορισμών, αύξηση τζαμιών στα πλαίσια του θρησκευτικού πλουραλισμού και την μονιμοποίηση μιας πολύ ισχυρής μειονότητας Βορειοαφρικανών μεταναστών που δημιούργησαν γκέτο. Γ) Την μεγέθυνση του δημόσιου τομέα που εφάρμοσε (εθνικοποίηση βιομηχανιών και τραπεζών) προκειμένου να μειώσει την ανεργία της δεκαετίας του '70 με αποτέλεσμα αντίθετο αυτού που ανέμενε. Δηλαδή την μείωση των επενδύσεων, την αύξηση του δημοσιονομικού ελλείμματος και της ανεργίας κατά 12% το 1982 σε σύγκριση με την προηγούμενη χρονιά.

Τα δεδομένα αυτά προκάλεσαν ανησυχία κυρίως στο συντηρητικό εκλογικό σώμα με το FN να εκμεταλλεύεται αυτές τις εξελίξεις. Συνέδεσε την μετανάστευση και την πολυπολιτισμικότητα με την αύξηση της εγκληματικότητας και της ανεργίας. Ο Λεπέν υιοθέτησε ένα λαϊκιστικό μοτίβο για να επικοινωνήσει τις θέσεις του, στρατηγική που αποδείχθηκε αποτελεσματική καθώς τα βασικά ζητήματά του FN απορροφούνταν όλο και περισσότερο από τα κυρίαρχα κόμματα αναγκάζοντας τα έτσι να λάβουν θέσεις για συγκεκριμένα ζητήματα – όπως τη μετανάστευση. Κεντροδεξιά κόμματα δανείστηκαν στοιχεία της αντιμεταναστευτικής ρητορικής του Λεπέν ως ανταγωνιστική τακτική για να προωθήσουν τη δική τους πολιτική ατζέντα και να αποτρέψουν διαρροές της εκλογικής τους δεξαμενής προς τη ριζοσπαστική δεξιά (Betz και Immerfall 1998: 22, στο Stockemer 2017 :17). Το γεγονός αυτό νομιμοποιεί το FN και τη ρητορική του καθιστώντας το αξιόπιστο και σηματοδοτώντας την άρση της απομόνωσής του στο Γαλλικό κομματικό σύστημα (De Clair 1999: 63, στο Stockemer 2017 :16-17).

Επιπλέον τη δεκαετία του '80 το κόμμα παύει να είναι μονοθεματικό. Συνδύασε το «πυρηνικό» του μήνυμα, δηλαδή τον εθνοκεντρισμό και τον αυταρχισμό, με την ελεύθερη οικονομία της αγοράς καθιστώντας το τότε ένα μεταβιομηχανικό κόμμα της νέας ριζοσπαστικής δεξιάς (Desan 2020, :57). Ο Λεπέν έσπασε την αντικαπιταλιστική κληρονομιά των ιδεολογικών του προγόνων και δήλωνε ένθερμος «ρηγκανιστής» πριν τον Reagan (Le Pen 1989: 117, στο Desan 2020, :59) υποστηρίζοντας ένα αντικρατικό απορρυθμισμένο οικονομικό μοντέλο. Τέλος αποφασιστικής σημασίας για την εκλογική απήχηση του κόμματος, μοιάζει η τοποθέτηση του Bruno Megret ως γενικός διευθυντής του κόμματος τον Οκτώβριο του 1988 σε μια εποχή που τα MME ήταν ιδιαίτερα εχθρικά απέναντι στο FN λόγω των τακτικών αντισημιτικών δηλώσεων του προέδρου του. Ο Megret ήταν υπεύθυνος για τον λόγο και την πολιτική στρατηγική του κόμματος. Υπό την καθοδήγησή του το κόμμα άλλαξε το ύφος του προγράμματός του και αναδιατύπωσε τα ξενοφοβικά του στοιχεία σε πολιτικά ομαλοποιημένες εκφράσεις (Betz and Immerfall 1998: 17, στο Stockemer 2017 :19). Η κομβικότητα της παρουσίας του Megret φαίνεται στην επίδοση του FN στις Ευρωεκλογές του 1989, όπου παρά τον μιντιακό πόλεμο, διατηρήθηκε στη ζώνη άνω του 10%.

3.3 Το FN στη δεκαετία του 1990

Οι αρχές της δεκαετίας του '90 ήταν εποχή κοσμογονικών αλλαγών. Το λεγόμενο «τέλος της ιστορίας», μια διατύπωση του διεθνούς κύρους οικονομολόγου και πολιτικού επιστήμονα Φρανσίσ Φουκουγιάμα, σήμανε την λήξη του ψυχρού πολέμου με την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού και την πλήρη επικράτηση του καπιταλισμού της ελεύθερης αγοράς σε οικονομικό και κοινωνικοπολιτισμικό πεδίο. Αυτή η γενικευμένη απελευθέρωση ασφαλώς δεν άφησε ανεπηρέαστο το Γαλλικό πολιτικό σύστημα και πιο συγκεκριμένα το FN στο οποίο είναι αφιερωμένο το εξής κεφάλαιο. Η καπιταλιστική κυριαρχία αναδιαμορφώνει ορισμένες θέσεις του κόμματος της προηγούμενης δεκαετίας. Από την απορρυθμισμένη οικονομία το FN

κάνει μια αντικαπιταλιστική στροφή υιοθετώντας έναν οικονομικό εθνικισμό που χαρακτηρίζεται από εστίαση στην εθνική προτίμηση και τον προστατευτισμό ενώ παράλληλα δίνει έμφαση στις ανάγκες των φτωχών Γάλλων (Davies 1999: 24, στο Stockemer 2017 :19).

Ο εθνικιστικός και λαϊκιστικός λόγος του FN χαίρουν δημοφιλίας τη δεκαετία του '90 καθώς οι αυξανόμενοι φόβοι για μια επικείμενη νομισματική ένωση οδήγησαν σε μείωση της υποστήριξης προς την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο Λεπέν είχε αντιταχθεί στη Συνθήκη του Μάαστριχτ του 1992 και τη νομισματική ένωση (ONE)⁵³, οπότε βρήκε τη μοναδική ευκαιρία να γίνει η ηγετική φωνή ενάντια σε αυτές τις πολιτικές για την ολοκλήρωση της ΕΕ. Ο ίδιος, εκτός απ' τις εγχώριες πολιτικές ελίτ και τα καθιερωμένα κυρίαρχα μετριοπαθή κόμματα, συμπεριλαμβάνει νέους πολιτικούς «εχθρούς», όπως οι ελίτ από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τους διεθνείς πολιτικούς θεσμούς (Lecoeur 2003a, b, στο Stockemer 2017 :20). Ο νέος λαϊκιστικός λόγος του FN ταίριαξε αυτές τις νέες σκέψεις με γνωστά εθνικολαϊκιστικά θέματα, όπως η μετανάστευση και η ξеноφοβία. Αυτή η λαϊκιστική στρατηγική μεταφράστηκε στο ότι το FN κέρδισε έως και το 15% των ψήφων μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1990 (Arnold 2000: 255, στο Stockemer 2017 :20). Η εκστρατεία του Λεπέν κατά της ΕΕ στις ευρωπαϊκές εκλογές του 1994 εξασφάλισε στο κόμμα ένα 10,5 % των ψήφων και 11 έδρες στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Στις βουλευτικές εκλογές του 1997 το FN έλαβε το 15,24 % των ψήφων και θεωρήθηκε η τρίτη πιο σημαντική πολιτική δύναμη στη Γαλλία (DeClair 1999: 104, στο Stockemer 2017 :21). Φάνηκε ότι είχε γίνει σοβαρός διεκδικητής στη γαλλική πολιτική ζωή και ότι είχε αρχίσει να αμφισβητεί τα κυρίαρχα κόμματα.

Παρά τις εκλογικές επιτυχίες, άξιες αναφοράς είναι και οι εσωκομματικές δονήσεις οι οποίες οδήγησαν τελικά το FN σε διάσπαση το 1999. Γενικά σε όλη τη διάρκεια της προεδρίας του ο Λεπέν διοίκησε το κόμμα του με σιδερένια πυγμή καθιστώντας το όμως ιδιαίτερα προσωποπαγές σαν οικογενειακή του επιχείρηση. Προσπαθούσε πάντα να προωθήσει άτομα απ' τον στενό οικογενειακό του κύκλο <<...προτιμώ τις κόρες μου απ' τα ξαδέλφια μου, τα ξαδέλφια μου απ' τους γείτονες, τους γείτονες απ' τους ξένους, τους ξένους απ' τους εχθρούς>> (Albertini & Doucet 2013:103, στο Stockemer 2017 :44) χωρίς να αφήνει περιθώρια αμφισβήτησης της ηγεσίας του. Ο δεύτερος τη τάξη στο κόμμα, ο Bruno Megret, ο «στρατηγός» των εκλογικών επιτυχιών του FN τη δεκαετία του '90, αμφισβήτησε το ιδιαίτερα αυταρχικό και ρατσιστικό στυλ ηγεσίας του προέδρου του, αξίωνε διαδοχή και ανέπτυξε προσωπικές ατζέντες. Ο Λεπέν άρχισε να τον περιφρονεί και να υπονομεύει τη θέση και το ρόλο του στο κόμμα. Ο δύο άνδρες το 1999 ήρθαν τελικά σε ρήξη όταν ο Λεπέν όρισε ως υποψήφιο⁵⁴ του FN ενόψει των Ευρωεκλογών του ίδιου έτους, όχι τον Megret, αλλά τη σύζυγό του, Jany Le Pen. Οι συνεχείς επιθέσεις του Megret οδήγησαν τον Λεπέν να τον αποβάλλει απ' το κόμμα. Ο Megret άμεσα συγκρότησε ένα νέο πολιτικό κόμμα, το MNR (Movement National Republicain).

⁵³ Η Συνθήκη του Μάαστριχτ ή Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΕΕ) συνιστά την ιδρυτική συνθήκη της ΕΕ όπως τη γνωρίζουμε σήμερα. Υπογράφηκε τον Φλεβάρη του 1992 στο Μάαστριχτ της Ολλανδίας από όλα τα κράτη-μέλη (12 συνολικά) της τότε Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Συνοπτικά προέβλεπε την ενισχυμένη συνεργασία και την ευθυγράμμιση των μελών στα θέματα των δημοσιονομικών πολιτικών και της οικονομίας, της δικαιοσύνης και της κοινής εξωτερικής πολιτικής και της ασφάλειας. Μεταξύ άλλων θέσπισε την Ευρωπαϊκή ιθαγένεια και το Ευρώ ως κοινό νόμισμα (ONE) μεταξύ των μελών. Το FN και τα υπόλοιπα κόμματα της Ευρωπαϊκής ριζοσπαστικής δεξιάς ήταν σφοδρόι πολέμιοι του επιχειρούμενου ομοσπονδιακού μοντέλου καθώς υποστήριζαν σφοδρά την διατήρηση των εθνικών συνόρων, των εθνικών νομισμάτων και της πολιτικής και οικονομικής κυριαρχίας απ' τις εθνικές κυβερνήσεις. Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την ΣΕΕ διαθέσιμες στο: https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/maastricht_treaty.el.html

⁵⁴ Τα πολιτικά δικαιώματα του Jean Marie Le Pen είχαν ανασταλεί από ένα Γαλλικό δικαστήριο για δύο χρόνια λόγω της σωματικής επίθεσης που εξαπέλυσε στη σοσιαλίστρια υποψήφια Aline Paulenavast σε μια προεκλογική της ομιλία το 1997 στα πλαίσια της καμπάνιας της για τις Ευρωεκλογές του 1999 (Stockemer 2017 :22).

3.4 Ο αναπάντεχος εκλογικός σεισμός του 2002

Παρά τις εσωκομματικές διασπάσεις του 1999, στις προεδρικές εκλογές του 2002 το FN πετυχαίνει κάτι ασύλληπτο. Αιφνιδιάζοντας τους πάντες και τα πάντα γίνεται εκείνο που περνά στον δεύτερο γύρο στέλνοντας στον κάλαθο τον εφησυχασμό και την βεβαιότητα των ειδικών δημοσκόπων και εκλογολόγων για έναν δεύτερο γύρο μεταξύ του εν ενεργεία νεοφιλελεύθερου προέδρου Jacques Chirac και του σοσιαλιστή υποψηφίου και τότε Πρωθυπουργού Lionel Jospin. Ο Λεπέν με ποσοστό 16,86% (περίπου 4.800.000 ψήφοι) γίνεται ο πρώτος ακροδεξιός υποψήφιος που περνά στον δεύτερο γύρο αφήνοντας στην τρίτη θέση τον σοσιαλιστή τότε Πρωθυπουργό, Λιονέλ Ζοσπέν. Η εξέλιξη αυτή προκαλεί αμηχανία και λαϊκές αντιδράσεις. Στο μεσοδιάστημα μεταξύ των δύο γύρων έλαβαν χώρα στο Παρίσι και σε άλλες πόλεις μαζικότερες συγκεντρώσεις όπου οι συμμετέχοντες αποδοκίμαζαν αυτή την εξέλιξη⁵⁵.

Ωστόσο στο Γαλλικό πολιτικό σύστημα έχει υιοθετηθεί ήδη απ'τον 19^ο αιώνα, μια στρατηγική δημοκρατικής άμυνας ή *cordon sanitaire* όπως αποκαλείται στη Γαλλία. Το *cordon sanitaire* αφορά τη συμφωνία για συμμαχία των δημοκρατικών κομμάτων τα οποία θα υποτάσσουν τις διαφορές τους και θα συνεργάζονται για χάρη της προστασίας της δημοκρατίας όταν αυτή θα απειλείται από αντιδραστικές, ριζοσπαστικές ή φασιστικές δυνάμεις. Για χάρη του *cordon sanitaire* ο Ζοσπέν, παρά τις ιδεολογικές διαφωνίες, κάλεσε την εκλογική του δεξαμενή απ'τον πρώτο γύρο και όλους τους δημοκράτες πολίτες να ρίξουν την ψήφο τους στον 2^ο γύρο υπέρ του ρεπουμπλικανού υποψηφίου, Ζάκ Σιράκ. Και πράγματι η διαφορά των δυο υποψηφίων στον 2^ο γύρο ήταν χαοτική.⁵⁶ Απ'τις απαρχές του, το *cordon sanitaire* συνιστά μια στρατηγική δημοκρατικής άμυνας που γενικά εφαρμόζεται συχνά. Ωστόσο δεν είναι λίγες οι φορές όπου άλλα κόμματα και υποψήφιοι παραβιάζουν αυτόν τον άτυπο «υγειονομικό δημοκρατικό κλοιό»⁵⁷. Αντιλαμβανόμαστε συνεπώς πως, όταν εφαρμόζεται το *cordon sanitaire* σε συνδυασμό με το πλειοψηφικό σύστημα των δύο γύρων, καθιστούν πολύ δύσκολη μια εκλογική πρωτιά για το FN (Desan 2020 :68). Ωστόσο η εκλογική του επιτυχία στις προεδρικές εκλογές του 2002 μόνο απαρατήρητη δεν περνάει. Η επίδοση αυτή γέννησε

⁵⁵ A) <https://www.theguardian.com/world/2002/may/02/france.mayday>. B) <https://www.theguardian.com/world/2002/apr/23/france.jonhenley1>

⁵⁶ Ο Σιράκ στον δεύτερο γύρο των προεδρικών εκλογών του 2002 ανανέωσε τη θητεία του με το συντριπτικό 82,21% (περίπου 25.500.000 ψήφοι), ενώ το FN και ο Λεπέν κέρδισε ένα 17,79% των ψήφων (περίπου 5.500.000 ψήφοι), σημειώνοντας τη μεγαλύτερη διαφορά που έχει καταγραφεί ποτέ στην εκλογική ιστορία της Γαλλίας. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στο: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2002/2002111PDR.htm>

⁵⁷ Η ιστορία έχει δείξει πως η εφαρμογή του *cordon sanitaire* δεν είναι δεδομένη ούτε ότι θα φέρει δεδομένα τα επιθυμητά αποτελέσματα. Ορισμένα παραδείγματα συνιστούν οι δημοτικές εκλογές του 1983 όπου το FN συνασπίστηκε με κόμματα του δημοκρατικού τόξου σε διάφορες πόλεις για την ανάδειξη κοινών υποψηφίων. Σε εκείνες τις εκλογές μάλιστα ο συνασπισμός του FN κατέλαβε την πρώτη θέση στην πόλη του Dreux στη Β. Γαλλία ενώ ο Jean Marie Le Pen εξελέγη δημοτικός σύμβουλος στο 20^ο διαμέρισμα του Παρισιού. Αξιοσημείωτες είναι επίσης οι δυο συναπτες πρωτιές του FN/RN στις Ευρωεκλογές του 2014 και του 2019 αντίστοιχα. Τέλος στις προεδρικές εκλογές του 2017 και του 2022 το *cordon sanitaire* παραβιάστηκε ισάριθμα από ορισμένους ηττημένους υποψηφίους του πρώτου γύρου των δυο αναμετρήσεων. Συγκεκριμένα στις εκλογές του 2017 ο Nicolas Dupont-Aignan δήλωσε την υποστήριξή του στη Marine Le Pen στον 2^ο γύρο. Αντίστοιχα σε εκείνες του 2022 και πάλι ο Dupont-Aignan μαζί με τον Eric Zemmour του Reconquete κάλεσαν την εκλογική τους βάση να συστρατευθεί υπέρ του RN. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στο: https://books.google.gr/books?id=7eGJAgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=el&source=gbs_book_other_versions#v=onepage&q&f=false (σ. 209-217).

B) https://www.bfmtv.com/politique/nicolas-dupont-aignan-a-annonce-son-soutien-a-marine-le-pen_AV-201704280079.html.

Γ) <https://newrepublic.com/article/166072/french-election-macron-vs-le-pen-melenchon-voters>

τότε τη φιλοδοξία μετατροπής του FN από κόμμα διαμαρτυρίας σε κόμμα εξουσίας (Desan 2020 :57-58).

3.5 Εκλογικό μανιφέστο 2007

Τα αποτελέσματα και το παρασκήνιο των προεδρικών του 2002 ανέδειξαν την ανάγκη για μια στρατηγική αναπροσαρμογή του κόμματος. Οι χαοτική απόσταση των δύο μονομάχων στον δεύτερο γύρο κατέστησε σαφές πως το FN έπρεπε να έχει μια πιο προσιτή δημόσια εικόνα. Το κόμμα ήταν πλήρως δαιμονοποιημένο και σ' αυτό είχε συμβάλει ο Ζάν Μαρί Λεπέν με τον ρατσιστικό και αντισημιτικό του λόγο. Μεταξύ των δύο γύρων τα MME οργάνωσαν μια επιθετική εκστρατεία εναντίον του FN με σκοπό το εκλογικό σώμα να κατευθυνθεί μακριά από την κάλη του. Η επιθετική στάση του Λεπέν απέναντι στα MME, ο αμετανόητος ρατσιστικός του λόγος, η πολεμική εκστρατεία των MME εναντίον του κόμματος, το *cordon sanitaire* και η δομή του εκλογικού συστήματος (πλειοψηφικό δύο γύρων) καθιστούσαν σαφές αφενός ότι το FN δεν ήταν ενσωματωμένο στο Γαλλικό πολιτικό σύστημα, αφετέρου ότι η συνέχιση της δογματικής αυτής στρατηγικής πολύ δύσκολα θα του έδινε το «διαβατήριο» προς την εξουσία. Οι πραγματιστές εντός του κόμματος αφουγκράζονταν τα δεδομένα και πλήθαιναν τις εκκλήσεις τους για μια αναγκαία στρατηγική στροφή. Ωστόσο ενόψει των προεδρικών εκλογών του 2007 ο Λεπέν προετοιμάζεται με την ίδια δογματική συνταγή του 2002.

Στο μανιφέστο του 2007 επιτίθεται σφοδρά στην παγκοσμιοποίηση τον εξευρωπαϊσμό και τον νεοφιλελευθερισμό θεωρώντας τους κύριους υπαίτιους για την πολιτιστική και οικονομική παρακμή της Γαλλίας. Από πολιτισμική άποψη, ο νεοφιλελευθερισμός οδήγησε στην ομοιομορφία του γαλλικού τρόπου ζωής και κατέστρεψε την κληρονομιά και τις παραδόσεις της Γαλλίας. Από οικονομική άποψη, το FN αποδοκιμάζει τη μετεγκατάσταση γαλλικών επιχειρήσεων στο εξωτερικό και την αποβιομηχάνιση της Γαλλίας. Ως λύση το κόμμα πρότεινε την αποκατάσταση της εθνικής κυριαρχίας και την προστασία των γαλλικών εταιρειών. Επιπλέον, επιβεβαίωσε ότι θα έβγαζε τη Γαλλία από την Ευρωπαϊκή Ένωση εάν ψηφιζόταν στην εξουσία (Le Front National 2007: 59, στο Stockemer 2017, :31).

Εκτός όμως από τον ανωτέρω εθνικισμό και κυριαρχικότητα, κεντρική θέση στο μανιφέστο καταλαμβάνει και η αντιμεταναστευτική του ρητορική. Το FN θεωρούσε τη μετανάστευση ως σημαντική πηγή δημόσιας ανασφάλειας. Στο πρόγραμμα του έγραφε για την υπερεκπροσώπηση των μεταναστών στο έγκλημα και την εγκληματικότητα <<... *To 70 % του πληθυσμού των φυλακών της Γαλλίας αποτελούνταν από άτομα αλλοδαπής καταγωγής*>> (Le Front National 2007: 37-39, στο Stockemer 2017, :29). Αναφερόταν επίσης στον πολλαπλασιασμό των εγκλημάτων κατά των λευκών Γάλλων υπηκόων, ενώ υποστήριζε θέσεις όπως μια πολιτική μηδενικής ανοχής απέναντι στο έγκλημα, την άμεση απέλαση αλλοδαπών που καταδικάστηκαν για έγκλημα, ακόμη και την επαναφορά της θανατικής ποινής.

Επιπλέον, σύμφωνα με το ίδιο πρόγραμμα, οι μετανάστες (παράνομοι και νόμιμοι) εκμεταλλεύονταν το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας και άλλα πλεονεκτήματα που δεν μπορούν να βρουν στις χώρες καταγωγής τους. Σύμφωνα με το FN, αυτή η αυξημένη πίεση στο σύστημα επέφερε μια δραματική οικονομική επιβάρυνση σε κάθε Γάλλο, του οποίου οι φόροι χρηματοδότησαν τελικά τους μετανάστες <<... *To 2007, το ετήσιο κόστος της μετανάστευσης ήταν 60 δισεκατομμύρια ευρώ ενώ το 50 % των δικαιούχων κοινωνικής πρόνοιας ήταν αλλοδαποί*>>. Ως εκ τούτου πρότεινε οι αλλοδαποί να πληρώνουν

υψηλότερες εισφορές για τα επιδόματα ανεργίας τους. Επιπλέον πρότεινε μια πολιτική εθνικής προτίμησης στους υπηκόους Γάλλους. Δηλαδή την κατανομή κοινωνικής κατοικίας, την καταβολή κοινωνικών παροχών και την απόκτηση θέσεων εργασίας στον δημόσιο τομέα (Le Front National 2007: 53, στο Stockemer 2017, :29-30).

Η επιμονή στην αυταρχική εικόνα και στο ρατσιστικό πολιτικό μήνυμα δεν δικαίωσαν τον Λεπέν καθώς τερμάτισε 4^{ος} με ποσοστό μικρότερο σχεδόν κατά 7 % (10,44%) σε σχέση με τις επιδόσεις του προ πενταετίας. Έπειτα απ'το αποτέλεσμα αυτό οι εσωκομματικές εκκλήσεις για στρατηγική ομαλοποίηση του κόμματος έγιναν εντονότερες.

3.6 Αλλαγή σελίδας στο FN: εποχή Μαρίν Λεπέν και «Μαρινισμός»

Η μεταβατική περίοδος του FN μεταφράζεται σε εσωκομματικές διεργασίες. Ο ιστορικός ηγέτης του Ζαν Μαρί Λεπέν, ίσως αντιλαμβανόμενος το πλήρωμα του χρόνου, ίσως αφουγκραζόμενος την ανάγκη για επικοινωνιακή ανανέωση του κόμματος ή ίσως αρνούμενος να θυσιάσει την ιδεολογική του προσήλωση προς χάρη της ανάγκης για σύγκλιση με τους δημοκρατικούς κανόνες, αποφασίζει το 2011 την απόσυρσή του απ'την ηγεσία του κόμματος. Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε άλλωστε πως ένας απ'τους λόγους της ρήξης του με τον Megret ήταν η στρατηγική τους διαφωνία για την δημόσια εικόνα του κόμματος με τον Λεπέν να επιμένει στην ιδεολογική καθαρότητα και τις περιθωριακές θέσεις απορρίπτοντας την πολιτική σκοπιμότητα της ομαλοποίησης και των συμμαχιών. Οι γνωστές αντισημιτικές του ιδέες που προκαλούσαν την μήνη των MME θεωρήθηκαν εν πολλοίς υπεύθυνες για την εκλογική αποτυχία των προεδρικών εκλογών του 2007. Οι εσωκομματικές εντεινόμενες εκκλήσεις για μια ανανεωμένη ομαλοποιημένη δημόσια εικόνα του κόμματος πιθανόν να έβρισκαν μη σύμφωνο τον Λεπέν και απρόθυμο να τις εφαρμόσει.

Οι εσωκομματικές εκλογές του 2011 αναδεικνύουν νικήτρια την κόρη του ιδρυτή του κόμματος, Marine Le Pen, η οποία επικράτησε του εσωκομματικού της αντιπάλου Bruno Gollnisch. Η εκλογή της ίσως οφείλεται εν πολλοίς στο "trademark" Le Pen, με ότι αυτό συνεπάγεται. Ωστόσο από νωρίς η κόρη του Ζαν Μαρί Λεπέν, Μαρίν, επιχειρεί να «θυληκοποιήσει» το κόμμα και να αποσύρει κάποια ρατσιστικά και αυταρχικά σημεία της κληρονομιάς και της δημόσιας εικόνας του. Η Μαρίν δεν είναι «άβγαλτη», αντιθέτως κατέχει διοικητική θέση στο FN ήδη απ'το 1998 (έπειτα απ'την ολοκλήρωση των σπουδών της στη νομική) ενώ το 2003 αναβαθμίστηκε στην αντιπροεδρία του κόμματος⁵⁸. Ουσιαστικά ήδη μια δεκαετία και πλέον, πριν την ανάληψη της προεδρίας του κόμματος η Λεπέν είχε δείξει δείγματα γραφής μέσα από δημόσιες εμφανίσεις της. Δείγματα αποστασιοποίησης απ'την κληρονομιά του κόμματος και το συλ ηγεσίας του πατέρα της. Και πράγματι από τότε που ανέλαβε τα ηνία του FN προσπάθησε να το αποστασιοποιήσει απ'την κληρονομιά του και να προσδώσει μια μετριοπάθεια στη δημόσια εικόνα του. Εξάλειψε την αντισημιτική ρητορική και περιορίσε δραστικά τις αμφιλεγόμενες δηλώσεις επιβάλλοντας αυτό το συλ και στα υπόλοιπα μέλη. Πρόκειται για την περίφημη στρατηγική της αποδαιμονοποίησης. Δηλαδή την συμβολική ρήξη με την κληρονομιά του πατέρα της και τη στροφή του κόμματος στη μετριοπάθεια και το mainstream. Πολλοί ονόμασαν εναλλακτικά τη στρατηγική αυτή "Marinisme" («Μαρινισμός») ένεκα στο νέο συλ ηγεσίας και τη στρατηγική στροφή του κόμματος (Stockemer 2017 :46). Η Λεπέν προσπάθησε να εκλαϊκεύσει τις θέσεις του FN και

⁵⁸ <https://www.britannica.com/biography/Marine-Le-Pen>

να το κάνει πιο προσιτό στο εκλογικό σώμα σε μια απόπειρα να αντιστρέψει την πολύ αρνητική εικόνα που είχε στα ΜΜΕ (Stockemer 2017 :24).

3.7 Εκλογικό μανιφέστο 2012

Το μανιφέστο του 2012 ενόψει των επικείμενων προεδρικών εκλογών δεν παρουσιάζει μεγάλες διαφορές σε σχέση με το αντίστοιχο του 2007, όταν στο τιμόνι ήταν ακόμα ο Jean Marie Le Pen. Όπως και με τον πατέρα της έτσι και τώρα το πρόγραμμα είναι απόλυτα εστιασμένο στο πρόσωπο της ηγέτιδάς του. Η Marine Le Pen παρουσιάζεται ως η προσωποποίηση των συμφερόντων της Γαλλίας και του Γαλλικού λαού. Σχεδόν παρουσιάζεται ως «Μεσσίας» η οποία δικαιούται όλα τα «ωσσανά». Ο βαθμός της προσωπολατρίας είναι τέτοιος ώστε το πρόγραμμα την παρουσιάζει ως παράγοντα που διαφοροποιεί το FN από όλα τα κατεστημένα κόμματα (Stockemer 2017 :32). Στο δια ταύτα το μανιφέστο αφιερώνει μεγάλο μέρος στους εργαζόμενους και στα μεσαία και χαμηλότερα κοινωνικά και εισοδηματικά στρώματα. Η λαϊκιστική επίκληση είναι εμφανής σε προτάσεις όπως αυξήσεις μισθών και συντάξεων και μείωση της ηλικίας συνταξιοδότησης στα 60 έτη. Ο λαϊκισμός συνδυάζεται με μια κυριαρχικότητα στην οικονομία με θέσεις όπως εθνικοποίηση και προστατευτισμός της εθνικής οικονομίας.

Έντονο είναι και το νατιβιστικό στοιχείο αφενός στην διάσταση που σχετίζεται με ζητήματα απασχόλησης και κοινωνικής ασφάλισης (σοβινισμός της κοινωνικής πρόνοιας και εθνική προτίμηση στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα σε Γάλλους υπηκόους), αφετέρου στο σημείο όπου συσχετίζεται με μια αυταρχική ρητορική. Το FN στο μανιφέστο του 2012 είναι έντονα αντιμεταναστευτικό. Θέτει στο στόχαστρο τους μετανάστες ως ολετήρες της Γαλλικής οικονομίας, υπόσχεται την περικοπή των προνοιακών επιδομάτων και την τιμωρία τους διότι καταχρώνται την κοινωνική ασφάλιση, υπόσχεται την απέλαση όλων των παράνομων μεταναστών και τη σκληρή τιμωρία όσων διαπράττουν εγκλήματα εναντίον λευκών Γάλλων ενώ ανακοίνωσε και τον δραστικό περιορισμό απόδοσης της Γαλλικής υπηκοότητας παρουσιάζοντάς την σαν προνόμιο και όχι δικαίωμα <<... υπηκοότητα δικαιούνται όσοι οι γονείς τους έχουν Γαλλική υπηκοότητα>> (ius sanguinis) (Stockemer 2017 :33). Αυτή η αντιμεταναστευτική ρητορική φαίνεται να στοχοποιεί συγκεκριμένα τους μουσουλμάνους καθώς για το FN, το Ισλάμ είναι ένα εγγενώς φονταμενταλιστικό και επικίνδυνο θρήσκευμα.

Τέλος η Λεπέν κατηγορεί την ΕΕ, το διεθνές τραπεζικό σύστημα και τις εγχώριες κοινωνικοοικονομικές και πολιτιστικές ελίτ ως υπεύθυνους για την κοινωνική και οικονομική παρακμή της Γαλλίας. Σε αυτό το αντιελιτιστικό κρεσέντο τα πρώτα (σ.σ. ΕΕ και διεθνές τραπεζικό σύστημα) κατηγορούνται για την εκτόξευση των τιμών, της ανεργίας και του δημόσιου χρέους υποσχόμενη ανάκτηση της οικονομικής κυριαρχίας της Γαλλίας μέσω της επιστροφής στο εθνικό νόμισμα (φράγκο). Οι δε (σ.σ. εγχώριες ελίτ) κατηγορούνται για διαφθορά και πλουτισμό που προκύπτουν από την απομύζηση των δημόσιων οικονομικών και γεννούν την κρίση χρέους. Σε αυτό τον ζόφο αυτοπροβάλλεται ως η εναλλακτική λύση. Ένα μοντέλο λαϊκιστικής δημοκρατίας το οποίο θα βρίσκεται σε συνεχή πόλεμο με το κατεστημένο και τους εκπροσώπους του.

Γίνεται κατανοητό πως, σε αντίθεση με την κάπως ισχνή παρουσία του λαϊκισμού και του αντιελιτισμού στο προεδρικό μανιφέστο του 2007, 5 χρόνια αργότερα υπό νέα προεδρία το FN επαναφέρει και κάνει έντονη επίκληση στο λαϊκιστικό στοιχείο διατηρώντας τα παραδοσιακά χαρακτηριστικά του (αντιμεταναστευση, ασφάλεια και εθνική ταυτότητα). Επιπλέον το 2012 η Λεπέν υιοθετεί μια αριστερή οικονομική ατζέντα (π.χ. αυξήσεις μισθών

εργαζομένων, εθνοποίηση της οικονομίας) κάτι που της εξασφαλίζει, για πρώτη φορά στην ιστορία του κόμματος, μια ευρεία απήχηση στην αγροτική Γαλλία και στα προάστια των μεγαλουπόλεων (Hewlett 2012: 415, στο Stockemer 2017 :24). Χαρακτηριστικά εκτιμάται πως το 30,9% των ψηφοφόρων της εργατικής τάξης έριξε το ψηφοδέλιό του στην κάλπη της Λεπέν (Perrineau 2017, στο Desan 2020 :61-62). Η στρατηγική επανατοποθέτηση αποδείχθηκε επιτυχημένη καθώς στις προεδρικές εκλογές του 2012 το FN ενισχύθηκε κατά περίπου 8% συγκριτικά με αυτές του 2007. Τερμάτισε στην 3^η θέση με ποσοστό 18%.

3.8 Περίοδος 2014-2019: τα κομματικά έγγραφα και οι επιδόσεις του FN

Η Λεπέν και μετά το 2012 ακολουθεί σχεδόν την ίδια συνταγή με την τότε εκστρατεία και μανιφέστο. Ενδεικτικά, σε δελτία τύπου και άλλα επίσημα κομματικά έγγραφα του 2014 επισημαίνεται η επαναφορά της οικονομικής κυριαρχίας της Γαλλίας μέσα από την ισχυρή κρατική παρεμβατικότητα, την εθνοποίηση της οικονομίας και την επαναφορά του εθνικού νομίματος ως μέτρα προστασίας των ευάλωτων τμημάτων του πληθυσμού (χαμηλά-μεσαία εισοδήματα, εργάτες, άνεργοι, νέοι κλπ.) που έχουν πληγεί περισσότερο απ' τις κακίες του εξευρωπαϊσμού, της παγκοσμιοποίησης και των διεφθαρμένων εγχώριων πολιτικών ελίτ. Το FN παρουσιάζεται ως η μοναδική λαϊκιστική εναλλακτική που υπηρετεί τα συμφέροντα της Γαλλίας και των Γάλλων (Stockemer 2017 :36, 39). Παρομοίως στην προεκλογική της εκστρατεία και στο εκλογικό μανιφέστο του 2017 διατηρεί αναλλοίωτο αυτό το συνδυασμό κρατισμού, λαϊκισμού, αντιελιτισμού και οικονομικής κυριαρχικότητας. Αποκαλεί τον λαό κυρίαρχο και επαναλαμβάνει τις δεσμεύσεις της για εθνοποίηση της οικονομίας <<... Θα είμαι σε μόνιμη σχέση με τον λαό. Αν αποφασίσει να μου δώσει την εξουσία, αυτή δεν θα είναι δική μου αλλά δική του>> (Marine Le Pen 30/04/2017, Marseille) (Surel 2019 :1242), <<... Θέλω να επιστρέψω τα χρήματα των Γάλλων στους ίδιους γιατί για πολλά χρόνια η κοινωνική και δημοσιονομική πολιτική εξαθλιώνει τα μεσαία και τα λαϊκά στρώματα, εμπλουτίζει τις πολυεθνικές και σπαταλά το δημόσιο χρήμα λόγω της ανεξέλεγκτης μετανάστευσης>> (Le Pen 2017, στο Surel 2019 :1243).

Παρόμοια με την λαϊκιστική, αντιελιτιστική και αντιπαγκοσμιοποιητική διάσταση παραμένει αναλλοίωτη η νατιβιστική και η αντιμεταναστευτική. Σε δελτία τύπου του 2014 το FN συνόψισε πως η νόμιμη και παράνομη μετανάστευση μπορούσε να περιοριστεί μέσω της εξόδου της Γαλλίας απ' τη Ζώνη Σένγκεν⁵⁹ και την επιστροφή στα εθνικά σύνορα, της απέλασης λαθραίων και παραβατικών μεταναστών και του κλεισίματος θρησκευτικών ιδρυμάτων που προάγουν τον φονταμενταλισμό και τον τρόμο (υπονοώντας σαφώς το Ισλάμ). Το κόμμα υποστηρίζει ένα μοντέλο εθνοτικού εθνικισμού όπου το κράτος θα πρέπει να αποτελείται από ανθρώπους με κοινό αίμα, θρησκεία και πολιτιστική κληρονομιά. Κοντολογίς, όπως και το 2012, η μετανάστευση για το FN σχετίζεται με την διασάλευση της δημόσιας ασφάλειας (Stockemer 2017 :36). Αντιστοίχως και στο εκλογικό μανιφέστο του 2017 εκφράζονται θέσεις όπως η άμεση απέλαση όλων των παραβατικών αλλοδαπών, εξοικονόμηση πόρων μέσα απ' την κατάργηση των κοινωνικών δαπανών που προορίζονται

⁵⁹ Η Ζώνη Σένγκεν είναι μια διακυβερνητική Συμφωνία η οποία προβλέπει την ελεύθερη μετακίνηση πολιτών κράτους-μέλους της ΕΕ ή (υπό προϋποθέσεις) πολιτών τρίτων χωρών σε όλα τα μέλη της ΕΕ και γενικά στα κράτη που είναι ενταγμένα στο χώρο της Σένγκεν. Μέσα σ' όλα η Συμφωνία αυτή άρει τους διασυνοριακούς ελέγχους σε όλα τα κράτη που είναι μέλη της ενώ, μεταξύ άλλων, τα κράτη της ΕΕ υποχρεούνται να εφαρμόζουν μια κοινή πολιτική θεωρήσεων, ασύλου και εξωτερικών ελέγχων. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στο: Α) <https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/security/20190612STO54307/ola-osa-chreiazetai-na-gnorizete-gia-ti-zoni-sengken>

Β) <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/schengen-area/>

για τους παράνομους μετανάστες και εθνική προτίμηση στη χορήγηση κοινωνικών επιδομάτων και στέγης καθώς και στην εργασία. Ξανά ο αντιμεταναστευτικός τόνος της Λεπέν φαίνεται να στρέφεται κυρίως στους μουσουλμάνους μετανάστες (Surel 2019 :1242).

Όσον αφορά τις επιδόσεις του FN; Από την ίδρυση του και για περίοδο 40 ετών μέχρι και τις προεδρικές εκλογές του 2012 είναι εμφανής η τεθλασμένη πορεία των επιδόσεων του κόμματος στις διάφορες εκλογικές αναμετρήσεις, αν και είναι αλήθεια με προοδευτικά βελτιωμένες τάσεις. Απ'το 0,18% στις βουλευτικές του 1981 στο εντυπωσιακό 14,38 (↑) στις προεδρικές του '88 και από εκεί στο 11% (↓) στις Ευρωεκλογές του '89. Από το 10,5% (↓) στις Ευρωεκλογές του '94 στο 15,24 (↑) στις βουλευτικές του '97. Απ'το 16,86% (↑) και την πρόκριση για πρώτη φορά στον 2^ο γύρο των προεδρικών εκλογών του 2002, στο 10,44% (↓) στις προεδρικές του 2007 και από εκεί στο 18% (↑) σε αυτές του 2012. Έκτοτε το FN καταγράφει μια σταθερά γεωμετρική πρόοδο που το εδραιώνει μόνιμα στον αστερισμό της ζώνης του 20+ % καθιστώντας το την κύρια αντιπολιτευτική δύναμη στο Γαλλικό κομματικό σύστημα και βασικό διεκδικητή της εξουσίας. Ενδεικτικά στις Ευρωεκλογές του 2014 κατακτά την πρωτιά με το εκπληκτικό 24,9% εκλέγοντας 24 Ευρωβουλευτές. Πρόκειται για ποσοστό που το κατέστησε ως το πιο επιτυχημένο κόμμα της Ευρωπαϊκής ΛΡΔ (Ministere de l' Intereur 2014, στο Stockemer 2017 :25). Σ'αυτές (σ.σ. Ευρωεκλογές) του 2019 κατακτά και πάλι την πρωτιά με ποσοστό 23,34% ενώ ενδιάμεσα, στις προεδρικές εκλογές του 2017, το κόμμα περνά ξανά (έπειτα απ'το 2002) στον δεύτερο γύρο με ποσοστό 21,3% όπου εκεί εξασφαλίζει το 34% των ψήφων (πάνω από 10.000.000 ψήφοι) (Desan 2020 :58). Πως εξηγούνται οι συνεχόμενες, ηγετικού επιπέδου, επιδόσεις;

3.9 Ποιοι παράγοντες συμβάλλουν στην εδραίωση του FN;

Το γεγονός της μη έκπληξης αυτών των πρόσφατων συνεχόμενων εκλογικών επιτυχιών, σε αντίθεση με το παρελθόν, καθιστά ξεκάθαρη την εδραίωση του FN ως πρωταγωνιστή στα πολιτικά πράγματα. Η εισαγωγή της στρατηγικής ομαλοποίησης της εικόνας και της ρητορικής του κόμματος (αποδαίμονοποίηση) φαίνεται να εξηγεί σε μεγάλο βαθμό αυτή τη σταθερή απήχηση και υποστήριξη από μια διευρυμένη μερίδα του εκλογικού σώματος. Απ'τα πρώτα πράγματα που άλλαξε η Λεπέν από τότε που διαδέχτηκε τον πατέρα της ήταν να αποστασιοποιήσει το κόμμα απ'την εξτρεμιστική κληρονομιά του και ότι αυτή πρέσβευε. Εξάλειψε τις ρατσιστικές και αντισημιτικές εκδηλώσεις του κόμματος και περιόρισε δραστικά την συχνότητα της αντιμεταναστευτικής της ρητορικής, παρόλο που το πολιτικό της μήνυμα συνέχισε να είναι έντονα αντιμεταναστευτικό. Εναγκαλίστηκε τους ρεπουμπλικανικούς κανόνες της 5ης Γαλλικής Δημοκρατίας ενώ ακόμα και όταν επικαλούνταν τις αντιμεταναστευτικές της πεποιθήσεις δεν τις επικοινωνούσε από ένα εξτρεμιστικό φυλετικό μετερίζι όπως ο πατέρας αλλά τις διάνθιζε με μια πιο απαλή ρητορική προκρίνοντας για παράδειγμα την ανεξιθρησκεία. Η Λεπέν ποτέ δεν αποκήρυξε τον αντιϊσλαμικό της τόνο αλλά η εργαλειοποίηση της ανεξιθρησκείας φτιασίδωνε το αντιμουσουλμανικό βαθύτερο νόημα στους λόγους της (Shields 2013: 93, στο Stockemer 2017 :40).

Πέρα απ'τη διάνθηση του αντιμεταναστευτικού της λόγου τότε με την εργαλειοποίηση της ανεξιθρησκείας και τότε με τον μανδύα της αντιπαγκοσμιοποίησης, η Λεπέν παρουσίαζε το κόμμα της ως δημοκρατικό, εκπρόσωπο ενός λαϊκιστικού εναλλακτικού ρεπουμπλικανισμού ενώ καθιστούσε ξεκάθαρη την πρόθεση της για δικαστική διευθέτηση σε όποιον το αποκαλούσε (σ.σ. το FN) ως ένα ακροδεξιό ή φασιστικό κίνημα. Σε αντίθεση με τον πατέρα της, ο οποίος επέμενε στις αντισημιτικές του θέσεις και στην περιθωριακή θέση του

κόμματος, η Μαρίν Λεπέν, παρόλο που δεν απέσυρε τις ξενοφοβικές της πεποιθήσεις, στους λόγους της δεν έκανε ποτέ επίκληση σε προσωπικότητες της Γαλλικής ριζοσπαστικής δεξιάς (π.χ. Philippe Pétain) ούτε έκανε αποκάλυπτες αντισημιτικές δηλώσεις. Όποιος τυχόν υπέπιπτε σε τέτοια ολισθήματα αποβαλλόταν απ'το κόμμα (Alduy & Wahnich 2015, στο Stockemer 2017 :40). Γενικά, όπως και ο Ζάν Μαρί Λεπέν, κυβέρνησε το κόμμα της με σιδερένια πυγμή, επέβαλλε την νέα μετριοπαθέστερη κομματική γραμμή σ'όλα τα μέλη και δεν ανεχόταν αμφισβήτηση της ηγεσίας της. Για παράδειγμα το 2011 απέβαλλε μια ομάδα 10 μελών που τη θεωρούσε απειλή για την ηγεσία της. Στην πραγματικότητα όμως, η μεγαλύτερη απειλή για την Λεπέν ήταν ο πατέρας της όταν επανειλημμένα αμφισβητούσε το *Marinisme* (δηλαδή το πιο μετριοπαθές στυλ ηγεσίας της) και προέβαινε στις γνωστές αντισημιτικές του δηλώσεις (αρνητής Ολοκαυτώματος) (Nouvelle observateur 2009, στο Stockemer 2017 :45), (Stockemer 2017 :39)⁶⁰. Η Μαρίν Λεπέν δεν ανέχθηκε την αμφισβήτηση ούτε τις αντισημιτικές δηλώσεις του πατέρα της και τον Μάϊο του 2015 τον απέβαλε από το κόμμα⁶¹. Πρόκειται για απόφαση με ισχυρό συμβολισμό και βάρος καθώς ο Ζάν Μαρί Λεπέν εκτός από πατέρα της είναι και ο ιστορικός ιδρυτής του FN (Stockemer 2017 :47)⁶².

Πολλοί αναλυτές έσπευσαν να χαρακτηρίσουν την αποδαιμονοποίηση της Μαρίν Λεπέν ως πλάνη και ρεσιτάλ υποκρισίας ενώ άλλοι άλλοι φαίνονταν να δέχονται την αγνότητα των προθέσεων της. Η στρατηγική της είτε είναι πρόσοψη είτε ειλικρινής πρόθεση εκδημοκρατισμού φάνηκε να πετυχαίνει το σκοπό της. Σε έρευνα κοινής γνώμης του 2013, το 54% των ερωτηθέντων θεωρούσε το FN ένα εναλλακτικό *mainstream* κόμμα (Le Figaro 2013, στο Stockemer 2017 :41) ενώ η αποβολή του Ζάν Μαρί Λεπέν απ'το κόμμα το 2015 έλαχε της επιδοκμασίας του 70% του Γαλλικού εκλογικού σώματος (Huffington Post 2015, στο Stockemer 2017 :48). Είναι γεγονός πως η αποδαιμονοποίηση οδήγησε σε οξύτερες εσωτερικές προστριβές (Surel 2019 :1246)⁶³ όμως η Μαρίν Λεπέν φαινόταν αποφασισμένη να εξαλείψει τη φασιστική κληρονομιά του κόμματος. Σε αυτό πιθανότατα αποδίδεται και η

⁶⁰ Ήδη απ'την δεκαετία του 1980 ο Jean Marie Le Pen προβαίνει συχνά σε αμφιλεγόμενες αντισημιτικές δηλώσεις οι οποίες προκαλούν δημόσια αγανάκτηση. Έχει χαρακτηρίσει για παράδειγμα τα κρεματόρια και τους θαλάμους αερίων των Ναζι ως λεπτομέρεια της ιστορίας. Έχει δηλώσει ακόμα πως οι φυλετικές ανισότητες είναι μια φυσική κατάσταση, πως η γερμανική κατοχή στη Γαλλία του Vichy δεν ήταν τόσο απάνθρωπη και πως η επιδημία του ιού του Ebola θα μπορούσε να αξιοποιηθεί για τον περιορισμό της μαζικής μετανάστευσης του 2015 στην Ευρώπη. Τέτοιες δηλώσεις τον έχουν οδηγήσει πολλές φορές ενώπιον της Γαλλικής δικαιοσύνης για άρνηση του Ολοκαυτώματος και υποκίνηση ρατσιστικού μίσους. Έχει καταδικαστεί σε ποινές φυλάκισης με αναστολή και χρηματικά πρόστιμα. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στο: α) <https://www.britannica.com/biography/Jean-Marie-Le-Pen>

β) <https://www.nytimes.com/2015/04/09/world/europe/marine-le-pen-leader-of-frances-national-front-party-splits-with-her-father-its-founder.html>

γ) <https://www.theguardian.com/world/2015/apr/08/frances-front-national-plunged-into-family-feud-over-holocaust-remarks>

⁶¹ <https://www.france24.com/en/20150504-france-le-pen-national-front>

⁶² Έπειτα απ'την απόλυσή του ο Ζαν Μαρί Λεπέν αποκάλυψε την κόρη του προδότρια, την προέτρεψε να πάρει το επώνυμο του συζύγου της Louis Aliot ώστε να παύσει να αμαυρώνει την κληρονομιά των Le Pen ενώ δήλωσε πως δεν θα την στήριζε στις προεδρικές εκλογές του 2017. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στο: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-3068179/Jean-Marie-Le-Pen-faces-humiliation-French-National-suspends-comments-Nazi-gas-chambers-feud-daughter.html>

⁶³ Το FN ήταν έντονα διχασμένο. Απ'τη μία πλευρά ήταν οι υποστηρικτές της ομαλοποίησης που υποστήριζε η Μαρίν Λεπέν και ο υπεύθυνος στρατηγικής και αντιπρόεδρος του κόμματος Florian Phillipot και απ'την άλλη ήταν εκείνοι που υποστήριζαν μια σκληροπυρηνική ριζοσπαστική δεξιά στάση με κύρια εισηγήτρια την ανιψιά της Μαρίν Λεπέν και εγγονή του Ζάν Μαρί Λεπέν, Marion Marechal. Η διάστασή τους οδήγησε τελικά στη διάσπαση με την δεύτερη να αποχωρεί απ'το FN λίγες μέρες μετά τις προεδρικές εκλογές του 2017. Η ίδια αργότερα εμφανιζόταν τακτικά στις δημόσιες παρουσίες του υπερσυντηρητικού υποψηφίου για τις προεδρικές εκλογές του 2022, Eric Zemmour, τον οποίο δήλωσε ότι θα υποστηρίξει. Τελικά η Marechal προσχώρησε στο κόμμα του Zemmour, Reconquete, τον Μάρτιο του 2022. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στο: α) https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/article/2017/05/09/marion-marechal-le-pen-va-annoncer-son-retrait-de-la-vie-politique_5125072_4854003.html

β) <https://www.lopinion.fr/politique/la-convention-de-la-droite-de-marion-marechal-se-transforme-en-grand-messe-anti-islam>

γ) https://www.francetvinfo.fr/politique/melenchon/direct-presidentielle-meeting-de-jean-luc-melenchon-a-lyon-deplacement-d-eric-zemmour-a-toulon-suivez-avec-nous-l-actualite-politique-de-ce-dimanche_4994028.html

μετονομασία του κόμματος, τον Ιούνιο του 2018, από Front National σε Rassemblement National (Εθνικός Συναγερμός ή RN)⁶⁴, απόφαση που δέχτηκε τη μήνη του ιδρυτή του.

Ένας άλλος παράγοντας που συνέβαλλε στην εδραίωση και την διευρυμένη απήχηση του FN συνιστούν το τραυματικό, για τη Γαλλία, έτος του 2015. Η χώρα ήρθε δύο φορές αντιμέτωπη με ιδιαίτερα αιματηρά τρομοκρατικά χτυπήματα. Στις 07/01/2015 σημειώνεται το μακελειό στο σατιρικό περιοδικό Charlie Hebdo αφήνοντας πίσω του 17 νεκρούς. Στις 13/11/2015 το Παρίσι βρίσκεται ξανά αντιμέτωπο με τον τρόμο, λίγους μόλις μήνες μετά το Charlie Hebdo. Το βράδυ εκείνης της μέρας περίπου 130 άνθρωποι σκοτώθηκαν μετά από συντονισμένες ένοπλες επιθέσεις σε διάφορα σημεία του Παρισιού με την πιο αιματηρή να σημειώνεται στο θέατρο Bataclan. Το κοινό που είχαν αυτές οι τρομοκρατικές επιθέσεις ήταν ότι εκτελέστηκαν από μέλη ακραίων ριζοσπαστικών ισλαμικών τρομοκρατικών οργανώσεων. Ως λογική συνέπεια η γιγάντωση της ξενοφοβίας και του αντιμουσουλμανικού αισθήματος, σε μια χώρα όπου έχει την πιο ισχυρή μουσουλμανική μειονότητα στην Δ. Ευρώπη. Η αντιισλαμική ρητορική του FN απέκτησε «νομιμοποίηση» σε μια στιγμή όπου η Λεπέν κατηγορούσε τον τότε πρόεδρο, Francois Hollande, για πολιτική ανοιχτών συνόρων που διακυβεύει την ασφάλεια της χώρας⁶⁵.

Επιπλέον η εδραίωση του FN συμπίπτει χρονικά με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης στην Ευρωζώνη όπου άφησε βαθιά τα σημάδια της και στη Γαλλία. Σε αντίθεση με τον πατέρα της ο οποίος στρατηγικά δεν προτεραιοποιούσε θέματα που δεν ήταν γόνιμα για το κόμμα (Stockemer 2017 :45), η Μαρίν Λεπέν έδινε πολύ μεγαλύτερη έμφαση στα θέματα της οικονομίας. Ενδεικτικά τα ζητήματα οικονομίας καταλάμβαναν το 36,7% του εκλογικού μανιφέστου του 2012, ενώ για παράδειγμα στις βουλευτικές εκλογές του 1986 μόλις το 14,6% (Desan 2020 :60). Ωστόσο ήταν και τέτοιες οι αντικειμενικές συνθήκες ώστε να συνθέτουν τις ιδανικές συγκυρίες ώστε το κόμμα να επωφεληθεί από την υιοθέτηση ενός αριστερού οικονομικού προφίλ. Επικοινωνούσε θέσεις όπως η αναδιανομή των πόρων, η παρέμβαση του κράτους στην οικονομία ως θεμέλιο προστασίας των ευάλωτων τάξεων, το κοινωνικό κράτος, η εθνική κυριαρχία στα δημοσιονομικά της χώρας κλπ., την ώρα που (και) η Γαλλία μαστιζόταν από υψηλότατα επίπεδα ανεργίας και δημοσίου χρέους. Αυτός ο συνδυασμός του αριστερού οικονομικού προφίλ με την αποκλειστικότητα και την εθνική προτίμηση στην κοινωνική πρόνοια και την απασχόληση είναι που κάνει την ειδοποιό διαφορά (Desan 2020 :67).

Ο Desan εστιάζει στην εργατική τάξη ως το «καύσιμο» της ώθησης του FN. Ενδεικτικά, στις προεδρικές εκλογές του 1988 το 17,6% των ψήφων της εργατικής τάξης κατευθύνθηκε στην κάλη ακροδεξιού υποψηφίου. Σ'αυτές του 2012 το 30,9% (Perrineau 2017, στο Desan 2020 :61-62), ενώ στις προεδρικές του 2017 η εργατική τάξη ήταν ο κορυφαίος ψηφοφόρος της Λεπέν με μερίδιο 39%, όταν ο αριστερός λαϊκιστής υποψήφιος Jean-Luc Melencon πήρε (σ.σ. απ'την εργατική τάξη) ένα 25% (Desan 2020 :61-62). Ο Desan είναι επιφυλακτικός στην απόδοση αυτής της εξέλιξης αποκλειστικά στον αριστερό οικονομικό λόγο του FN καθώς η εθνική προτίμηση στην πρόνοια και την εργασία δεν μπορούν να χαρακτηριστούν φιλεργατικές θέσεις. Αντιθέτως ισχυρίζεται ότι η εργατική τάξη έχει ταυτιστεί με το «πυρηνικό» μήνυμα του κόμματος, δηλαδή τις ξενοφοβικές του θέσεις.

⁶⁴ <https://www.britannica.com/biography/Marine-Le-Pen>

⁶⁵ <https://www.britannica.com/event/Paris-attacks-of-2015>

Στις προεδρικές εκλογές του 2017 το 92% των ψηφοφόρων της Λεπέν απέδωσε την επιλογή του στην ανεξέλεγκτη λαθρομετανάστευση, στο ότι στη Γαλλία υπήρχαν πολλοί μετανάστες και ότι οι μουσουλμάνοι είχαν πολλά δικαιώματα, με τη συντριπτική πλειοψηφία αυτών των ψηφοφόρων να ανήκουν στην εργατική τάξη (IFOP 2017a, στο Desan 2020 :71). Παρά τα διάχυτα ξενοφοβικά αισθήματα θα ήταν ανακριβές και κάπως υπερβολικό να ισχυριστούμε πως η Γαλλική κοινωνία και εργατική τάξη έχει μετατραπεί σε ένα ρατσιστικό συνονθύλευμα. Ωστόσο οι εργάτες στη Γαλλία σήμερα τείνουν να αποδίδουν πολύ μεγαλύτερη σημασία σε ζητήματα που αφορούν τον πολιτισμό και τις παραδόσεις, συγκριτικά με τις παλαιότερες γενιές εργατών οι οποίοι έδιναν προτεραιότητα στα οικονομικά ζητήματα. Η σημερινή εργατική τάξη πιθανόν εξακολουθεί να υποστηρίζει μια αριστερή οικονομική ατζέντα όμως τα εθνοπολιτισμικά ζητήματα φαίνεται να προτεραιοποιούνται σε σύγκριση με τα οικονομικά. Δηλαδή η πολιτική σύγκρουση σήμερα είναι λιγότερο ταξική και περισσότερο εθνο-πολιτισμική.

Αν αληθεύει αυτό το σενάριο τότε μιλάμε για ένα θρίαμβο του FN και της στρατηγικής του καθώς κατάφερε να επιβάλει την εθνο-πολιτισμική του ατζέντα στην Γαλλική πολιτική πραγματικότητα. Δηλαδή να μεταβάλει το πεδίο των πολιτικών συγκρούσεων απ'την ταξική – οικονομική ατζέντα στην φυλετική – εθνο-πολιτισμική (Desan 2020 :73). Και σ'αυτή την εξέλιξη υπάρχουν συνένοχοι. Αφενός τα κόμματα της κεντροδεξιάς τα οποία ενίοτε ιδιοποιούνταν μια σκλήρυνση της ατζέντας τους στα θέματα της μετανάστευσης, της ασφάλειας και του νόμου και της τάξης προκειμένου να περιορίσουν τις διαρροές της εκλογικής δεξαμενής τους με αποτέλεσμα να νομιμοποιούν την ξενοφοβική και ρατσιστική ατζέντα του FN. Χαρακτηριστικό παράδειγμα συνιστά η προεκλογική εκστρατεία του Nicola Sarkozy ενόψει των προεδρικών εκλογών του 2007. Η ατζέντα του χαρακτηρίστηκε έμπληη αυταρχικών μέτρων νόμου και τάξης και ελέγχου των μεταναστευτικών ροών. Μπορεί συνεπώς ο Σαρκοζί σε εκείνη την εκστρατεία να συγκράτησε την δεξαμενή του ωστόσο συνέβαλε στο mainstreaming των θέσεων του FN (Ivaldi 2017: 117, στο Desan 2020 :73).

Επειδή όμως το επίδικο είναι η εργατική τάξη, μοιραία το μεγαλύτερο μερίδιο των ευθυνών πέφτει στην Γαλλική αριστερά, θεωρητικά ούσα ταυτισμένη με τις αγώνες και τους αγώνες της. Ενώ μέχρι τη δεκαετία του 1970 η αριστερά είχε περιχαράκώσει τη συντριπτική πλειοψηφία της εργατικής τάξης στους κόλπους της, απ'την επόμενη δεκαετία αυτό αρχίζει να αλλάζει. Και τούτο διότι η τότε κυβερνητική αριστερά του προέδρου Mitterrand συνθηκολογεί με την νεοφιλελεύθερη δεξιά και επιβάλλει νεοφιλελεύθερα μέτρα λιτότητας προς τέρψη της δεύτερης. Σε αντίθεση με την δεκαετία του 1970, η αριστερά δεν αναγάγει την ταξική πάλη σε κύριο πεδίο πολιτικής σύγκρουσης. Η οικονομία δεν χρησιμοποιείται με όρους ταξικής πάλης αλλά με τεχνοκρατικούς και μοιραία αποπολιτικοποιείται. Ακόμα και το κομμουνιστικό κόμμα συνεργάζεται στις σοσιαλιστικές «νεοφιλελεύθερες» κυβερνήσεις και μοιραία απαξιώνεται (Mischy 2016, στο Desan 2020 :73).

Η αριστερά απογοήτευσε την παραδοσιακή εκλογική της βάση και η εργατική ταυτότητα ατρόφησε. Οι νεότερες γενιές εργατών ενηλικιώθηκαν, όχι στην εποχή των ταξικών συγκρούσεων αλλά της νεοφιλελεύθερης συναίνεσης. Μοιραία λοιπόν συντελέστηκε μια ταξική αποστράτευση και αποσυσπείρωση καθώς η ταξική, εργατική ταυτότητα αποπολιτικοποιήθηκε. Η αριστερά άφησε μεγάλο μέρος της εργατικής τάξης πολιτικά ανέστια καθώς η δεύτερη δεν έβρισκε αντίκρισμα στην πρώτη σε ζητήματα οικονομίας που την ταλανίζουν την τελευταία σχεδόν δεκαετία. Το FN ήταν εκεί για να καλύψει αυτές τις ελλείψεις της αριστεράς, δηλαδή την ανικανότητά της να διατηρήσει την ταξική πάλη ως

κύριο πεδίο πολιτικής αντιπαράθεσης. Στο FN «επετράπη» να αναγάγει τα εθνο-πολιτισμικά θέματα σε κύριο πεδίο πολιτικής αντιπαράθεσης προσελκύοντας και πολλαπλασιάζοντας την απήχησή του σε μια μεγάλη μερίδα του εκλογικού σώματος που κάποτε έμοιαζε «άβατο». Ένα μεγάλο τμήμα της ανέστιας εργατικής τάξης βρήκε πολιτική στέγη αλλού. Στράφηκε στο FN για το λαϊκιστικό κοινωνικό του περιεχόμενο, ασχέτως της σοβινιστικής χροιάς του. Διότι αυτό το περιεχόμενο απουσίαζε για αρκετά χρόνια απ'τα παραδοσιακά προοδευτικά κόμματα (Desan 2020 :75).

3.10 Το FN/RN σήμερα

Τον Ιούνιο του 2018 η πρόεδρος του Εθνικού Μετώπου (FN) Marine Le Pen αποφασίζει την μετονομασία του κόμματός σε Εθνικό Συναγερμό (Rassemblement National ή RN) πιθανότατα σε μια προσπάθεια να αποσείσει την φασιστική κληρονομιά του κόμματος και ότι την θυμίζουν. Τρία χρόνια νωρίτερα άλλωστε είχε αποβάλει τον πατέρα της και ιδρυτή του κόμματος, Jean Marie Le Pen, για την αμφισβήτηση του νέου πιο μετριοπαθούς στυλ ηγεσίας της (Marinisme) αλλά κυρίως λόγω των αμετανόητων αντισημιτικών του δηλώσεων. Από καιρό η Μαρίν Λεπέν είχε εκφράσει την πρόθεσή της για αλλαγή του ονόματος του κόμματος κάτι που προκαλούσε την σφοδρότατη αντίδραση του πατέρα της⁶⁶. Επιπλέον η ίδια το 2019 αναθεωρεί τις αντιευρωπαϊκές υποσχέσεις για έξοδο της Γαλλίας απ'τη ΕΕ (Frexit)⁶⁷ όπως αποτυπώνονταν στο εκλογικό μανιφέστο του 2017 ενώ το ίδιο πράττει και με στάση της σχετικά με την έξοδο της Γαλλίας απ'τη Ζώνη Σένγκεν⁶⁸. Ακόμα, ενόψει των προεδρικών εκλογών του 2022 η Λεπέν στην εκστρατεία της έκανε λόγο μεταξύ άλλων για την πρόθεση επαναφοράς της θανατικής ποινής κατόπιν δημοψηφίσματος⁶⁹ και για τη βούλησή της να απαγορεύσει την μαντίλα σε γυναίκες μουσουλμάνες⁷⁰.

Η Λεπέν, μετά το 2017, περνά ξανά στον δεύτερο γύρο με ποσοστό 23,15% (περίπου 8.135.000 ψήφοι). Εκεί ηττάται από τον Macron σε μια επανάληψη ουσιαστικά των προεδρικών εκλογών του 2017. Ωστόσο το RN κατέγραψε το μεγαλύτερο ποσοστό στην ιστορία του, δηλαδή της τάξης του 41,45% (περίπου 13.290.000 ψήφοι). Τον Νοέμβριο του 2022 η Λεπέν παραιτείται απ'την ηγεσία του RN για να ασχοληθεί με τη κοινοβουλευτική του ομάδα. Έσπασε έτσι, για πρώτη φορά από την ίδρυσή του 50 χρόνια πριν, το οικογενειακό μονοπώλιο στην ηγεσία του κόμματος. Διόρισε στη ηγεσία του τον νεαρό ανερχόμενο Jordan Bardella⁷¹. Αξίζει τέλος να αναφερθεί η παρουσία της Λεπέν και του RN στην πορεία της 15ης Νοεμβρίου του 2023 στο Παρίσι υπέρ του Ισραήλ στον αραβο-ισραηλινό πόλεμο που είχε ξεσπάσει τον προηγούμενο μήνα. Πολλοί την χαρακτήρισαν ιστορική στιγμή κομβικού, συμβολικά, χαρακτήρα με ορίζοντα τετραετίας ενόψει των προεδρικών εκλογών του 2027. Η παρουσία του RN δίχασε αναλυτές και κοινή γνώμη με τις απόψεις απ'τη μία να ασκούν κριτική στη Λεπέν για πολιτικό ομορτισμό, από την άλλη να την επικροτούν

⁶⁶ <https://www.theguardian.com/world/2015/apr/08/frances-front-national-plunged-into-family-feud-over-holocaust-remarks>

⁶⁷ <https://www.euractiv.com/section/eu-elections-2019/news/le-pens-rassemblement-national-makes-its-ties-to-the-eu-and-the-euro-official/>

⁶⁸ https://www.huffingtonpost.fr/politique/video/marine-le-pen-ne-veut-plus-suspendre-les-accords-de-schengen_176380.html

⁶⁹ <https://www.telegraph.co.uk/world-news/2022/04/14/marine-le-pen-would-hold-referendum-reinstating-death-penalty/>

⁷⁰ <https://www.telegraph.co.uk/world-news/2022/04/15/ban-muslim-headscarf-public-says-marine-le-pen-veil-enters-french/>

⁷¹ <https://www.britannica.com/topic/National-Rally-France>

χαρακτηρίζοντάς τη αποφασιστική για την οριστική ρήξη του κόμματος με την αντισημιτική κληρονομιά του⁷².

3.11 Συμπερασματικά ...

Το FN/RN πληροί πιθανόν τα κριτήρια να χαρακτηριστεί κόμμα της ΛΡΔ. Ιδίως απ'το 2011 και ένθεν επικαλείται τακτικά και εξυψώνει τον αδικημένο Γαλλικό λαό σε κύριο διαμορφωτή στην πολιτική σκακιέρα. Επιτίθεται στην παγκοσμιοποίηση, τον νεοφιλελευθερισμό και τις διεφθαρμένες εγχώριες ελίτ για την παρακμή της Γαλλίας σε κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό επίπεδο ενώ δεσμεύεται για την ανάκτηση της εθνικής και οικονομικής της κυριαρχίας. Το λαϊκιστικό και κυριαρχικό αυτό μοτίβο συνδέεται με το αυταρχικό μέσω της αντισλαμικής κυρίως ρητορικής δεσμευόμενη για μέτρα θα εξασφαλίζουν την εθνική ασφάλεια όπως οι μαζικές απελάσεις και ο περιορισμός απόκτησης ιθαγένειας. Τέλος εμφανής είναι και ο νατιβιστικός τόνος κυρίως μέσα απ'τον σοβινισμό και την εθνική προτίμηση στα κοινωνικά προνόμια και την εργασία. Ωστόσο αξιοσημείωτη είναι η στροφή προς τη μετριοπάθεια και το mainstream εφαρμόζοντας την στρατηγική της αποδαιμονοποίησης. Η Μαρίν Λεπέν έχει καταστήσει σαφή τη βούληση της να διαγράψει τη φασιστική κληρονομιά του κόμματος φτάνοντας στο σημείο να αποβάλλει απ'τις τάξεις του τον πατέρα της και ιστορικό ιδρυτή του, Ζάν Μαρί Λεπέν. Είτε πρόκειται για επικοινωνιακή πιρουέτα είτε για ειλικρινή πρόθεση, η στρατηγική αυτή κρίνεται επιτυχημένη βάση των εκλογικών επιδόσεων και της απήχησης σε μια ευρεία μερίδα του πληθυσμού. Η πλειάδα συμβολικών κινήσεων προς αυτή την κατεύθυνση (δηλαδή η παύση του αντισημιτισμού και του προκλητικού λόγου) συνιστά και τον κύριο παράγοντα όπου δύσκολα θα μπορούσε να ταξινομήσει κάποιος το (νύν) RN στα εξτρεμιστικά περιθωριακά κόμματα.

⁷² <https://www.reuters.com/world/europe/europes-far-right-joins-rallying-cry-against-antisemitism-unsettling-some-jews-2023-11-15/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Συγκριτική σύντομη επισκόπηση “Fdl - FN/RN”

Το εξής τελικό κεφάλαιο θα έχει το χαρακτήρα μιας περιεκτικής επισκόπησης σε ένα συγκριτικό πλαίσιο που θα αφορά τα δυο κόμματα της συγκεκριμένης έρευνας. Θα γίνει μια σύντομη καταγραφή των συγκλινόντων χαρακτηριστικών τους και μια αναφορά σε ορισμένα σημεία που διαφέρουν. Σκοπός του κεφαλαίου είναι να προσπαθήσει, μέσα απ’την άμεση σύγκριση, να εξάγει κάποια συμπεράσματα σχετικά με τον βαθμό ομοιότητας ή μη των δυο κομμάτων και να διαπιστώσει εάν μπορεί να δικαιολογηθεί βάσιμα η ταξινόμησή τους στην Ευρωπαϊκή ΛΡΔ.

4.1 Ομοιότητες

Ξεκινώντας με τις ομοιότητες, θα εστιάσουμε κατευθείαν στα βασικά χαρακτηριστικά της ΛΡΔ. Σχετικά με τον νατιβισμό για παράδειγμα, και τα δυο κόμματα της έρευνάς μας θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν νατιβιστικά. Και το Fdl και το (πλέον) RN δίνουν κεντρική σημασία σε θέματα πολιτισμού ως προς τη διατήρηση των ιδιαίτερων εθνικών πολιτισμικών τους αξιών. Στοιχείο του πολιτισμού είναι η θρησκεία όπου και τα δυο κόμματα τηρούν εχθρική στάση συγκεκριμένα απέναντι στο Ισλάμ. Το παρουσιάζουν ως φύσει φονταμενταλιστικό θρησκευτικό δόγμα, ασύμβατο και επικίνδυνο για τις Ευρωπαϊκές χριστιανικές ρίζες, τις Ευρωπαϊκές αξίες και τον τρόπο ζωής. Θεωρούν ακόμα τις μειονότητες (εθνοτικές, θρησκευτικές) ως υβριδική απειλή συνεπώς θα πρέπει να τους αποστερούνται ορισμένα βασικά ατομικά δικαιώματα (π.χ. απόδοση ιθαγένειας, δικαίωμα στην εργασία, κοινωνικά προνόμια, άσκηση θρησκευτικής πίστης κλπ.). Στην ρητορική αυτών των κομμάτων δεσπόζει το μονοπώλιο στην άσκηση της εξουσίας και στην απόδοση της εργασίας και των κοινωνικών παροχών αποκλειστικά στους γηγενείς.

Ο Jean Marie Le Pen ήδη απ’τη δεκαετία του 1980 στηλίτευε σφοδρά την μετανάστευση και την πολυπολιτισμικότητα συνδέοντάς τες με την αύξηση της εγκληματικότητας και της ανεργίας. Προέκρινε πολιτικές εθνικής προτίμησης στην κοινωνική ασφάλιση και την εργασία και περιστολή των όποιων κοινωνικών προνομίων προορίζονταν στους μετανάστες. Ακριβώς τις ίδιες νατιβιστικές θέσεις συνεχίζει να υπερασπίζεται το κόμμα απ’το 2011 και ένθεν, όταν την ανάληψη της ηγεσίας του ανέλαβε η κόρη του Ζάν Μαρί Λεπέν, Marine Le Pen. Παρομοίως με το Γαλλικό Εθνικό Μέτωπο, και στην Ιταλία η Giorgia Meloni υπερθεματίζει, κυρίως μετά το 2013, για την γηγενή αποκλειστικότητα στην εργασία και τα κοινωνικά προνόμια, μιλάει για επαπειλούμενο εξισλαμισμό της Ευρώπης και συνδέει τους μετανάστες με τη διάρρηξη των χριστιανικών ριζών της ηπείρου αφενός, και με τη διασάλευση της εθνικής ασφάλειας της χώρας αφετέρου.

Περνώντας στον αυταρχισμό, παρατηρείται εξίσου στα δυο κόμματα ως ταυτοτικό στοιχείο. Θέσεις και δόγματα όπως νόμος και τάξη, μηδενική ανοχή απέναντι στην εγκληματικότητα, ενισχυμένη νόμιμη κρατική βία και σκληρή τιμωρία στους διασαλευτές της δημόσιας τάξης και της ασφάλειας του έθνους καταλαμβάνουν κεντρικές θέσεις στη ρητορική και το πολιτικό τους μήνυμα. Επί του προκειμένου, για παράδειγμα, το FN προτείνει στο μανιφέστο του 2007 μηδενική ανοχή και απέλαση στους παραβατικούς και τους παράνομους μετανάστες, ακόμα

και την επαναφορά της θανατικής ποινής. Οι ίδιες εκκλήσεις υφίστανται και αργότερα, υπό την ηγεσία της Μαρίν Λεπέν αν και με πιο μετριοπαθείς τόνους ένεκα της αποδαιμονοποίησης. Ωστόσο το ζήτημα της θανατικής ποινής επανέρχεται στο μανιφέστο του 2022. Παρομοίως και η Τζώρτζια Μελόνι κορύφωσε τον αυταρχικό τόνο της και ύφος κυρίως μετά το 2013. Θέσεις όπως ο ναυτικός αποκλεισμός των μεταναστών απ'τις Ιταλικές ακτές και η ενισχυμένη νόμιμη κρατική βία απ'τα σώματα ασφαλείας εναντίον τους επιβεβαιώνουν τον αυταρχισμό του Fdi.

Ένα τρίτο σημείο σύγκλισης των δυο κομμάτων, βάσει των βασικών χαρακτηριστικών που συνθέτουν τη ΛΡΔ όπως περιγράφηκαν στο 1^ο κεφάλαιο, συνιστά ο λαϊκισμός. Ο λαϊκισμός είναι για πολλούς εκείνο το χαρακτηριστικό που δίνει την ευρεία απήχηση στις μάζες. Είναι εκείνο το χαρακτηριστικό που δίνει μια επίφαση δημοκρατικότητας στις ριζοσπαστικές δεξιές θέσεις τέτοιων κομμάτων καθώς υπερθεματίζει στην υλοποίηση της γενικής βούλησης της πλειοψηφίας (*volonté générale*). Τέτοια κόμματα παρουσιάζονται ως εγγυητές της υπεράσπισης της βούλησης της πλειοψηφίας η οποία καταδυναστεύεται απ'τα συμφέροντα των διεφθαρμένων ελίτ. Άλλωστε όπως εξηγεί ο Pirro, είναι εκείνο το χαρακτηριστικό (σ.σ. ο λαϊκισμός) που σε μεγάλο βαθμό διακρίνει τη ΛΡΔ απ'την εξτρεμιστική δεξιά. Δηλαδή ότι η δεύτερη, σε αντίθεση με τη ΛΡΔ, είναι ελιτίστικη συνεπώς και αντιδημοκρατική.

Περνώντας στην πράξη, πράγματι διαπιστώνεται έντονα η λαϊκιστική κλίση του FN κυρίως απ'τη δεκαετία του 1990 όταν ο Λεπέν εξαπέλυε μύδρους και λιβελογραφήματα εναντίον εγχώριων και διεθνών πολιτικών και οικονομικών ελίτ. Σε αυτό το κρεσέντο έθετε στο στόχαστρο αφενός το προσφιλές του target group, δηλαδή τους μουσουλμάνους (κυρίως) μετανάστες, αφετέρου την επιχειρούμενη «Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία» με βασικό όχημα τότε την ΣΕΕ του 1992. Ο λαϊκιστικός τόνος γιγαντώθηκε την εποχή της Μαρίν Λεπέν όταν υποσχέθηκε να καταστήσει τον Γαλλικό λαό κυρίαρχο και συνδιαμορφωτή στα πολιτικά δρώμενα, να αυξήσει τους μισθούς και τις συντάξεις των εργαζομένων και να καταπολεμήσει ανηλεώς τις κατεστημένες διεφθαρμένες πολιτικές και οικονομικές ελίτ οι οποίες ευθύνονταν για τη δημοσιονομική κρίση της Γαλλίας και την εξαθλίωση του βιοτικού επιπέδου της μεγάλης πλειοψηφίας των Γάλλων γηγενών. Σε ένα παρόμοιο μοτίβο και η Μελόνι, ήδη απ'την ίδρυση του κόμματός της το 2013, επιτέθηκε στις πολιτικές και οικονομικές ολιγαρχίες θεωρώντας τις υπεύθυνες για την αφαίμαξη της οικονομίας της χώρας και την εξαθλίωση του Ιταλικού λαού. Στις διακηρύξεις της επανέλαβε πολλάκις την μετάβαση απ'το κοινοβουλευτικό στο προεδρικό σύστημα, ως εγγύηση πολιτικής σταθερότητας και υπηρετήσης και σεβασμού της λαϊκής βούλησης.

Ένα τελευταίο κοινό χαρακτηριστικό που μοιράζονται τα δυο κόμματα είναι η κυριαρχικότητα, δηλαδή το δικαίωμα στην οικονομική κυρίως κυριαρχία των κρατών απέναντι στην «πατρωνία» των Βρυξελλών. Τα δυο κόμματα μοιράζονται ένα όραμα περιχαράκωσης γύρω από ένα μείγμα αριστερών οικονομικών συνταγών που αφορούν την εθνικοποίηση της οικονομίας, την κρατική εμπλοκή σ'αυτή απέναντι στις «ατιμίες» του καπιταλισμού της ελεύθερης αγοράς και τον οικονομικό προστατευτισμό ως θεμέλιο υπεράσπισης του εθνικού συμφέροντος και του λαού απέναντι στην κακόβουλη λειτουργία των διεθνών αγορών.

Το FN για παράδειγμα, έπειτα απ'το νεοφιλελεύθερο και αντικρατικό οικονομικό όραμα του ηγέτη του τη δεκαετία του 1980, κάνει μια αντικαπιταλιστική στροφή ήδη απ'την επόμενη δεκαετία. Ο Ζάν Μαρί Λεπέν τοποθετείται υπέρ της εθνικής κυριαρχίας, του

προστατευτισμού της εθνικής οικονομίας ενώ εναντιώνεται στην Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Ο ίδιος έβλεπε στη Συνθήκη του Μάαστριχτ την απώλεια της κυριαρχίας της Γαλλίας απέναντι στην επιχειρούμενη Ευρωπαϊκή ομοσπονδία. Τα επόμενα χρόνια και στην εποχή της ηγεσίας του κόμματος απ'την κόρη του βλέπουμε τακτικά επικλήσεις στην ανάκτηση της εθνικής κυριαρχίας, την επανενθικοποίηση της οικονομίας, την επιστροφή στο εθνικό νόμισμα ακόμη και την πρόθεση για έξοδο της Γαλλίας απ'την ΕΕ. Ένα παρόμοιο κυριαρχικό και ευρωσκεπτικιστικό κρεσέντο υιοθέτησε και η Μελόνι υποστηρίζοντας ένα Γκωλικό δόγμα για μια Ευρώπη των εθνών, την συνεργασία των Ευρωπαϊκών κρατών σε διακεκαυμένα κοινά ζητήματα στα πλαίσια μιας συνομοσπονδίας, την διάλυση της τρέχουσας δομής της ΕΕ, και την κυριαρχία της Ιταλίας στις εσωτερικές πολιτικές και οικονομικές της υποθέσεις χωρίς καμία επιστασία απ'τους «διεφθαρμένους γραφειοκράτες των Βρυξελλών». Ωστόσο από κοινού και οι δυο ηγέτιδες, κυρίως απ'το 2019, μετριάζουν την αντιευρωπαϊκή ή ευρωσκεπτικιστική ρητορική τους λαίλαπα τασσόμενες υπέρ της ΕΕ και του κοινού νομίσματος, υποστηρίζοντας όμως το Γκωλικό δόγμα για μια Ευρώπη των λαών. Φάνηκε δηλαδή να συνετίζονται από κάποιο ρεαλισμό απέναντι στην πρότερη ευρωσκεπτικιστική ριζοσπαστική πλειοδοσία.

Από την ανωτέρω ανάλυση διαπιστώνεται πράγματι η ταύτιση των δυο κομμάτων-περιπτώσεων της έρευνάς μας. Είναι τέτοιος ο βαθμός της ταύτισης που ουσιαστικά επιτρέπει την ταξινόμησή τους στην Ευρωπαϊκή ΛΡΔ καθώς διαπιστώνεται η συνάφειά τους με τα «πυρηνικά» γνωρίσματά της.

4.2 Διαφορές

Περνώντας σ'αυτό το σημείο στις διαφορές μεταξύ FdI-FN/RN, μάλλον αυτές δεν αφορούν τόσο τα βασικά χαρακτηριστικά της ΛΡΔ όσο κάποια ευρύτερα δεδομένα. Για παράδειγμα η περίοδος της δημιουργίας τους. Το FN ιδρύθηκε τη δεκαετία της διεθνούς μετάβασης απ'τη περίοδο της σοσιαλδημοκρατικής «χρυσής εποχής» (όπως το αναφέρει ο Hobsbawm) σε εκείνη του νεοφιλελευθερισμού της ελεύθερης οικονομίας της αγοράς (laissez-faire). Αντιθέτως το FdI «γεννήθηκε» μέσα στην περίοδο της χρηματοπιστωτικής κρίσης που δοκίμαζε τότε τις αντοχές της Ευρωζώνης. Πρόκειται δηλαδή για ένα σχετικά «νεαρό» κόμμα.

Η συγκεκριμένη επισήμανση ίσως κάπως σχετίζεται με το γεγονός της ενσωμάτωσής τους ή μη στα εκάστοτε πολιτικά συστήματα. Δηλαδή ότι το FN δημιουργήθηκε σε μια εποχή όπου γενικά η ακροδεξιά ιδεολογία διεθνώς ήταν αρκετά δαιμονοποιημένη και στο πολιτικό περιθώριο. Και πράγματι στα πρώτα στάδιά του το κόμμα του Λεπέν είχε σχετικά ασήμαντη εκλογική απήχηση. Το ίδιο ίσχυε και στην Ιταλία με τον θεωρούμενο πολιτικό «πρόγονο» του FdI, το MSI. Σαφώς η νεοφασιστική κληρονομιά και οι δεσμοί τους με την επώδυνη περίοδο του Β' Π. Π. συνέβαλαν σ'εκείνο το status, σε εποχές που οι μνήμες ήταν ακόμη νωπές και τα δημοκρατικά αντανakλαστικά σε πλήρη τάση. Αντιθέτως το FdI προέκυψε σε μια εποχή όπου οι διάφορες εκδοχές της ακροδεξιάς είχαν αποκτήσει διεθνώς ανησυχητικά σημαντικό βαθμό δημοφιλίας καθώς σημαντική μερίδα της κοινής γνώμης τις είχε οικειοποιηθεί. Η ανάλυση αυτή θα μπορούσε ίσως σε κάποιο βαθμό να εξηγήσει την εκ προοιμίου ενσωμάτωση του FdI στο Ιταλικό πολιτικό σύστημα σε σχέση με την όψιμη (και ίσως εν μέρει) του FN στο αντίστοιχο Γαλλικό. Και αναφέρεται δυναμικά η λέξη εν μέρει διότι, παρόλη την σχετικά πρόσφατη αλλαγή σελίδας στο FN και την εισαγωγή μιας στρατηγικής μετριοπάθειας του κόμματος απ'την Μαρίν Λεπέν, αυτό δεν έχει καταφέρει ακόμα να εξασφαλίσει τους απαραίτητους συσχετισμούς που θα του εξασφάλιζαν την προεδρική πρωτιά.

Η εκ προοιμίου ενσωμάτωση συνεπώς του Fdl στο Ιταλικό πολιτικό σύστημα σε συνδυασμό με την όψιμη ή εν μέρει ενσωμάτωση του FN/RN στο Γαλλικό πλαίσιο την πρώτη σημαντική μεταξύ τους διαφορά. Η πρώτη αυτή σημαντική τους διαφορά συνδέεται άμεσα και με τη δεύτερη. Δηλαδή τον εκλογικό θρίαμβο και την άσκηση εξουσίας απ'το κόμμα της Μελόني σε αντίθεση με αυτό της Λεπέν. Όπως αναφέρθηκε στο δεύτερο κεφάλαιο, η νίκη της Μελόني δεν ήταν απροσδόκητη. Το κόμμα της κινήθηκε στρατηγικά σε όλη τη δεκαετία του 2010, διαβάζοντας η ίδια σωστά τις καταστάσεις στο εντελώς ευμετάβλητο και ασταθές πολιτικό περιβάλλον που είχε περιέλθει το πολιτικό σύστημα της χώρας. Τομή ήταν ο Ιταλικός εκλογικός νόμος του 2017 (Rosatellum) που θέσπισε ένα μεικτό εκλογικό σύστημα που ευνοούσε τους κομματικούς συνασπισμούς. Η Μελόني είχε τακτικές επαφές με άλλα κόμματα (FI και Lega συγκεκριμένα) και συμμετείχε σε συνασπισμούς, δηλαδή κάθε άλλο παρά απομονωμένη ήταν. Η δραστηριότητά της αυτή ανταμείφθηκε τελικά με μια θριαμβευτική πρωτιά στις Ιταλικές γενικές εκλογές του 2022.

Το FN/RN αντιθέτως δεν έχει επιτύχει εκλογική πρωτιά, αναφερόμενοι τουλάχιστον σε προεδρικές εκλογές. Και αυτό πιθανόν οφείλεται εν πολλοίς στο προσωπικό στοιχείο του Ζαν Μαρί Λεπέν. Είναι γεγονός πως του πιστώνεται η επανένωση της ιδιαίτερα κατακερματισμένης Γαλλικής ακροδεξιότητας τη δεκαετία του '70 όπως και οι πρώτες σημαντικές εκλογικές επιτυχίες του κόμματος σε διεθνές, εθνικό και τοπικό επίπεδο. Του χρεώνονται ωστόσο η αμετανόητη διαρκής αντισημιτική του ρητορική και η συνολική προβοκατόρικη παρουσία του. Η άρνηση του Ολοκαυτώματος, η πίστη του στις φυλετικές ανισότητες, η ανοιχτή συμπάθειά του στη Γαλλία του Vichy και ο ακραία ρατσιστικός του λόγος προκάλεσαν παρεμβάσεις της Γαλλικής δικαιοσύνης, την μήνη της συντριπτικής πλειοψηφίας της κοινής γνώμης και τις πολεμικές εκστρατείες των ΜΜΕ εναντίον του⁷³. Το κόμμα ήταν εντελώς δαιμονοποιημένο και απομονωμένο στο πολιτικό σύστημα της χώρας. Συνεπώς μια ριζική στρατηγική αναδιαμόρφωση κρίθηκε επιβεβλημένη. Και αυτό ακριβώς προσπάθησε να κάνει η κόρη του όταν ανέλαβε τα ηνία. Η αποδαιμονοποίηση της Marine Le Pen δημιούργησε οξείες εσωτερικές ρήξεις, όμως το κόμμα έχει βελτιώσει εντυπωσιακά τις επιδόσεις του στις πιο πρόσφατες εκλογικές αναμετρήσεις αφήνοντας ευοίωνες υποσχέσεις για το μέλλον του. Η αποδυνάμωση ενός πάνδημου *cordon sanitaire* στις πρόσφατες εκλογικές αναμετρήσεις δίνει βάση σε τέτοιες προσδοκίες.

Τέλος, σαν καταγραφή και μόνο, επισημαίνεται η διαφορετική Ευρωπαϊκή κομματική προσχώρηση των δυο κομμάτων. Το RN είναι το προεξάρχον κόμμα της ανοιχτά ευρωσκεπτικιστικής και απομονωμένης στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ευρωομάδας «Ταυτότητα και Δημοκρατία» (ID). Εν αντιθέσει η Μελόني επέλεξε το 2019 την προσχώρηση στην ευρωομάδα των «Ευρωπαίων Συντηρητικών και Μεταρρυθμιστών» (ECR), μιας ομάδας με συντηρητικές κυρίως περγαμηνές, της οποίας μάλιστα προεδρεύει απ'το 2020. Το γεγονός αυτό θα μπορούσε να δικαιολογήσει αμφότερος τους ισχυρισμούς τόσο του Mudde (σχετικά με το απραγματοποίητο μιας ενιαίας Ευρωπαϊκής ΛΡΔ κομματικής οικογένειας για λόγους που δεν αφορούν τόσο τα «πυρηνικά» χαρακτηριστικά τους), όσο και του Pirgo (σχετικά με την πραγματιστική σύγκλιση των δυο Ευρωομάδων παρά τη διαφορετική θεωρητική καταβολή τους). Ωστόσο αν αυτή η διαφοροποίηση έχει κάποιο ουσιαστικό πρόσημο ή απλώς μια συμβολική χροιά, είναι κάτι που ο μελλοντικός ερευνητής θα κληθεί να καταγράψει έχοντας πιθανόν για εργαλεία του περισσότερα και πιο αξιόπιστα εμπειρικά δεδομένα.

⁷³ Τα ΜΜΕ αποκαλούσαν τον Ζαν Μαρί Λεπέν «διάβολο της Δημοκρατίας».

III. Συμπεράσματα

Η ανωτέρω ανάλυση καταπιάστηκε με μια διττή αποστολή. Αφενός, προσπαθώντας να τοποθετήσει κάποια «καλούπια» στον ευρύτατο όρο της ακροδεξιάς, να διακρίνει και να αναλύσει έναν απ΄τους υποτύπους της, την Λαϊκιστική Ριζοσπαστική Δεξιά (ΛΡΔ). Αφετέρου να αποδείξει πως δικαιολογείται η ταξινόμηση των δυο κομμάτων της έρευνάς μας, του Ιταλικού FdI (Αδέλφια της Ιταλίας) και το Γαλλικού Εθνικού Μετώπου (FN νύν RN) στην οικογένεια της Ευρωπαϊκής ΛΡΔ. Ξεκινώντας με το πρώτο εγχείρημα, δηλαδή αυτό του ορισμού, η έρευνα βασίστηκε κυρίως στην διατριβή του Mudde. Ο ίδιος διακρίνει τον νατιβισμό, τον αυταρχισμό και τον λαϊκισμό ως τα κεντρικά γνωρίσματά της (σ.σ. της ΛΡΔ). Όπως είδαμε και στο πρώτο κεφάλαιο, ο νατιβισμός αφορά κυρίως τον εθνοκεντρισμό και την εναντίωση απέναντι στις μειονότητες. Ο αυταρχισμός αφορά μέτρα περιστολής και καταστολής μειονοτήτων ή πολιτικών αντιπάλων ενώ τέλος, ο λαϊκισμός αφορά την επίκληση και την έγνοια στον «αγνό λαό» ο οποίος καταδυναστεύεται απ΄τις «διεφθαρμένες ελίτ». Αυτά τα 3 χαρακτηριστικά γνωρίσματα μας βοηθάνε να διακρίνουμε την ΛΡΔ από τις υπόλοιπες δεξιές εκφάνσεις, είτε αφορούν τις περισσότερο φιλελεύθερες είτε τις εξτρεμιστικές.

Στη συνέχεια περάσαμε στα κόμματα, τα οποία παρά την αμφιλεγόμενη φύση τους, συντελούν πρωταγωνιστικό ρόλο στα πολιτικά συστήματα των χωρών τους. Αρχικά το FdI, παρά τα περισσότερα συντηρητικά πρώτα του βήματα, είδαμε πως απ΄το 2014 και το συνέδριο του Fiuggi, μπορεί να δικαιολογήσει την προαναφερόμενη ταξινόμηση. Ήταν το σημείο που ήγειρε ραγδαία τον νατιβιστικό του λόγο επιτιθέμενο στους μετανάστες και συγκεκριμένα κυρίως εναντίον των μουσουλμάνων. Οι προτάσεις στα μανιφέστα και στους λόγους της Μελόνη για περιορισμό των όποιων κοινωνικών προνομίων τους σε συνδυασμό με μέτρα αυξημένης «νόμιμης» καταστολής εναντίον τους απ΄τα σώματα ασφαλείας, καταμαρτυρά και την αυταρχική φύση του. Όσον αφορά τον λαϊκισμό, οι οξείες εκστρατείες κατά της ΕΕ και των διεθνών και εγχώριων ελίτ σε συνδυασμό με την «αυτό-φωτογράφησή» του ως η προσωποποίηση των συμφερόντων του Ιταλικού λαού, δεν αφήνουν περιθώρια αμφισβήτησης της λαϊκιστικής φύσης του. Παρόλα αυτά αξιοσημείωτος είναι ο μετριασμός της αντιευρωπαϊκής πλειοδοσίας απ΄το 2019 όταν η Μελόνη μετέτρεψε τις μέχρι τότε επιθετικές εκκλήσεις για διάλυση της ΕΕ σε μια ομαλότερη και πιο συμβατική κριτική.

Ένα παρόμοιο μοτίβο παρατηρείται και στο FN. Ο νατιβισμός δεν εξέλειψε ποτέ καθώς απ΄την ίδρυσή του κόμματος, ο Ζαν Μαρί Λεπέν προτεραιοποιούσε τους γηγενείς λευκούς Γάλλους και δεν έκρυβε την απέχθειά του απέναντι κυρίως στους μουσουλμάνους μετανάστες. Ο νατιβιστικός τόνος διατηρήθηκε και στην εποχή της Μαρίν Λεπέν αν και είναι αλήθεια με πιο περιορισμένη συχνότητα και μετριοπαθέστερη ρητορική. Ανέκαθεν παρόν ήταν επίσης ένας αυταρχισμός στο κόμμα καθώς πατέρας και κόρη ασταμάτητα προπαγάνδιζαν για περικοπές των κοινωνικών προνομίων, την παρεμπόδιση απόκτησης ιθαγένειας και τις μαζικές απελάσεις σε παράνομους και παραβατικούς μετανάστες. Ωστόσο τα αμετανόητα και επαναλαμβανόμενα αντισημιτικά λογοπαίγνια του Ζαν Μαρί Λεπέν ήταν ένα βασικό σημείο διάκρισης με την κόρη του κάτι που τους έφερε σε ανοιχτή ρήξη. Τέλος ο λαϊκισμός φαίνεται να γιγαντώνεται κυρίως την εποχή της Μαρίν Λεπέν όταν η ίδια επιτίθετο αδιάκοπα εναντίον των Ευρωπαϊκών και των εγχώριων ελίτ οι οποίες επιβουλεύονταν τους Γαλλικούς εθνικούς πόρους και την υπεραξία του έργου των Γάλλων γηγενών. Ωστόσο, όπως

και με τη Μερόνη, οι πρότερες εκκλήσεις της Λεπέν για έξοδο της χώρας απ'την ΕΕ και επιστροφή στο εθνικό νόμισμα φαίνεται σιγά σιγά να αναθεωρούνται απ'το 2019 όταν μετατρέπει τις ανοιχτά αντιευρωπαϊκές της εκστρατείες σε ομαλότερες και πιο ρεαλιστικές κριτικές και προτάσεις.

Οι προαναφερθείσες ομοιότητες και τα παραπλήσια ρητορικά και ακτιβιστικά μοτίβα καθιστούν εύλογη συνεπώς την «συννομοταξία» των δυο κομμάτων της έρευνάς μας. Πράγματι τα προαναφερθέντα βασικά χαρακτηριστικά της ΛΡΔ εντοπίζονται έντονα στους βίους και των δύο συνεπώς μπορούμε βέβαια να ισχυριστούμε πως όντως πρόκειται για δυο κόμματα της Ευρωπαϊκής ΛΡΔ. Απ'τη μία ασφαλώς δεν συγκεντρώνουν τα στοιχεία που θα μπορούσαν να εγείρουν πιο μετριοπαθείς ή φιλελεύθερες αμφιβολίες ενώ απ'την άλλη κρίνεται μάλλον υπερβολικός ο χαρακτηρισμός τους ως εξτρεμιστικά, καθώς παρά τις ορισμένες ανελεύθερες περγαμηνές τους, δύσκολα θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν δικτατορικά ή πάσης φύσεως αντιδημοκρατικά. Η τελική αυτή διαπίστωση, προϊόντος της ανωτέρω έρευνας και των συνακόλουθων αναλύσεων, ολοκληρώνει την συγκεκριμένη διατριβή έχοντας πίστη για την αξιοπιστία των θέσεων και των ισχυρισμών της.

Βιβλιογραφία

Βιβλία και επιστημονικά άρθρα

- Green L. N. (2004), *Οι δρόμοι της μετανάστευσης. Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις*, Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα.
- Mudde C. (2007), *Populist radical right parties in Europe*, Cambridge University Press, United States of America.
- Shields G. J. (2007), *The Extreme Right in France. From Petain to Le Pen*, Routledge, Taylor & Francis Group, London and New York.
- Stockemer D. (2017), *The Front National in France. Continuity and Change Under Jean-Marie Le Pen and Marine Le Pen*, Springer International Publishing, Switzerland.
- Vampa D. (2023), *Brothers of Italy. A New Populist Wave in an Unstable Party System*, Palgrave Macmillan, Switzerland.

- Chiamonte A., Emanuele V., Maggini N. & Paparo A, (2023), "Radical-Right Surge in a Deinstitutionalised Party System: The 2022 Italian General Election". *South European Society and Politics*, Τόμος 27, Τεύχος 3, σελ. 329-357. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13608746.2022.2160088>
- Desan H. M. (2020), "Is the National Front republican and does it matter? Class, culture, and the rise of the nationalist right". *Rethinking Class and Social Difference*, Τόμος 37, σελ. 53-80. <https://books.google.gr/books?id=g50LEAAQBAJ&pg=PA53&lpg=PA53&dq=0198-8719/doi:10.1108/S0198-871920200000037004&source=bl&ots=nRjy5KKCi6&sig=ACfU3U0IjEJ7WAPe5wixIXauhDL4dQ7P8Q&hl=el&sa=X&ved=2ahUKEwjvktfsx9CDAXMgf0HHVRvDb4Q6AF6BAGHEAM#v=onepage&q=0198-8719%2Fdoi%3A10.1108%2FS0198-871920200000037004&f=false>
- Pirro P. A. (2022), "Far right: The significance of an umbrella concept". *Nations And Nationalism*, Τόμος 29, Τεύχος 1, σελ. 101-112. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/nana.12860>
- Puleo L. & Piccolino G. (2022), "Back to the Post-Fascist Past or Landing in the Populist Radical Right? The Brothers of Italy Between Continuity and Change". *South European Society and Politics*, Τόμος 27, Τεύχος 3, σελ. 359-383. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13608746.2022.2126247>
- Sondel-Cedarmas J. (2022), "Giorgia Meloni's new Europe. Europe of sovereign nations in the Brothers of Italy party manifestos". *The Right-Wing Critique of Europe*, Τόμος 1, σελ. 60-72. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/oa-edit/10.4324/9781003226123-8/giorgia-meloni-new-europe-joanna-sondel-cedarmas>
- Surel Y. (2019), "How to stay populist? The Front National and the changing French party system". *West European Politics*, Τόμος 42, Τεύχος 6, σελ. 1230-1257. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01402382.2019.1596693>

Διαδικτυακές πηγές

- huffingtonpost.gr (2017), «Εγκρίθηκε ο νέος εκλογικός νόμος στην Ιταλία. Πρέπει να δοθεί «πράσινο» φως και απ'τη Γερουσία».
https://www.huffingtonpost.gr/2017/10/12/diethnes-eklogikos-nomos-italia-egkrithike_n_18250904.html
- ergopolis.econ.uth.gr (2018), «Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ) και η εξέλιξή του».
<https://ergopolis.econ.uth.gr/images/booklibrarydata/%CE%BA%CE%9F%CE%B9%CE%94%CE%91-2018-11.pdf>
- offlinepost.gr (2022), «Το γαλλικό κράτος υπό γερμανική κατοχή: Η Γαλλία του Βισύ».
<https://www.offlinepost.gr/2022/07/06/to-galliko-kratos-ypo-germanikh-katoxh-h-gallia-toy-visy/>
- ecb.europa.eu (2020), «Πέντε πράγματα που πρέπει να γνωρίζετε για τη Συνθήκη του Μάαστριχτ».
https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/maastricht_treaty.el.html
- europarl.europa.eu (2019), «Σένγκεν: Όλα όσα χρειάζεται να γνωρίζετε για τη ζώνη ελεύθερης κυκλοφορίας της ΕΕ».
<https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/security/20190612STO54307/ola-osa-chreiazetai-na-gnorizete-gia-ti-zoni-sengken>
- consilium.europa.eu, «Τι είναι ο χώρος Σένγκεν».
<https://www.consilium.europa.eu/el/policies/schengen-area/>
- corriere.it (2017), “Rosatellum, come funziona la legge elettorale e cosa prevede”.
https://www.corriere.it/politica/cards/come-funziona-rosatellum/iter_principale.shtml
- collections.reading.ac.uk (2008), “SALÒ REPUBLIC COLLECTION”.
<https://collections.reading.ac.uk/special-collections/collections/salo-republic-collection/>
- ehne.fr (2020), “De Gaulle and Europe”.
<https://ehne.fr/en/encyclopedia/themes/international-relations/arbiters-and-arbitration-in-europe-beginning-modern-times/de-gaulle-and-europe>
- britannica.com, “Vichy France”.
<https://www.britannica.com/event/Vichy-France>
- britannica.com, “Marine Le Pen”.
<https://www.britannica.com/biography/Marine-Le-Pen>
- britannica.com, “Jean-Marie Le Pen”.
<https://www.britannica.com/biography/Jean-Marie-Le-Pen>
- britannica.com, “National Rally”.
<https://www.britannica.com/topic/National-Rally-France>
- britannica.com, “Paris attacks of 2015”.
<https://www.britannica.com/event/Paris-attacks-of-2015>
- theguardian.com (2002), “France unites to halt Le Pen”.
<https://www.theguardian.com/world/2002/apr/23/france.jonhenley1>
- theguardian.com (2002), “An army against Le Pen”.
<https://www.theguardian.com/world/2002/may/02/france.mayday>
- theguardian.com (2015), “France's Front National plunged into family feud over Holocaust remarks”.

- <https://www.theguardian.com/world/2015/apr/08/frances-front-national-plunged-into-family-feud-over-holocaust-remarks>
- conseil-constitutionnel.fr (2002), “Décision n° 2002-111 PDR du 8 mai 2002”.
<https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2002/2002111PDR.htm>
 - bfmtv.com (2017), “Nicolas Dupont Aignan a annoncé son soutien à Marine Le Pen”.
https://www.bfmtv.com/politique/nicolas-dupont-aignan-a-annonce-son-soutien-a-marine-le-pen_AV-201704280079.html.
 - newrepublic.com (2022), “In French Election, It’s Macron vs. Le Pen in a Showdown for Mélenchon’s Voters”.
<https://newrepublic.com/article/166072/french-election-macron-vs-le-pen-melenchon-voters>
 - nytimes.com (2015), “Marine Le Pen, Leader of France’s National Front Party, Splits With Her Father, Its Founder”.
<https://www.nytimes.com/2015/04/09/world/europe/marine-le-pen-leader-of-frances-national-front-party-splits-with-her-father-its-founder.html>
 - dailymail.co.uk (2015), “Jean-Marie Le Pen tells his daughter Marine to marry because he is 'ashamed' she shares his name as family feud tearing apart France's National Front becomes all-out war”.
<https://www.dailymail.co.uk/news/article-3068179/Jean-Marie-Le-Pen-faces-humiliation-French-National-suspends-comments-Nazi-gas-chambers-feud-daughter.html>
 - france24.com (2015), “FN founder Jean-Marie Le Pen suspended from far-right party”.
<https://www.france24.com/en/20150504-france-le-pen-national-front>
 - lemonde.fr (2017), “Marion Maréchal-Le Pen se retire de la vie politique”.
https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2017/article/2017/05/09/marion-marechal-le-pen-va-annoncer-son-retrait-de-la-vie-politique_5125072_4854003.html
 - lopinion.fr (2019), “La «Convention de la droite» de Marion Maréchal se transforme en grand-messe anti-islam”.
<https://www.lopinion.fr/politique/la-convention-de-la-droite-de-marion-marechal-se-transforme-en-grand-messe-anti-islam>
 - francetvinfo.fr (2022), “Présidentielle : Jean-Luc Mélenchon et Eric Zemmour réunissent plusieurs milliers de personnes en meeting”.
https://www.francetvinfo.fr/politique/melenchon/direct-presidentielle-meeting-de-jean-luc-melenchon-a-lyon-deplacement-d-eric-zemmour-a-toulon-suivez-avec-nous-l-actualite-politique-de-ce-dimanche_4994028.html
 - huffingtonpost.fr (2021), “Marine Le Pen ne veut plus suspendre les accords de Schengen”.
https://www.huffingtonpost.fr/politique/video/marine-le-pen-ne-veut-plus-suspendre-les-accords-de-schengen_176380.html
 - euractiv.com (2019), “Le Pen’s Rassemblement National revises stance towards EU and the euro”.
<https://www.euractiv.com/section/eu-elections-2019/news/le-pens-rassemblement-national-makes-its-ties-to-the-eu-and-the-euro-official/>
 - telegraph.co.uk (2022), “Marine Le Pen: I would hold a referendum on reinstating the death penalty”.

<https://www.telegraph.co.uk/world-news/2022/04/14/marine-le-pen-would-hold-referendum-reinstating-death-penalty/>

- telegraph.co.uk (2022), " 'I'll ban the Muslim headscarf in public' says Marine Le Pen as veil enters French presidential race".

<https://www.telegraph.co.uk/world-news/2022/04/15/ban-muslim-headscarf-public-says-marine-le-pen-veil-enters-french/>

- reuters.com (2023), "Europe's far right joins rallying cry against antisemitism, unsettling some Jews".

<https://www.reuters.com/world/europe/europes-far-right-joins-rallying-cry-against-antisemitism-unsettling-some-jews-2023-11-15/>